

2024-01

þý í É ã ¯ ± “ μ É Á ³ ¯ ± : ÿ ì » μ ¼ ¿ Â Ä
 þý - ½ Ä μ — ¼ μ Á Î ½ , £ Ä Á ± Ä . ³ ¹ ⁰ ® ⁰ ±
 þý ¿ » ¹ Ä ¹ ⁰ ® ‘ ½ ¬ » Å ã . , ¥ À ì Ä ¿ À Á
 þý μ ¾ μ » ¯ ¾ μ É ½ ã Ä . ½ ÿ Å ⁰ Á ± ½ ¯ ±

þý œ À ¯ » ± Â , £ Ä ± í Á ¿ Â

þý œ μ Ä ± Ä Ä Å Ç ¹ ± ⁰ ì Á ì ³ Á ± ¼ ¼ ± ” ¹ μ , ½ Î ½ £ Ç - ã μ É ½ , £ Ä Á ± Ä . ³ ¹ ⁰ ® Ä ⁰ ± ¹ ‘ Ä Æ ¬ » μ ¹ ±
 þý š ¿ ¹ ½ É ½ ¹ ⁰ Î ½ • Ä ¹ ã Ä . ¼ Î ½ , π μ Ç ½ Î ½ ⁰ ± ¹ ‘ ½ , Á É À ¹ ã Ä ¹ ⁰ Î ½ £ À ¿ Á ´ Î ½ , ± ½ μ À ¹ ã Ä ®

<http://hdl.handle.net/11728/12545>

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ
ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**Ρωσία – Γεωργία: Ο Πόλεμος των Πέντε Ημερών,
Στρατηγική και Πολιτική Ανάλυση, Υπό το πρίσμα
των εξελίξεων στην Ουκρανία**

Σταύρος Μπίλας

Ιανουάριος, 2024

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ
ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**Ρωσία – Γεωργία: Ο Πόλεμος των Πέντε Ημερών,
Στρατηγική και Πολιτική Ανάλυση, Υπό το πρίσμα
των εξελίξεων στην Ουκρανία**

**Διπλωματική Εργασία η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση
μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στις Διεθνείς Σχέσεις,
Στρατηγικής και Ασφάλειας στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις
Πάφος**

Σταύρος Μπίλας

Ιανουάριος, 2024

Πνευματικά Δικαιώματα

Copyright © Σταύρος Μπίλας, 2024

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. Allrightsreserved.

Η έγκριση της Διπλωματικής Εργασίας από το Πανεπιστημίου Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα	4
Περίληψη	7
Abstract	8
Εισαγωγή	9
Μεθοδολογία	11
Σκοπός	12
Κύρια Ερευνητικά Ερωτήματα	12
Το Ζήτημα της Τσετσενίας	14
Κεφάλαιο 1	19
Καύκασος: Ανάλυση σε Γεωπολιτικό και Γεωστρατηγικό Επίπεδο	19
1.1 Γεωπολιτική Ανάλυση	19
1.1.1 Γενικά Στοιχεία και Ανάλυση της Περιοχής	19
1.1.2 Ταυτοτικά Χαρακτηριστικά Ρωσικής Ομοσπονδίας	21
1.2 Γεωστρατηγική Ανάλυση	22
1.2.1 Ρωσικές και Γεωργιανές Επιδιώξεις στην περιοχή	22
1.2.2 Εμπλοκή Εξωτερικών Δρώντων	24
1.3 Οικονομική Σπουδαιότητα Καυκάσου	25
Κεφάλαιο 2	27
Το ζήτημα της Γεωργίας	27
2.1 Η χώρα της Γεωργίας	27
2.2 Οι εσωτερικές Διαμάχες της Γεωργίας	28
2.2.1 Νότια Οσσετία	28
2.2.2 Αμπχαζία	29
2.3 Οι σχέσεις μεταξύ Ρωσικής Ομοσπονδίας – Γεωργίας μέχρι και σήμερα	30
Κεφάλαιο 3	34
Ο πόλεμος των Πέντε Ημερών	34
3.1 Οι ενέργειες των χωρών πριν τις Πολεμικές Επιχειρήσεις	34
3.2 Η χρονική διάρκεια των πολεμικών συγκρούσεων	35
3.3 Ανθρώπινες και Υλικές Επιπτώσεις	38
3.4 Οικονομικές και Πολιτικές Επιπτώσεις	38
Κεφάλαιο 4	40
Πολιτική και Στρατηγική Ανάλυση	40
4.1 Πολιτική και Στρατηγική Ανάλυση της Ρωσικής Ομοσπονδίας	40
4.2 Πολιτική και Στρατηγική Ανάλυση της Γεωργίας	41
4.3 Πολιτική και Στρατηγική Ανάλυση του Ν.Α.Τ.Ο. και των Η.Π.Α.	42
4.4 Πολιτική και Στρατηγική Ανάλυση της Ε.Ε.	43
4.5 Πολιτική και Στρατηγική Ανάλυση του Ιράν	44
4.6 Πολιτική και Στρατηγική Ανάλυση της Τουρκίας και του Αζερμπαϊτζάν	45
Συμπεράσματα – Επίλογος	47
Βιβλιογραφία	50

Όνοματεπώνυμο Φοιτητή: Σταύρος Μπίλας

Τίτλος Διπλωματικής Εργασίας: Ρωσία – Γεωργία: Ο Πόλεμος των Πέντε Ημερών, Στρατηγική και Πολιτική Ανάλυση, Υπό το πρίσμα των εξελίξεων στην Ουκρανία

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις ..... [ημερομηνία έγκρισης] από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων: Αφεντούλης Λαγγίδης, Καθηγητής

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: .....[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: .....[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Ευχαριστίες

Την παρούσα διπλωματική εργασία την αφιερώνω στη σύζυγό μου Ελένη και τον υιό μου Ιωάννη, διότι βρίσκονταν όλη την ώρα στο πλευρό μου και με ενθάρρυναν στην προσπάθειά μου. Επίσης, θέλω να ευχαριστήσω και τον καθηγητή μου κ. Αφεντούλη Λαγγίδη για την καθοδήγηση και τη βοήθεια του στη συγγραφή της παρούσας εργασίας.

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει ως σκοπό την ανεύρεση, μελέτη, καταγραφή καθώς και την ανάλυση των αιτιών που οδήγησαν στην ένταση-κρίση και εν τέλει στη πολεμική σύγκρουση της Ρωσικής Ομοσπονδίας με τη Γεωργία το 2008. Για την εκπόνηση της εργασίας χρησιμοποιήσα την ανάλυση πρωτογενών και δευτερογενών πηγών και αναλύουν τα βασικά χαρακτηριστικά της περιοχής του Καυκάσου, τη γεωγραφική και γεωπολιτική θέση της Γεωργίας μέσα στο αδιαίρετο γεωπολιτικό σύστημα, τους στρατηγικούς και τους πολιτικούς στόχους των δύο αντιπάλων στον πόλεμο, το χρονικό και τη διάρκεια της σύγκρουσης, τη κατάσταση που διαμορφώνεται στις περιοχές της Ν.Οσσετίας και της Αμπχαζίας και τέλος τις μελλοντικές σχέσεις των δύο χωρών.

Η Ευρασία αποτελεί τον πυρήνα του ανταγωνισμού που υπάρχει διεθνώς, καθώς το μέγεθός της επιδιώκεται να τεθεί υπό τον έλεγχο της Ρωσικής Ομοσπονδίας αλλά και των Η.Π.Α. . Η Οροσειρά του Καυκάσου είναι μία περιοχή με πολλές εθνότητες, που προσελκύει το ενδιαφέρον σε γεωπολιτικό επίπεδο αλλά και αποτελεί πεδίο πολλών εντάσεων και συγκρούσεων τόσο σε διπλωματικό όσο και σε στρατιωτικό επίπεδο από τις μεγάλες δυνάμεις. Η Ρωσική Ομοσπονδία είναι μία από τις δυνάμεις που επιδιώκει να θέσει την κυριαρχία σε περιοχές που θεωρεί ζωτικές, όπως η Μαύρη Θάλασσα, ο Καύκασος, μην επιτρέποντας την παρέμβαση των δυτικών Δυνάμεων.

Η σύγκρουση μεταξύ Ρωσικής Ομοσπονδίας και Ουκρανίας ξεκίνησε στις 8 Αυγούστου του 2008, όταν οι Γεωργιανές στρατιωτικές δυνάμεις εισέβαλαν στην περιοχή της Ν. Οσσετίας. Η κυβέρνηση της Γεωργίας είχε φιλοδυτική προσέγγιση, οι Ρώσοι παρενέβη με στρατιωτικές δυνάμεις με σκοπό να παρέχει προστασία στους Ρωσόφωνους των περιοχών της Ν. Οσσετίας και της Αμπχαζίας. Η Ρωσική επίθεση στη Γεωργία ήταν μία εξαιρετικά γρήγορη και αποφασιστική επιχείρηση, αντιμετωπίζοντας με πλήρη επιτυχία τις Γεωργιανές δυνάμεις και τις αντεπιθέσεις τους, τερματίζοντας τις επιχειρήσεις τους μόλις 45χλμ έξω από την Τιφλίδα. Με αυτή την επιθετική ενέργεια οι Ρώσοι έθεσαν ως εξαιρετικά αμφίροπη την εδαφική ακεραιότητα της Γεωργίας, απέτρεψε την ένταξη της Γεωργίας στο Ν.Α.ΤΟ. αλλά και τελικά προστάτευσε τα συμφέροντά της στον Καύκασο, με την επίδειξη δύναμης που έκανε στην υπόψη περιοχή.

Η εισβολή δημιούργησε νέες στρατηγικές και έδωσε το έναυσμα για την επιστροφή της Ρωσικής Ομοσπονδίας σε πολλές υποθέσεις της Ανατολικής Ευρώπης και της Ευρασίας , όπως τις υψηλές τιμές της ενέργειας, της ευρωπαϊκής διαίρεσης, της αδύναμης αμερικάνικης στρατηγικής θέσης, αλλά και στην αβεβαιότητα των στρατηγικών της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Η συγκεκριμένη σύγκρουση έθεσε την σημασία της στρατιωτικής δύναμης που έγινε παράγοντας της εξωτερικής της χώρας. Η οικονομία και η ενέργεια παραμένουν τα κύρια εργαλεία προώθησης συμφερόντων στο εξωτερικό. Αρκετοί θεωρούν ότι η Ρωσική εισβολή στη Γεωργίας δεν ήταν μία δράση αλλά μία αντίδραση στις επιθετικές πολιτικές των Η.Π.Α. της Τουρκίας και της Ε.Ε. στα Βαλκάνια, της Μέσης Ανατολής και του Καυκάσου. Απαιτείται καλύτερη και προσεκτική εξέταση των πολιτικών σε τέτοια σενάρια.

Λέξεις κλειδιά: Καύκασος, Ρωσική Ομοσπονδία, Γεωργία, σύγκρουση

Abstract

This diploma thesis aims to find, study, record and analyze the causes that led to the tension-crisis and ultimately to the war conflict between Russia and Georgia in 2008. For the elaboration of this thesis, I used the analysis of primary and secondary sources and analyzed the basic characteristics of the Caucasus region, the geographical and geopolitical position of Georgia within the indivisible geopolitical system, the strategic and political objectives of the two adversaries in the war, the timing and duration of the conflict, the situation formed in the regions of South Ossetia and Abkhazia and finally the future relations of the two countries.

Eurasia is at the core of international competition as its power seeks to be brought under the control of Russia and the United States. The Caucasus Mountains are a multi-ethnic region that attracts interest on a geopolitical level but also is a field of many tensions and conflicts both diplomatically and militarily by the great powers. Russia is one of the powers seeking to assert sovereignty over areas it considers vital, such as the Black Sea, the Caucasus, by not allowing Western powers to intervene.

The conflict between Russia and Ukraine began on August 8, 2008, when Georgian military forces invaded the region of South Ossetia. The Georgian government had a pro-Western approach, the Russians intervened with military forces to provide protection for Russian speakers in the regions of South Ossetia and Abkhazia. The Russian attack on Georgia was an extremely quick and decisive operation, successfully countering Georgian forces and their counterattacks, ending their operations just 45km outside Tbilisi. With this aggressive action, the Russians made Georgia's territorial integrity extremely ambiguous, prevented Georgia from joining NATO and finally protected its interests in the Caucasus with its show of force in that region.

The invasion created new strategies and triggered Russia's return to many Eastern European and Eurasian affairs, including high energy prices, European division, weak U.S. strategic position, and the uncertainty of Russia's strategies. This conflict raised the importance of military power that became a factor in its external country. The economy and energy remain the main tools for promoting interests abroad. Many believe that the Russian invasion of Georgia was not an action but a reaction to the aggressive policies of the US, Turkey and the EU in the Balkans, the Middle East and the Caucasus. Better and careful consideration of policies in such scenarios is needed.

Keywords: Caucasus, Russia, Georgia, conflict

Εισαγωγή

Η χώρα της Γεωργίας ήταν μία από τις χώρες που αποσχίσθηκαν από τη Σοβιετική Ένωση, μετά τη διάλυσή της το 1991. Από τα πρώτα χρόνια της, ενεπλάκη σε πολεμικές συγκρούσεις με ρωσόφωνες περιοχές, οι οποίες αν και βρίσκονταν στα γεωργιανά εδάφη, δεν επιθυμούσαν την παραμονή τους σε αυτά. Οι περιοχές αυτές είναι η Ν. Οσσετία και η Αμπχαζία. Όταν σταμάτησαν οι συγκρούσεις, οι περιοχές αυτές ανακηρύχθηκαν αυτόνομες και ανάγκασαν αρκετούς ανθρώπους να χάσουν τα σπίτια και τις εργασίες του και είχε ως αποτέλεσμα να γίνουν πρόσφυγες. Η Γεωργία θεωρούσε ως εγγυήτριες δυνάμεις της ασφάλειας της δυτικές χώρες, έχοντας φιλοδυτική πολιτική μετά και την εκλογή του προέδρου Μιχαήλ Σαακασβίλι. Αυτή η πολιτική διαδρομή που ακολουθούσε η χώρα έβρισκε αντίθετη την αντίστοιχη των Ρώσων. Με την οικονομική άνθηση αλλά και το επιτυχημένο πραξικόπημα, η Ατζάρια προσαρτάται στη χώρα με τη μορφή αυτόνομης περιοχής. Η κρίση της Ν. Οσσετίας το 2007, είχε ως αποτέλεσμα την προσάρτηση αρκετών χωριών στη Γεωργία. Μετά την επανεκλογή του το 2008, ο Σαακασβίλι, έθεσε ως ένα από τους πρωταρχικούς του στόχους την επανένωση των δύο αυτών περιοχών με τη Γεωργία. Σε αυτή την κατεύθυνση, κινήθηκαν και τα γεωργιανά στρατεύματα τα οποία επιτέθηκαν στην υπόψη περιοχή.

Ο συγκεκριμένος πόλεμος, παρόλα αυτά, ήταν σημαντικός γιατί μας αποκάλυψε νέες στρατηγικές για την περιοχή της Μαύρης αλλά και της Κασπίας Θάλασσας. Οι φιλόδοξες ρωσικές πολιτικές και στρατηγικές, παράλληλα με την εξασθένιση των στρατηγικών συμφερόντων της Δύσης είχε ως αποτέλεσμα το ξέσπασμα της πολεμικής κρίσης. Οι συνθήκες που δημιουργήθηκαν αμέσως μετά τη σύγκρουση, φάνηκαν πως ευνοούσαν περισσότερο τη Ρωσική Ομοσπονδία και λιγότερο τα κράτη – έθνη της περιοχής, όπως την Τουρκία, την Αρμενία, το Αζερμπαϊτζάν. Η ταραχή λόγω της σύγκρουσης ήταν μεγάλη και επέφερε νέα ισορροπία δυνάμεων στην υπόψη περιοχή. Ο Ο.Η.Ε., έθεσε ως στόχο την αποφυγή των πολεμικών συγκρούσεων, καταφεύγοντας στην διπλωματία, με σκοπό να ελέγχει τις φιλοδοξίες των κρατών¹.

Η σύρραξη, όμως, έδειξε την αδυναμία του διεθνούς συστήματος να σταματήσει τέτοιου είδους συγκρούσεις. Επιπλέον, μας έδειξε ακόμα ότι, η Γεωργία ήταν υποκινούμενη από δυτικές στρατηγικές υπερδυνάμεις, οδηγώντας σε πόλεμο τη Ρωσική Ομοσπονδία, αμφισβητώντας την κυριαρχία της αντιπάλου, υπερεκτιμώντας τις δυνατότητες της, κίνηση που αποδείχθηκε λανθασμένη.

Σύμφωνα με αναλύσεις, η επέμβαση της Ρωσικής Ομοσπονδίας στη Γεωργία έγινε για τους εξής λόγους:

1. Την ανεξαρτησία του Κοσσόβου, δίχως την συγκατάθεση της Ρωσικής Ομοσπονδίας
2. Την προοπτική της τυχόν περαιτέρω επέκτασης του Ν.Α.Τ.Ο. στην Ανατολή, με την είσοδο της Ουκρανίας- Γεωργίας.
3. Την πιθανή ανάπτυξη συστημάτων Α/Α Άμυνας σε Τσεχία και Πολωνία.

---

¹Έκθεση με τίτλο «Ένας ασφαλέστερος κόσμος: Η κοινή μας ευθύνη», της επιτροπής υψηλού επιπέδου του Γ.Γ του ΟΗΕ, για τις, Απειλές, Προκλήσεις και Αλλαγές, που εκδόθηκε το 2004, σελ. 4.

Εξαιτίας της διαμάχης αυτής, της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης αλλά και τη διαμάχη για το φυσικό αέριο με την Ουκρανία το 2009, τα κέρδη της Ρωσικής Ομοσπονδίας μειώθηκαν κατά πολύ. Επιπλέον, με την αναγνώριση των αποσχισθείσων περιοχών της Γεωργίας, υπάρχει μια μεγάλη πιθανότητα να υπάρξουν εντάσεις στο εσωτερικό της χώρας. Εξαιτίας όλων αυτών, είναι πολύ πιθανό να υπάρξουν οι εξής καταστάσεις:

A) η απομάκρυνση από το ρωσικό έλεγχο στην περιοχή της Κασπίας αλλά και
B) η απομάκρυνση από την εξάρτηση στον τομέα της ενέργειας της Ευρώπης από τη Ρωσική Ομοσπονδία. Αυτά αν συμβούν, η στρατηγική θέση της Ρωσικής Ομοσπονδίας δεν θα είναι τόσο ισχυρή όσο της Ευρώπης και της Κεντρικής Ασίας.

Η Γεωργία έχει γειτονικές χώρες που είναι πλούσιες σε πόρους όπως ορυκτά πλούτη τους υδρογονάνθρακες. Η σύγκρουση αυτή προκάλεσε πολύ μεγάλη ανησυχία στις χώρες αυτές, αλλά και σε άλλες χώρες, μεγάλες επιχειρήσεις που εξαρτώνται ενεργειακά από αυτές, διαδραματίζοντας σπουδαίο ρόλο στα γεωοικονομικά και γεωστρατηγικά θέματα. Οι κίνδυνοι που διαδραματίστηκαν ήταν μεγάλοι και ένας από αυτούς ήταν να μην επηρεασθεί η λειτουργία των αγωγών ενέργειας που διέρχονταν από την υπόψη περιοχή, δείχνοντας μας ότι η ασφάλεια ακόμα και των αγωγών δεν είναι δεδομένα. Οι εγγυήσεις ασφαλείας που πρέπει να δοθούν, στο τομέα της ενέργειας, είναι τεράστιες για την διασφάλιση της στην υπόψη περιοχή.

Μεθοδολογία

Σύμφωνα με τον κ.Ζαφειρόπουλο², με την έννοια μεθοδολογία εννοείται ένα σύστημα διαδικασιών και μεθόδων που χρησιμοποιεί ένας ερευνητής προκειμένου να καταφέρει να διεξάγει μία έρευνα .Για την εκπόνηση της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας η μεθοδολογία που αναπτύχθηκε είναι η ανάλυση και η καταγραφή πρωτογενών και δευτερογενών βιβλιογραφικών πηγών, σε συνδυασμό με τεκμήρια που φέρνουν τις πληροφορίες που θα χρησιμοποιήσω με την μορφή εικόνων, ήχου αλλά και πολυμέσων. Επιπρόσθετα, η άντληση του μεγαλύτερου μέρους πληροφοριών που απαιτήθηκαν για την εκπόνηση της εργασίας, έγινε από το διαδίκτυο μέσω από «ανοικτές» πηγές και βάσεις δεδομένων όπως η βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Νεάπολις Πάφος.

Η συγκεκριμένη εργασία μπορεί να χαρακτηριστεί ως ποιοτική, γιατί μας ενδιαφέρει να διερευνήσουμε τους λόγους για τους οποίους έγινε αυτή η ένοπλη σύγκρουση μεταξύ Ρωσικής Ομοσπονδίας και Γεωργίας. Η διερεύνηση των αιτιών ξεκινάει από τα παλαιότερα έτη μετά τη διάσπαση της Σοβιετικής Ένωσης , και πιο συγκεκριμένα με τις ένοπλες συγκρούσεις με την Τσετσενία. Έπειτα, πραγματοποιήθηκε ο πόλεμος των πέντε ημερών και στη συνέχεια είναι η ένοπλη σύγκρουση Ρωσικής Ομοσπονδίας – Γεωργίας, όπου μένετε ακόμη και σήμερα.

Αρχικά, αναφέρονται κάποιες εισαγωγικές πληροφορίες για τις δύο αυτές χώρες, δίνοντας περισσότερο μία έμφαση στη χώρα της Γεωργίας. Στη συνέχεια, αναλύω από τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης τη δημιουργία αποσχισθείσων περιοχών και συγκεκριμένα αναφέρω τη περιοχή της Τσετσενίας και τους δύο πολέμους που πραγματοποιήθηκαν στη συγκεκριμένη περιοχή και ποιος ήταν ο αντίκτυπος του στην κοινωνία αλλά και στη διεθνή σκηνή.

Στη συνέχεια, αναλύεται μέσα από δευτερογενής πηγές πληροφορίας, τη σημασία της Οροσειράς του Καυκάσου αλλά ποιος είναι ο γεωπολιτικός και ο γεωστρατηγικός του ρόλος στην περιοχή. Επιπλέον, κάνω μία ανάλυση για την ταυτότητα της Ρωσικής Ομοσπονδίας αναφέροντας το πώς δημιουργήθηκε αλλά κυρίως και τι αποβλέπει στη συγκεκριμένη περιοχή. Γίνεται και μια αναφορά για τους δρώντες της περιοχής. Έπειτα, κάνω λόγο για τη χώρα της Γεωργίας, αναλύοντας μέσα από τις πηγές της βιβλιογραφίας, τα κύρια χαρακτηριστικά της. Δίνω έμφαση, στις δύο κύριες διαμάχες της με τις αυτόνομες περιοχές της Ν. Οσσετίας και της Αμπχαζίας, το πώς δημιουργήθηκε αυτή η «κόντρα» και που αποσκοπούν αυτές οι πλευρές. Στο τέλος του δευτέρου κεφαλαίου δίνω έμφαση για τις σχέσεις μεταξύ της Γεωργίας και της Ρωσικής Ομοσπονδίας προγενέστερα του πολέμου, την περίοδο του πολέμου αλλά και τις σχέσεις που υπάρχουν ακόμα και σήμερα.

Επιπρόσθετα, στο τρίτο κεφάλαιο, αναλύω ποιοτικά την ένοπλη πολεμική σύγκρουση μεταξύ των δύο αυτών χωρών. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρω τις ενέργειες τους πριν την έναρξη των επιχειρήσεων, το χρονικό αλλά και τις δράσεις της πολεμικής αυτής σύγκρουσης και τέλος κάνω λόγο για τις επιπτώσεις αυτού του πολέμου. Στο κεφάλαιο νούμερο τέσσερα, κάνω αναφορές σε πολιτικές και στρατηγικές αναλύσεις των δύο αυτών χωρών, αλλά και των διάφορων δρώντων της υπόψη περιοχής, όπως των Η.Π.Α., το Ιράν, η Τουρκία κ.α.. Στον επίλογο της παρούσας εργασίας θα κάνω μία ανάλυση για τον αν έχουμε πετύχει να

---

² Κωνσταντίνος Ζαφειρόπουλος,(2015), « Πως γίνεται μια επιστημονική εργασία;», Αθήνα ,Εκδόσεις Κριτική, σελ. 25

απαντήσουμε στα κύρια ερευνητικά ερωτήματα, αλλά και αν αποτελεί ο συγκεκριμένος πόλεμος κάποιο προπομπό για τις επόμενες πολεμικές της συγκρούσεις μέχρι και σήμερα, όπως για παράδειγμα τη σύγκρουση με την Ουκρανία το Φεβρουάριο του 2022 όπου συνεχίζεται μέχρι και σήμερα.

Σκοπός

Σκοπός αυτής της διπλωματικής εργασίας είναι να εξετασθούν, να αναλυθούν αλλά και να παρατεθούν οι διαφορετικές στρατηγικές και πολιτικές που εφαρμόστηκαν στον πόλεμο των πέντε ημερών το 2008 αλλά και να καταγραφούν οι επιπτώσεις αυτού του πολέμου που θεωρήθηκαν ως οι πιο σημαντικές για το διεθνές σύστημα. Παράλληλα θα συσχετίσουμε γεγονότα του παρελθόντος με συναφή σύγχρονα θέματα, συγκρίνοντας τα κύρια σημεία σύγκλισης και απόκλισης αυτών κάνοντας και μία αναδρομή στο σήμερα σε αρκετές περιπτώσεις.

Ποια η τάση των υπολοίπων έμμεσα εμπλεκόμενων κρατών και οργανισμών? Που αποσκοπούσαν μέσω αυτών των κινήσεων? Ποιοι τελικά επωφελήθηκαν και ποιοι όχι από την τακτική που ακολούθησαν? Εξετάζοντας λοιπόν, τα γεγονότα αυτού του πολέμου που διήρκεσε πέντε μέρες και ολοκληρώθηκε με τη συνθηκολόγηση των δύο εμπλεκόμενων χωρών, Ρωσίας και Γεωργίας θα είμαστε σε θέση να εκπονήσουμε σημαντικά συμπεράσματα για τις αιτίες, τις συνέπειες του πολέμου αλλά κυρίως για τη γεωπολιτική στρατηγική που εφαρμόστηκε και εφαρμόζεται έως σήμερα στο σημείο της σύγκρουσης από τις εκατέρωθεν πολιτικές ηγεσίες.

Κύρια Ερευνητικά Ερωτήματα

Επιπρόσθετα, θα θέσουμε ορισμένες προϋποθέσεις για αυτή τη σύγκρουση.

A) Κατά πόσο η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης επηρέασε την στάση της Ρωσικής Ομοσπονδίας στην ευρύτερη περιοχή του Καυκάσου σε συνδυασμό με τις δύο ένοπλες συγκρούσεις που είχε με την Τσετσενία το 1994 και το 1999.

B) Στο γεωπολιτικό τομέα, αυξάνεται κατά πολύ η αξία της Γεωργίας αλλά και των γύρω κρατών λόγω την ύπαρξη υδρογονανθράκων στην Κασπία θάλασσα αλλά και στο Αζερμπαϊτζάν, καθώς και η διέλευση, από το έδαφός της, ρωσικών ενεργειακών αγωγών.

Γ) Την επιθυμία της Δύσης να διεισδύσει στον Καύκασο για λόγους γεωπολιτικούς. Αυτή την ενέργεια δεν την επιθυμεί καθόλου η Ρωσική Ομοσπονδία, γιατί δεν θέλει να επικρατήσει κάποια ξένη δύναμη στην περιοχή, που θεωρεί η ίδια, ότι είναι των συμφερόντων της.

Δ) Η σημασία του Καυκάσου είναι τεράστια όσο για γεωπολιτικούς όσο και για γεωστρατηγικούς λόγους. Η συμμετοχή- εμπλοκή άλλων δρώντων στην περιοχή κάνει την κατάσταση πολυσύνθετη και ιδιαίτερα ευμετάβλητη, καθώς προσπαθούν να εκμεταλλευτούν είτε για πολιτικούς, οικονομικούς, ενεργειακούς λόγους να έχουν όφελος μέσα από τον Καύκασο. Οι κύριοι δρώντες στην υπόψη περιοχή είναι η Η.Π.Α., το Ιράν, η Τουρκία αλλά και η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ε) Όπως αποδεικνύεται, η συγκεκριμένη ένοπλη πολεμική σύγκρουση αποτέλεσε ένα πρόλογο για τον τρόπο δράσης της χώρας του Βλάντιμιρ Πούτιν και

για τις μετέπειτα ένοπλες μάχες της, όπως τη σύγκρουση στη Κριμαία το 2014 και τον πόλεμο με την Ουκρανία το 2022, που διαρκεί μέχρι και σήμερα.

Το ζήτημα της Τσετσενίας

Η Τσετσενία τοποθετείται στον παγκόσμιο χάρτη στην περιοχή της Νότιας Ρωσικής Ομοσπονδίας συνορεύοντας με τις αυτόνομες περιοχές του Νταγκεστάν στα βόρεια και ανατολικά, με την Σταυρούπολη και τη Νότια Οσσετία στα βόρεια και δυτικά και με τη Δημοκρατία της Γεωργίας στα νότια. Η έκταση της είναι περίπου όσο η περιοχή του Νιου Τζέρσι των Η.Π.Α. και ο πληθυσμός της περίπου στο 1 εκατομμύριο κάτοικοι πριν την κρίση του 1994. Το έδαφος της Τσετσενίας ποικίλει από περιοχή σε περιοχή κάνοντας δύσκολη την προσπέλαση του. Οι Ρώσοι, κατά τη διάρκεια των πολέμων που διεξήχθησαν εκεί, αντιμετώπισαν πάρα πολλά προβλήματα από τους Τσετσένους αντάρτες, έχοντας πάρα πολλές απώλειες και σε έμφυχο αλλά και σε άψυχο δυναμικό³.

Με τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης προκλήθηκε η δημιουργία πολλών αυτονομιστικών κινημάτων σε όλη τη Ρωσική Ομοσπονδία, με ιδιαίτερη κινητικότητα στην οροσειρά του Καυκάσου που ήταν υπό ρωσικής κυριαρχίας. Ένα από αυτά τα αυτονομιστικά κρατίδια ήταν και η Τσετσενία. Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί ότι, η Γεωργία υποστήριξε ανοιχτά τον αγώνα της Τσετσενίας για την ανεξαρτητοποίηση της το 1991⁴. Η μη υπογραφή συμφώνου καθορισμού των σχέσεων των δύο χωρών είχε ως αποτέλεσμα μια εθνοτική διαμάχη. Επιπρόσθετα, η Ρωσική Ομοσπονδία εφάρμοσε τα εξής στάδια πολιτικής στην Τσετσενία από το 1991 μέχρι και την εισβολή της το 1994, τα οποία ήταν:

Α. Από το 1991 προσπάθησε να προσεγγίσει πολιτικά για να φτάσουν σε μία συμφωνία, η οποία δεν επετεύχθη.

Β. Από το 1993 μέχρι τα μέσα του 1994, έγινε προσπάθεια για ενίσχυση στους αντιπάλους του Τσετσένου Ηγέτη Ντουντάγιεφ, είτε από οικονομικής άποψης είτε από άποψη ενίσχυσης στον στρατιωτικό τομέα. Και οι δύο αυτές κινήσεις είχαν ως αντίκτυπο την επιδείνωση της έντασης στην κοινωνία και την προσπάθεια ανατροπής του, χωρίς βέβαια να επιτευχθεί τίποτα.

Γ. Από το τέλος του 1994, την πλήρης κλίμακας εισβολή στα εδάφη της Τσετσενίας, που είχε ως αποτέλεσμα την μη επαναφορά της στα εδάφη της Ρωσικής Ομοσπονδίας.

Από τον Σεπτέμβριο του 1994 ήταν πλέον ξεκάθαρο ότι η στάση της Ρωσικής Ομοσπονδίας απέναντι στην Τσετσενία είχε επέλθει σε μία νέα φάση. Η μετακίνηση ρωσικών στρατευμάτων στα σύνορα Ρωσικής Ομοσπονδίας – Τσετσενίας, είχε ως αποτέλεσμα την επιστροφή ενός βετεράνου του πολέμου του Αφγανιστάν που ήταν ο σεΐχης Ali Fathial Shishani⁵, ταξίδεψε στην Τσετσενία για να οργανώσει καλύτερα την άμυνά της και την εκπαίδευση νέων ανταρτών. Το Δεκέμβριο του 1994, οι Ρώσοι εισέβαλαν στη Τσετσενία, ξεκινώντας με αυτό τον τρόπο τον Πρώτο Πόλεμο που διάρκειά δύο χρόνια από το 1994 έως το 1996. Ο πόλεμος ξεκίνησε όταν η Ρωσική κυβέρνηση, υπό την ηγεσία του προεδρεύοντος της Ρωσικής Ομοσπονδίας Boris Yeltsin, επιχείρησε να επαναφέρει το ρωσικό έλεγχο της Τσετσενίας, η οποία είχε

³Mark Kramer, (2005), «The Perils of Counterinsurgency Russia's War in Chechnya», *International Security* 29:3, σελ. 3-4

⁴Tracey C. German, (2003), « Russia's Chechen War», Routledge Curzon Taylor & Francis Group, London and New York, σελ. 55

⁵ Βετεράνος του πολέμου εναντίων των Σοβιετικών στο Αφγανιστάν. Δημιούργησε μια ομάδα από αυτόχθονες Τσετσένους. Με την έναρξη του πολέμου το 1994, συνέβαλε καθοριστικά στην εξέλιξη του, με την εκπαίδευση Αράβων μαχητών από το Αφγανιστάν.

ανακηρυχθεί ανεξάρτητη από τη Ρωσική Ομοσπονδία το 1991. Οι τακτικές που εφάρμοσαν οι Ρώσοι αλλά και η μη ικανότητα αντιμετώπισης του Ρώσικου Στρατού από τους Τσετσένους, είχε ως αποτέλεσμα, κυρίως ο μουσουλμανικός λαός να γίνονται αντάρτες και να κηρύξουν Ιερό πόλεμο στη Ρωσική Ομοσπονδία. Ο Διοικητής των Τσετσένικων Δυνάμεων σε συνδυασμό με τις διασυνδέσεις του al-Shinashi, οργάνωσε τους ξένους μαχητές που κατέφθαναν στην περιοχή. Παρόλα αυτά, οι μαχητές που τα κατάφεραν να φτάσουν στην Τσετσενία ήταν λίγοι στον αριθμό σε σχέση με τις ρωσικές δυνάμεις⁶.

Το πρωινό της 11^{ης} Δεκεμβρίου του 1994, οι Ρωσικές δυνάμεις εισέβαλαν στην Τσετσενία, από τρεις διαφορετικές κατευθύνσεις, Βόρεια από το Μοζντοκ της Βόρειας Οσσετίας, Δυτικά μέσω της διέλευσης από την Ινγκουσετία προς Βλαντικαβκάζ και ανατολικά από το Κιζλιάρ προς το Νταγκεστάν. Από τα βόρεια η διέλευση των ρωσικών στρατευμάτων ήταν σχετικά εύκολη, ενώ από τα ανατολικά και τα δυτικά βρήκαν σθεναρή αντίσταση από τους ντόπιους κατοίκους των περιοχών αυτών, κάτι που ανάγκασε τις ρωσικές στρατιωτικές δυνάμεις να μην συνεχίσουν την πορεία τους και ο Ρώσος διοικητής του Δυτικού μετώπου δεν ήταν πρόθυμος να επιτεθεί στους κατοίκους. Παρόμοια ήταν και η κατάσταση στο ανατολικό μέτωπο.⁷ Η προέλαση των στρατευμάτων από τα Βόρεια σταμάτησε όταν έπεσαν σε ενέδρα των Τσετσένων μαχητών που μάχονταν γύρω από χωριά που ήταν μέρος της γραμμής άμυνας τους. Στα μέσα του Δεκεμβρίου, η ανησυχία της Ρωσικής Ομοσπονδίας για τη μη επιτυχή έκβαση του αγώνα στο Γκρόνζυ ανάγκασε το Ρώσο ηγέτη να επισκεφθεί την περιοχή για να μάθει τι πάει λάθος. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, την απομάκρυνση του Ρώσου Διοικητή Μιτούκιν για «ιατρικούς» λόγους από τον αγώνα, αντικαθιστώντας τον με τον Υποστράτηγο Βορομπγιέφ. Εν τέλει, μέχρι περίπου τα Χριστούγεννα του 1994 ο Ρωσικός Στρατός είχε φτάσει πλησίον της πόλης Γκρονζί προσπαθώντας να καταλάβει στρατηγικά σημεία για την καλύτερη οργάνωση του.

Την Πρωτοχρονιά του 1995, οι Ρώσοι επιτέθηκαν από βόρεια, ανατολικά και δυτικά στην πόλη, με απώτερο σκοπό την επίθεση στο Προεδρικό παλάτι του Τσετσένου ηγέτη, που τελικά απέτυχε, διότι, όπως αποδείχθηκε, καμία μονάδα του ρώσικου στρατού δεν είχε κάποια εξειδικευμένη εκπαίδευση στις πολεμικές επιχειρήσεις σε κατοικημένους τόπους. Το οπλοστάσιο των Τσετσένων μαχητών ήταν σαφώς μικρότερο και απαρτιζόταν κυρίως από οπλοπολυβόλα, χειροβομβίδες και μικρές ταχυκίνητες μονάδες, που μάχονταν σε ένα περιβάλλον το οποίο το γνώριζαν πολύ καλά. Οι τακτικές που εφάρμοζαν ήταν απλές, αλλά αποτελεσματικές, όπως για παράδειγμα η προσέλκυση των αρμάτων μάχης του εχθρού εντός της πόλης και η καταστροφή τους από αντιαρματικά όπλα και εκτοξευτές. Με την κατάληψη κτιρίων, μπορούσαν με μεγαλύτερη ευκολία να επιτεθούν στους Ρώσους και να μην τους αφήνουν να αναπτυχθούν και να μην καταφέρνουν να υπερασπίζονται τους εαυτούς τους.

Οι Ρώσοι κατάλαβαν, ότι τα τεθωρακισμένα άρματα μάχης δεν ήταν ικανά να επιχειρήσουν σε κατοικημένους τόπους και αποφάσισαν να υιοθετήσουν τακτικές «Στάλιγκραντ» για να καταφέρουν να αντιμετωπίσουν τους Τσετσένους. Οι νέες

---

⁶Χριστίνα Βατακίδου, (2022), «Η αντιμετώπιση του φαινομένου των ξένων τρομοκρατών μαχητών: Μια αποτίμηση του διεθνούς κανονιστικού και ρυθμιστικού πλαισίου», Θεσ/κη, ΠΑΜΑΚ, σελ. 41

⁷Tracey C. German, (2003), « Russia's Chechen War», Routledge Curzon Taylor & Francis Group, London and New York, σελ. 130

τακτικές απέδωσαν καρπούς, και τελικά στις 19 Ιανουαρίου κατάφεραν να υψώσουν τη ρώσικη σημαία στο κατεστραμμένο Προεδρικό παλάτι⁸. Στη συνέχεια των πολεμικών επιχειρήσεων, οι μάχες μεταφέρθηκαν εκτός πόλεων, με αρκετές απώλειες στις ρωσικές δυνάμεις αλλά και σε άμαχους πολίτες. Ένα πάρα πολύ σημαντικό γεγονός, που επηρέασε τη γνώμη του κόσμου και συναφώς την πλοκή των συγκρούσεων ήταν και η εμπλοκή των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης⁹. Οι γνώμες των πολιτών ανά τον κόσμο ποίκιλαν εκείνη την περίοδο. Πιο αναλυτικά η ρωσική κοινή γνώμη θεωρούσε τα εξής:

α) οι προσπάθειες της Ρωσικής Ομοσπονδίας να επαναφέρει τον έλεγχο στην Τσετσενία έλαβαν υποστήριξη από πολλούς Ρώσους πολίτες που είδαν την επανασύνδεση της χώρας ως θέμα εθνικής ασφάλειας και

β) με την πρόοδο του πολέμου και τον αυξανόμενο αριθμό θυμάτων, η δημόσια γνώμη στη Ρωσική Ομοσπονδία άλλαξε. Πολλοί Ρώσοι άρχισαν να αμφισβητούν τον πόλεμο, εκφράζοντας ανησυχίες για τις ανθρωπίνες απώλειες και τις καταστροφές. Η διεθνής κοινή γνώμη είχε τις εξής απόψεις:

α) ο Πρώτος Πόλεμος της Τσετσενίας προκάλεσε ανησυχίες και καταδίκες για τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τη βία που ασκήθηκε κατά της πολιτικής ανεξαρτησίας της Τσετσενίας και

β) Ορισμένοι κριτικοί κατηγορήσαν τη Ρωσική Ομοσπονδία για υπερβολική χρήση στρατιωτικής δύναμης και παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενώ άλλοι επέκριναν την Τσετσενία για τη χρήση της τρομοκρατίας. Είναι πολύ εύκολο πλέον, να αντιληφθούμε ότι η συγκεκριμένη πολεμική σύγκρουση δημιούργησε μια σύνθετη εικόνα στη διεθνή κοινότητα και συνέβαλε στη διαμόρφωση διάφορων απόψεων και κρίσεων για τα γεγονότα που εκτυλίχθηκαν στην περιοχή.

Μετά από πολλές συγκρούσεις και πολλές ώρες διαπραγματεύσεων¹⁰, ημερών κατάπαυσης του πυρός, ομηριών και άλλων παρόμοιων γεγονότων, στις 31 Αυγούστου του 1996 η Τσετσενία ανακήρυξε τη νίκη, και η Ρωσική Ομοσπονδία αναγνώρισε την ανεξαρτησία της χώρας. Ωστόσο, η σχέση μεταξύ των δύο πλευρών παρέμεινε εξαιρετικά ευαίσθητη και επιφυλακτική. Ο διακυβερνητικός χαρακτήρας της ανεξαρτησίας της Τσετσενίας και οι επανειλημμένες συγκρούσεις στην περιοχή συνέβαλαν στη διατήρηση της αστάθειας και της βίας μετά τον Πρώτο Πόλεμο της Τσετσενίας.

Στη συνέχεια των χρόνων, και με πολλές ένοπλες συγκρούσεις, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι η κατάσταση της Τσετσενίας παρέμεινε άλυτη και οι πολίτες της πίεζαν τους ηγέτες τους να διεκδικήσουν την επίσημη ανεξαρτησία της. Στις εκλογές του 1997, πρόεδρος της χώρας εκλέχθηκε ο Ασλάν Μασκάντοφ, με σχετική άνεση¹¹. Έπειτα από τις εκλογές, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι οι Υπουργοί Εσωτερικών Ρωσικής Ομοσπονδίας και Τσετσενίας σύναψαν συμφωνία συνεργασίας για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας στην περιοχή της Τσετσενίας και παράλληλα την ανταλλαγή πληροφοριών πάνω σε αυτό το κομμάτι. Παρά τις προσπάθειες της

---

⁸ Tracey C. German, (2003), «Russia's Chechen War», Routledge Curzon Taylor & Francis Group, London and New York, σελ. 134

⁹ Olga Olikier, (2001), «Russia's Chechen War 1994 - 2000, Lessons From Urban Combat», RAND, United States, σελ.31

¹⁰ Όπως αυτές στις 31 Μαρτίου του 1995 που ανέφεραν την προσπάθεια για ειρηνική επίλυση των ζητημάτων μεταξύ των δύο χωρών.

¹¹ Το ποσοστό που συγκέντρωσε ήταν 59,3%, έναντι του κύριου αντιπάλου του Μπασάγιεφ που συγκέντρωσε το ποσοστό 23,5% και του Γιανταρμπίγιεφ που συγκέντρωσε 10,1%.

κυβέρνησης για την διατήρηση της ειρήνης και της εύρυθμης ζωής στη χώρα, αρκετές διαδηλώσεις πραγματοποιήθηκαν από τους πολίτες με σκοπό την ανεξαρτησία της Τσετσενίας¹². Οι προσπάθειες για την συνεργασία των δύο χωρών, συνεχίστηκαν σε δύο ακόμα συναντήσεις τους και τη σύναψη μίας ακόμα συμφωνίας συνεργασίας.

Όμως, από τα τέλη του έτους του 1997 μέχρι και το 1999, οι σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών αντί να βελτιώνονται, έγιναν χειρότερες εξαιτίας πολλών παραγόντων που ενοχλούσαν τη Ρωσική Ομοσπονδία¹³. Στις 7 Αυγούστου του 1999, οι Τσετσένοι στρατιώτες πέρασαν τα σύνορα με το Νταγκεστάν και κατέλαβαν δύο χωριά της περιοχής. Η Ισλαμική αρχή της περιοχής του Νταγκεστάν επιθυμούσε την ανεξαρτητοποίηση της από τη Ρωσική Ομοσπονδία, πάντα με τη βοήθεια των Τσετσένων. Κάπως έτσι, η Ρωσική Ομοσπονδία επιτέθηκε, με αρκετές δυνάμεις, στη περιοχή του Νταγκεστάν την οποία θεωρούσαν την μεγαλύτερη απειλή της σταθερότητας και της ακεραιότητας για τη Ρωσική Ομοσπονδία¹⁴¹⁵. Με αυτόν τον τρόπο και τις ενέργειες των εμπλεκόμενων έχουμε πλέον τον Δεύτερο Πόλεμο της Τσετσενίας.

Ο Δεύτερος Πόλεμος της Τσετσενίας ξεκίνησε την 26η Αυγούστου του 1999, με την Ρωσική επίθεση στην επικράτεια της Τσετσενίας, η οποία ήρθε ως απάντηση στην εισβολή περίπου 2.000 ανταρτών της Ισλαμικής Ταξιαρχίας Προστασίας της Διεθνούς Ειρήνης στη Ρωσική Δημοκρατία του Νταγκεστάν. Ήταν μια σειρά από ένοπλες συγκρούσεις που πραγματοποιήθηκαν από το 1999 έως το 2009, μεταξύ της Ρωσικής Ομοσπονδίας και της αυτόνομης Δημοκρατίας της Τσετσενίας. Ο πόλεμος αντικατοπτρίζει την επαναφορά της ρωσικής επιρροής και τον έλεγχο στην περιοχή, καθώς και τις αντιφάσεις και τις δυσκολίες που αντιμετώπισε η Τσετσενία στην προσπάθειά της να διατηρήσει την ανεξαρτησία της. Οι κύριες αιτίες του δεύτερου πολέμου περιλάμβαναν την αντίδραση της Ρωσικής Ομοσπονδίας στις τρομοκρατικές επιθέσεις που αποδίδονταν σε αυτόνομα Τσετσενικά στοιχεία, καθώς και την προσπάθεια επαναφοράς του ρωσικού ελέγχου στην περιοχή¹⁶. Ο πόλεμος χαρακτηρίστηκε από έντονες στρατιωτικές επιχειρήσεις, αλλά και από εκτεταμένες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αναφορές για εγκλήματα πολέμου. Οι πολίτες και σε αυτή τη φάση εξέφρασαν τα εξής: Πολλοί Ρώσοι στήριξαν τις ενέργειες της κυβέρνησης για την επανάληψη του ελέγχου της Τσετσενίας, ιδιαίτερα μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις που προκλήθηκαν από τσετσένους αντάρτες, ενώ η διεθνής κοινότητα εξέφρασε πάλι ανησυχίες και καταδίκες, καθώς και κλήσεις για τον διάλογο και τη διαπραγμάτευση για την επίλυση του προβλήματος.

Συνοψίζοντας, από τους πολέμους στην Τσετσενία, καταλήγουμε σε πολύπλοκα συμπεράσματα που αντικατοπτρίζουν τις πολιτικές, στρατηγικές και ανθρωπιστικές πτυχές των πολεμικών συγκρούσεων. Από τον Πρώτο πόλεμο μπορούμε να έχουμε ως συμπεράσματα τα εξής:

---

¹² Στις 3 Μαρτίου του 1997, 3000 άτομα παρακολούθησαν την εκδήλωση στο κέντρο της πόλης που διοργανώθηκε από τον πρόεδρο της χώρας, με κύριο θέμα την ανεξαρτητοποίηση της Τσετσενίας

¹³ Ένας σημαντικός παράγοντας ήταν η μη επιβολή του νόμου στους αντάρτες που επιχειρούσαν στα σύνορα της Τσετσενίας με το Νταγκεστάν.

¹⁴ Αξίζει να αναφερθεί ότι τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο ανέλαβε Πρωθυπουργός της Ρωσικής Ομοσπονδίας ο Βλαντιμίρ Πούτιν.

¹⁵ Tracey C. German, 2003, « Russia's Chechen War», Routledge Curzon Taylor & Francis Group, London and New York, σελ. 151-152

¹⁶ Στην υπόψη περιοχή οι Ρωσικές δυνάμεις ανέρχονταν περίπου στους 15.000 στρατιώτες.

A) Την αποτυχία της Στρατηγικής Επέμβασης της Ρωσικής Ομοσπονδίας: Η στρατηγική της Ρωσικής Ομοσπονδίας για τη χρήση στρατιωτικής δύναμης για την επαναφορά του ελέγχου στην Τσετσενία αποδείχθηκε αποτυχημένη, τουλάχιστον αρχικά, με τον διεθνή και εσωτερικό κριτικισμό για τις ανθρώπινες απώλειες και τις παραβιάσεις.

B) Δημιουργία μίας ασταθούς κατάστασης: Ο Πρώτος Πόλεμος δημιούργησε μια ασταθή κατάσταση στην περιοχή μετά τον πόλεμο, όπου η ανεξαρτησία της Τσετσενίας δεν λύθηκε, και η σχέση μεταξύ των δύο πλευρών παρέμεινε εξαιρετικά ευαίσθητη.

Στη συνέχεια, από το Δεύτερο πόλεμο μπορούμε να εξάγουμε τα εξής συμπεράσματα:

A) Την επιμονή της Ρωσικής Ομοσπονδίας: Η Ρωσική Ομοσπονδία επέδειξε επιμονή στον έλεγχο της Τσετσενίας, ενισχύοντας την πεποίθησή της ότι η εδαφική ακεραιότητα είναι προτεραιότητα.

B) Ελλείψεις στην κατανόηση των αιτιών: Η Ρωσική Ομοσπονδία δεν πάτησε σε βαθιά κοινωνικά και πολιτιστικά ζητήματα της Τσετσενίας, αγνοώντας έτσι τις ρίζες της διαμάχης και τις αιτίες της αντίστασης.

Γ) Ανθρωπιστικές Επιπτώσεις: Ο δεύτερος πόλεμος είχε σοβαρές ανθρωπιστικές συνέπειες, με εκατοντάδες χιλιάδες πρόσφυγες και εκτοπισμένους ανθρώπους¹⁷.

Δ) Διατήρηση της αστάθειας: Ακόμη και μετά την επίσημη λήξη του πολέμου, η περιοχή παραμένει ασταθής, με συνεχιζόμενες εντάσεις και επιθέσεις.

Η ανάγκη για διάλογο και πολιτική επίλυση παραμένει καίρια, καθώς η στρατιωτική επιλογή δεν κατέστησε δυνατή τη μακροπρόθεσμη σταθερότητα και την ειρήνη στην περιοχή. Τέλος, να μην ξεχνάμε ότι η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης είχε σοβαρό αντίκτυπο στην εμπιστοσύνη των Ρώσων πολιτών έναντι στην ηγεσία της χώρας, θεωρώντας την ηγεσία μη ικανή να διατηρήσει καίρια την επικράτεια της. Θα μπορούσε μία νίκη της Ρωσικής Ομοσπονδίας να είχε αναπτερώσει το ηθικό των πολιτών της και το γόητρο της. Επιπρόσθετα, οι κινήσεις αυτές της Ρωσικής Ομοσπονδίας μας δείχνουν τις προδιαθέσεις για τη συνέχεια των ετών, όπως φαίνεται και με τον πόλεμο στη Γεωργία, την σύγκρουση με την Ουκρανία το 2014 και την προσάρτηση της Κριμαίας αλλά και την διευρυμένη πολεμική σύγκρουση το 2022 με την Ουκρανίας, η οποία συνεχίζεται ακόμα και σήμερα.

---

¹⁷ Αυτό έρχεται σε αντίθεση με τις συμφωνίες που είχαν συνάψει η Ρωσική Ομοσπονδία με τη Τσετσενία για τη διατήρηση της ειρήνης στην περιοχή.

Κεφάλαιο 1

Καύκασος: Ανάλυση σε Γεωπολιτικό και Γεωστρατηγικό Επίπεδο

1.1 Γεωπολιτική Ανάλυση

1.1.1 Γενικά Στοιχεία και Ανάλυση της Περιοχής: Η Οροσειρά του Καυκάσου είναι ένα φαινόμενο το οποίο δεν το συναντάμε εύκολα στη γη, όντας δημιουργία μιας σύγκρουσης δύο τεκτονικών πλακών. Ο Καύκασος ¹⁸ουσιαστικά ενώνει την Μαύρη Θάλασσα και την Κασπία Θάλασσα και παράλληλα τις χώρες της Τουρκίας, της Αρμενίας, του Αζερμπαϊτζάν καθώς και τμήματα της Ρωσικής Ομοσπονδίας και του Ιράν. Στον Καύκασο κατοικούν χιλιάδες λαοί με τα δικά τους ήθη και έθιμα και παραδόσεις, έχοντας μια πολύ πλούσια ιστορία και πολιτιστική κληρονομιά, με αρχαίες πόλεις, εκκλησίες και μοναστήρια που αντικατοπτρίζουν τον πλούτο της περιοχής. Είναι επίσης σπίτι για διάφορα εθνικά πάρκα και φυσικά αξιοθέατα.

Ο Καύκασος έχει σημαντική γεωπολιτική σημασία, καθώς χωρίζει την Ευρώπη από την Ασία και συνδέει πολλές χώρες και πολιτισμούς. Η περιοχή του Καυκάσου είναι πλούσια σε βιοποικιλότητα και φυσική ομορφιά, με πληθώρα ειδών χλωρίδας και πανίδας, αποτελώντας γέφυρα και δίαυλο επικοινωνίας από ανατολή προς Δύση και από Νότο προς Βορρά και αντιστρόφως.

Η έκταση της είναι περίπου 1.100 χιλιόμετρα από τη Βόρεια Θάλασσα έως την Κασπία Θάλασσα, διαχωρίζοντας τη Ρωσική Ομοσπονδία από τις γειτονικές χώρες του Καυκάσου, όπως την Γεωργία, το Αζερμπαϊτζάν και την Αρμενία, καλύπτοντας μία γεωγραφική έκταση περίπου 440.000 τετραγωνικών χιλιομέτρων. Το ύψος των κορυφών του Καυκάσου αγγίζει ύψόμετρα, με την κορυφή του Ελμπρούς να αγγίζει τα 5.642 μέτρα, προσφέροντας εντυπωσιακές θέετρα στους λάτρεις της ορειβασίας¹⁹. Η περιοχή του Καυκάσου έχει παίξει σημαντικό ρόλο στη γεωπολιτική της περιοχής, με συγκρούσεις και διαφορές μεταξύ διάφορων εθνοτικών ομάδων και χωρών. Ο Καύκασος είναι διαιρεμένος σε δύο κύριες επιμέρους, τον Βόρειο Καύκασο και τον Νότιο Καύκασο. Ο Βόρειος Καύκασος βρίσκεται στην Ρωσική περιοχή της Καυκάσιας και θεωρείται πιο προσιτός σε σχέση με τον Νότιο Καύκασο, που ονομάζεται Υπερκαυκασία.

Αναλυτικότερα, το Βόρειο τμήμα του Καυκάσου που είναι εντός της Ρωσικής Επικράτειας και αποτελείται από τις αυτόνομες περιφέρειες τις Κράι Κράσνονταρ και το Κράι Σταυρούπολης και επιπλέον τις αυτόνομες δημοκρατίες της Αντιγκέα, της Καλμίκια, του Καρατσάι-Τσερκεσία, του Καμπαρντίνο - Μπαλκάρια, της Βόρειας Οσετίας, της Ινγκουσετίας, της Τσετσενίας και του Νταγκεστάν. Στο νότιο τμήμα, το οποίο δεν ανήκει στην Ρωσική Ομοσπονδία, συναντάμε οροπέδια και πεδιάδες. Το συγκεκριμένο τμήμα αποτελείται από τρία κράτη τη Γεωργία, την Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν. Παρά τις διαρκείς προσπάθειες για την σταθερότητα στην περιοχή του Ν. Καυκάσου, οι διαρκείς πιέσεις που υφίστανται στην περιοχή προς τις μειονοτικές περιοχές, είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ομάδων και περιοχών που επιζητούν την ανεξαρτησία τους από τα κύρια Κράτη της. Παρά λοιπόν, τη νομική υπόσταση των κρατών αυτών και τη διεθνή αναγνώριση τους παρατηρούμε με προσοχή τις

---

¹⁸Η ονομασία του Καυκάσου, την οποία την χρησιμοποιούσαν οι Αρχαίοι Έλληνες, λέγεται ότι προέρχεται από τη λέξη Καζ-Καζ, μία χιπιτική ονομασία ενός λαού που κατοικούσε στην περιοχή.

¹⁹ Frederik Coene, (2010), «The Caucasus- An Introduction», Routledge Taylor & Francis Group, London and New York, σελ. 6

τρεις αυτόνομες περιοχές που προσπαθούν να επιφέρουν αστάθεια στην υπόψη περιοχή. Αυτές οι αυτόνομες περιοχές είναι η Αμπχαζία, η Νότια Οσσετία και το Ναγκόρνο-Καραμπάχ. Δεν έχουν καμία αναγνώριση από τα υπόλοιπα κράτη του πλανήτη, αλλά διατηρούν ένα status-quo στην υπόψη περιοχή. Ένας ακόμα αποσταθεροποιητικός παράγοντας είναι και η πολυπλοκότητα των εθνικοτήτων που υπάρχουν στην περιοχή του Καυκάσου. Οι πολιτισμοί, οι γλώσσες, τα έθιμα και τα ήθη των λαών επιζητούν να έχουν το δικό τους προσδιορισμό στην κοινωνία²⁰.

Ο Καύκασος, αναλύοντας τον γεωπολιτικά, βρισκόταν μέσα στις πιο ευάλωτες περιοχές στο κομμάτι μίας ένοπλης πολεμικής σύγκρουσης, εξαιτίας της πολυπλοκότητας της περιοχής σε πάρα πολλούς τομείς όπως για παράδειγμα στον τομέα των εθνών, των πηγών ενέργειας και πολλών ακόμα άλλων. Αποτελεί γεωγραφικό εμπόδιο που χωρίζει την Ευρώπη από την Ασία, με επιρροές από την Μαύρη Θάλασσα και την Κασπία Θάλασσα. Αυτή η φυσική γραμμή άμυνας δύσκολα γίνεται προσπελάσιμη από τον επιτιθέμενο αλλά παράλληλα από εκεί μπορεί να γίνει και η εξόρμηση των επιθέσεων προς τις πεδινές της περιοχές²¹. Η περιοχή έχει σημαντική στρατηγική σημασία λόγω των πετρελαϊκών και φυσικών αερίων πόρων, καθώς και των εμπορικών διαδρόμων που διασχίζουν την περιοχή. Οι χώρες του Καυκάσου έχουν παράξενες σχέσεις μεταξύ τους, συχνά επηρεασμένες από ιστορικές συγκρούσεις και πολυπολιτισμική κληρονομιά. Η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης έφερε στην επιφάνεια νέες εθνικές διεκδικήσεις και συγκρούσεις, δίνοντας μία γεύση ότι η συμβίωση όλων αυτών των διαφορετικών πολιτισμών ,στην περιοχή αυτή, δεν θα είναι εύκολη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν και οι 134 εθνό-εδαφικές συγκρούσεις, με τη σύγκρουση για το Ναγκόρνο-Καραμπάχ μεταξύ Αρμενίας και Αζερμπαϊτζάν αντιπροσωπεύει μία από τις πιο σημαντικές και επίκαιρες συγκρούσεις²². Η περιοχή είναι αντικείμενο ενδιαφέροντος για πολλούς εξωτερικούς παράγοντες, συμπεριλαμβανομένων των Η.Π.Α., της Ρωσικής Ομοσπονδίας, της Τουρκίας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίοι επιδιώκουν στρατηγικές συμμαχίες και οικονομική επιρροή. Ακόμη, η αξία του Καυκάσου γίνεται μεγαλύτερη, διότι μέσα από αυτών γινόταν παλαιότερα η μεταφορά εμπορευμάτων αλλά και σήμερα γίνεται η μεταφορά της ενέργειας από εκεί, είτε φυσικού αερίου είτε πετρελαίου. Επιπρόσθετα, η Δύση προσπαθεί διαμέσου του Καυκάσου να δημιουργήσει εμπορικούς αγωγούς μεταφοράς φθηνότερων προϊόντων, παρακάμπτοντας έτσι τη Ρωσική Ομοσπονδία, που την θεωρούν έναν ακριβό προμηθευτή. Είναι μία προσπάθεια εκτοπισμού της Ρωσικής Ομοσπονδίας από τον εμπορικό αλλά και ενεργειακό χάρτη της περιοχής. Επιπλέον, αντιμετωπίζουν προκλήσεις στον τομέα της πολιτικής ασφάλειας, συμπεριλαμβανομένων των τρομοκρατικών απειλών και των προσπαθειών εδαφικής αλλαγής. Αυτό το γεγονός συμβαίνει γιατί στη συγκεκριμένη περιοχή υπάρχουν αρκετές αντιπαράθεσεις σε πολλά επίπεδα που οδηγούν διαρκώς σε τρομοκρατικές ενέργειες και σε προσπάθειες αλλαγής του

---

²⁰ Ο Πλίνιος ο Πρεσβύτερος αναφέρει ότι οι Ρωμαίοι χρησιμοποιούσαν 80 διερμηνείς για τις υποθέσεις τους στη περιοχή, ενώ οι Άραβες γεωγράφοι αποκαλούσαν τον Καύκασο "Όρος των γλωσσών" (Jabalal - Alsine).

²¹ Η άμυνα επιτυγχάνεται από τη τραχιά μορφολογία του εδάφους αλλά και την ύπαρξη φυσικών εμποδίων, αναστέλλοντας αρκετά δρομολόγια από τους επιτιθέμενους

²² Behlül Özkan,(2020), «Who Gains from the "No War No Peace" Situation?», A Critical Analysis of the Nagorno-Karabakh Conflict, Geopolitics, σελ. 573

statusquo²³. Ακόμα είναι πολύ σημαντικό να αναφέρουμε ότι στην υπόψη περιοχή, στον γεωπολιτικό τομέα, θέλει η Τουρκία να διαδραματίσει ένα σημαντικό αναπτυξιακό ρόλο στα νεοσύστατα κράτη της περιοχής. Βέβαια, να μην ξεχνάμε και ότι στην ευρύτερη περιοχή υπάρχει σε υπολογίσιμο βαθμό και το μουσουλμανικό στοιχείο γεγονός που κάνει την Τουρκία να εμπλέκεται ακόμα περισσότερο. Με το ίδιο σκεπτικό κινείται και το Ιράν, αλλά οι χώρες της υπόψη περιοχής δεν επιθυμούν α) να έχουν Μουσουλμανική Διοίκηση αλλά και β) η Ρωσική Ομοσπονδία δεν πρόκειται να τους αφήσει να εξυπηρετήσουν τους σκοπούς τους²⁴.

1.1.2 Ταυτοτικά Χαρακτηριστικά Ρωσικής Ομοσπονδίας

Η Ρωσική Ομοσπονδία είναι μια χώρα που βρίσκεται κατά κύριο λόγο στην ανατολική Ευρώπη και τη βόρεια Ασία. Είναι η μεγαλύτερη χώρα στον κόσμο από άποψη έκτασης, καλύπτοντας ένα μεγάλο μέρος του ευρασιατικού ηπείρου. Η πρωτεύουσα της Ρωσικής Ομοσπονδίας είναι το Μόσχα. Η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης δημιούργησε μία κρίση ταυτότητας για τη νεοσύστατη πλέον Ρωσική Ομοσπονδία, τόσο σε εσωτερικό όσο και σε εξωτερικό επίπεδο.

Μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991, πολλές διάφορες σχολές σκέψης και πολιτικές προσεγγίσεις έπαιξαν ρόλο στη διαμόρφωση του πολιτικού, οικονομικού και κοινωνικού περιβάλλοντος στις νέες ανεξάρτητες χώρες που προέκυψαν από την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης. Κάποιες από αυτές τις σχολές σκέψης περιλαμβάνουν τους λειτουργικούς δημοκράτες, τους νέο-κομμουνιστές, τους εθνικιστές, τους αυταρχικούς, τους Ατλαντιστές αλλά και τους Ευρασιανιστές²⁵. Όσον αφορά του Ευρασιανιστές θεωρούν ότι η Ρωσική Ομοσπονδία είναι ο σύνδεσμος μεταξύ του ανατολικού και δυτικού πολιτισμού. Θεωρούν, δε, βέβαια ότι η χώρα ανήκει στην Ασία λόγω ότι το μεγαλύτερο τμήμα της βρίσκεται στην Ασία²⁶. Η συγκεκριμένη σχολή σκέψης επιθυμεί η χώρα να αγκαλιάσει περισσότερο την Ανατολή και τον Ειρηνικό Ωκεανό χωρίς βέβαια να αποκόπτονται από την Ευρωπαϊκή πλευρά και να προωθούν μια ισότητα μέσα σε αυτούς τους πολιτισμούς. Η άλλη κυρίαρχη σχολή σκέψης οι Ατλαντιστές, θεωρούν ότι πρέπει η χώρα να λειτουργήσει με δυτικά πρότυπα αλλά και να μην έχει κάποια επαφή με την Ανατολή πέρα το γεγονός ότι εκτείνεται και σε αυτή. Επιπλέον δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ο μεγαλύτερος κίνδυνος αλλά και αντίπαλος προέρχεται από τη δύση και είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.

Η Ρωσική Ομοσπονδία, τα πρώτα χρόνια μετά την κατάρρευση της Ε.Σ.Σ.Δ., είχε ως απώτερο σκοπό να διατηρήσει και να προωθήσει δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις και σε αυτή αλλά και στις γείτονες χώρες. Αρχικά, προσπαθούσε να προστατευθεί από απειλές άλλων, αλλά με το πέρασ του καιρού έγινε μία κραταιά και ηγετική δύναμη στην περιοχή του Καυκάσου. Ως γνωστόν, αυτό για να διατηρηθεί

---

²³Hovann H. Simonian ,(2002), «Book Review Essay - Geopolitics of the Caucasus», Department of Political Science, University of Southern California, USA, σελ. 193-200

²⁴Hovann H. Simonian ,(2002), «Book Review Essay - Geopolitics of the Caucasus», Department of Political Science, University of Southern California, USA,σελ. 193-200

²⁵Nicolai N. Petro and Alvin Z. Rubinstein ,(1997), «Russian Foreign Policy From Empire to Nation-State» ,Longman, σελ. 341 - 347

²⁶Ανδρέας Γκόφας, (1998). «Επαναπροσδιορίζοντας τις σχέσεις Ρωσικής Ομοσπονδίας-Ευρώπης στον μετα- ψυχροπολεμικό κόσμο: Προς μια νέα σύγκρουση ή προς την ανάδυση μιας συνεργασίας ;». Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, σελ. 3-4

πρέπει να παρεμποδίσει να εισέλθουν στο έδαφος της στοιχεία εξτρεμισμού και τρομοκρατών από το Νότο και τη Μέση Ανατολή. Πρέπει η χώρα να υπερασπιστεί τα συμφέροντά της στην υπόψη περιοχή και να προσεγγίσει τη χώρα της Γεωργία με θετική άποψη και όχι με ένοπλες συγκρούσεις. Όμως, σύμφωνα, με αρκετά άρθρα που κατηγορούν τη Ρωσική Ομοσπονδία, θεωρούν ότι η χώρα έχει χάσει την ταυτότητά της και κάθε φορά που αντιμετωπίζει ένα πρόβλημα μικρής ή μεγάλης κλίμακας²⁷.

1.2 Γεωστρατηγική Ανάλυση:

Από την άλλη μεριά, ωστόσο, στον τομέα της γεωστρατηγικής ανάλυσης του Καυκάσου, μπορούμε να επικεντρωθούμε στις στρατηγικές πτυχές της περιοχής, συμπεριλαμβανομένων των στρατηγικών συμφερόντων, των στρατηγικών διαδρόμων, και των επιδιώξεων των εμπλεκόμενων παραγόντων. Περιοχή του Καυκάσου αποτελεί έναν κόμβο στις περιοχές της Μέσης Ανατολής με το Ευρωπαϊκό Τμήμα της Ρωσικής Ομοσπονδίας αλλά και της Τουρκίας με την Περιοχή της Κασπίας με κατεύθυνση την Κεντρική Ασία. Οι επιδράσεις των δρώντων της περιοχής μπορούν να έχουν ευρύτερες επιπτώσεις σε παγκόσμιο επίπεδο. Επιπλέον, ο Καύκασος παίζει κρίσιμο ρόλο στον ενεργειακό εφοδιασμό, καθώς είναι πλούσιος σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο. Η περιοχή αποτελεί σημαντικό ενεργειακό κόμβο και επιδρά στις ενεργειακές ασφαλείς εφοδιασμούς της Ευρώπης. Βρίσκεται ανάμεσα σε πολύ ισχυρούς γεωπολιτικούς παίκτες που ο καθένας επιδιώκει κάτι το ξεχωριστό και ο καθένας έχει διαφορετικές δυνάμεις. Στα δυτικά, ο σημαντικότερος δρώντας που επιθυμεί να ασκήσει επιρροή είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, διαμέσου του Ν.Α.Τ.Ο. και επιπρόσθετα η Τουρκία επιθυμεί να κυριαρχήσει στην περιοχή, όπως αναφέραμε προηγουμένως. Στα ανατολικά, η Ρωσική Ομοσπονδία παρακολουθεί αυτές τις κινήσεις επεκτασιμότητας των προαναφερθεισών δρώντων και τις προκαλείται εκνευρισμός και ανησυχία²⁸. Ακόμα, και η Κίνα έχει στρατηγικά συμφέροντα στην περιοχή λόγω των κόμβων εμπορίου που υπάρχουν. Τέλος, μπορούμε να αναφέρουμε ότι, οι συγκρούσεις μεταξύ χωρών του Καυκάσου, όπως η σύγκρουση για το Ναγκόρνο-Καραμπάχ, έχουν στρατηγικές επιπτώσεις και μπορούν να επηρεάσουν τη σταθερότητα της περιοχής. Όπως είναι λογικό, αρκετά από τα κράτη της περιοχής δεν έχουν τη δύναμη να επηρεάσουν τις επιδιώξεις και τα πιστεύω των μεγάλων παικτών, αλλά λόγω της γεωγραφικής τους θέσης και της κατάστασης που επικρατεί στην περιοχή μπορούν να επηρεάσουν τη στρατηγική συμπεριφορά των δυνατών δρώντων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί, το γεγονός ότι η Γεωργία μπορεί να απειλήσει τα συμφέροντα αρκετών χωρών, όπως η Ρωσική Ομοσπονδία.

---

²⁷Capital.gr,(2023), «Ο Putin και η εθνική ταυτότητα στη Ρωσική Ομοσπονδία» ανακτήθηκε στις 23/11/23 από: <https://www.capital.gr/think-tank/1890129/o-putin-kai-i-ethniki-tautotita-sti-rosia/>

²⁸Ο Νότιος Καύκασος, αν και δεν είναι έδαφος της Ρωσικής Ομοσπονδίας, όμως, όπως ανέφερε ο Πρόεδρος της Ρωσικής Ομοσπονδίας, είναι μέσα στο χώρο των «ειδικών στρατηγικών συμφερόντων» της Ρωσικής Ομοσπονδίας, πάντα με τον νέο τρόπο άσκησης εξωτερικής πολιτικής. Αυτό δεν είναι τυχαίο, αφού και οι Η.Π.Α., το Ν.Α.Τ.Ο.και η Ε.Ε έχουν επίσης ρίξει τη βαρύτητα στην περιοχή αυτή.

1.2.1 Ρωσικές και Γεωργιανές Επιδιώξεις στην περιοχή:

1) Ρωσική Ομοσπονδία: Η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης έφερε στην επιφάνεια πολλές κοινωνικές και εθνικές αντιθέσεις που εκδηλώθηκαν με μεγαλύτερη ένταση στην περιοχή του Καυκάσου. Οι τάσεις διαχωρισμού και εθνικισμού ανησύχησαν την ηγεσία της Ρωσικής Ομοσπονδίας, η οποία δεν ήθελε την εξάπλωση τους στην υπόλοιπη Ρωσική Επικράτεια. Οι διαρκείς διαμάχες στην Τσετσενία, διενέξεις μεταξύ Αρμενίας και Αζερμπαϊτζάν στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ, αλλά και στην Αμπχαζία και Νότια Οσσετία, η επικρατούσα πολιτική αστάθεια ανησυχούσε διαρκώς τους πολιτικούς ηγέτες. Οι ρωσικές αναφορές έθιγαν διαρκώς τις απειλές που υπήρχαν στην υπόψη περιοχή και επιζητούσαν τον έλεγχο όλων αυτών. Αντιθέτως, η ρωσική ηγεσία έβλεπε τον Καύκασο ως περιοχή με τεράστιο γεωπολιτικό και γεωστρατηγικό ενδιαφέρον και ως μία περιοχή που θα εξαρτάται διαρκώς σε θέματα ασφαλείας από τη Ρωσική Ομοσπονδία²⁹. Επιπρόσθετα, οι Ρώσοι θεωρούσαν ότι η μεγαλύτερη απειλή προερχόταν από το Νότο, και συγκεκριμένα από της δύο αποσχισθείσες περιοχές της Γεωργίας που δύναται να δημιουργούν συνεχώς προβλήματα, αλλά ,ακόμα, θεωρούν και μία πιθανή τουρκική εμπλοκή στο Αζερμπαϊτζάν.

Η Ρωσική Ομοσπονδία επιδιώκει στην περιοχή του Καυκάσου να έχει πρωταγωνιστικό ρόλο, αύξηση του επιπέδου ασφαλείας, να πετύχει μονοπώλιο στη μεταφορά και πώληση φυσικού αερίου και πολλά άλλα. Η σκληρή αυτή πολιτική, ευθύνεται για τους παρακάτω λόγους:

Α) Ο Καύκασος βρίσκεται ακριβώς δίπλα από τη Ρωσική Ομοσπονδία και αποτελεί μία περιοχή που μπορεί να προκαλέσει αρκετά προβλήματα, αν αυτά δεν μπορέσουν να τα αντιμετωπίσουν σε μικρό χρονικό διάστημα.

Β) Μιλώντας από ιστορικής πλευράς, η Ρωσική Ομοσπονδία ανέκαθεν ήταν η μεγαλύτερη δύναμη στην περιοχή και παίζει πάντα τον πρωταγωνιστικό ρόλο. Αν υπάρξει άλλος δρών που επιθυμεί να έχει συμφέροντα στην περιοχή, επεμβαίνει δυναμικά.

Γ) Η σκληρή πολιτική και η δυναμική αντίδραση σε τυχόν προβλήματα μπορεί να έχει και αποτρεπτικό χαρακτήρα. Είναι χαρακτηριστικό στην περίπτωση της Γεωργίας το 2008, που σταμάτησε την ένταξη της στο Ν.Α.Τ.Ο., γεγονός που θα έφερνε τους αντιπάλους της στην «πόρτα» της.

Σύμφωνα με τον Abushov (2009), οι Ρώσοι επιδιώκουν στον Καύκασο να έχουν συνεχής στρατιωτική και πολιτική παρουσία, να μην έχει την οποιοδήποτε εμπλοκή το Ν.Α.Τ.Ο. ή η Δύση, τη διατάραξη της περιφερειακής συνεργασίας για να είναι αυτοί οι κύριοι δρώντες στην περιοχή και τη χρήση των ακτών της Αμπχαζίας για να έχουν μία ακόμα έξοδο στην Μαύρη Θάλασσα³⁰.

Ανέκαθεν, οι ρώσοι εμπλέκονταν στον Καύκασο και δημιουργούσαν συμμαχίες και συνεργασίες σε πολιτικό και στρατιωτικό επίπεδο. Στο Νότιο Καύκασο έδινε ιδιαίτερο ενδιαφέρον γιατί πρώτον επηρέαζε τον Βόρειο σε θέματα ασφαλείας, δίνοντας το αίσθημα της ανασφάλειας, αλλά και δεύτερον η προσέλκυση εθελοντών μαχητών από το Βόρειο Καύκασο σε περίπτωση εισβολής της Γεωργίας στις αποσχισθείσες της περιοχές. Η Ρωσική Ομοσπονδία ως κυρίαρχη δύναμη της

²⁹Barry Buzan and Ole Weaver, (2003), «Regions and Powers: The Structure of International Security.», Cambridge University Press,σελ. 16-17

³⁰Kavus Abushov, (2009), «Policing the near Abroad: Russian Foreign Policy in the South Caucasus.», Australian Journal of International Affairs, Taylor & Francis Group, σελ. 187 - 212

περιοχής είχε τα μέσα να επηρεάσει και να διαχειρισθεί πολιτικά προβλήματα και προβλήματα ασφάλειας. Παρόλα αυτά, δεν υποστήριξε τον «υποψήφιο» της στη Γεωργία στις εκλογές του 2004, με αποτέλεσμα κρίση να παραμένει στις δύο αποσχισθείσες περιοχές της χώρας³¹. Ακόμα, η πολιτική της ελεγχόμενης αστάθειας που ακολουθεί η Ρωσική Ομοσπονδία, την κάνει να έχει τον ρόλο του εξισοροποιητή στην περιοχή³².

Η χώρα έχει ως απώτερο σκοπό να μην επιτρέψει στο Ν.Α.Τ.Ο. και γενικότερα στη Δύση να πλησιάσουν τον Καύκασο, επιθυμεί μια Γεωργία που να μην έχει επαφές με αντιπάλους της και γι' αυτό προσπαθεί να την πείσει να μην ενταχθεί στο Ν.Α.Τ.Ο.. Το 2004 στις επαφές τους, η Ρωσική Ομοσπονδία απαίτησε μετά την αποχώρηση των δυνάμεων της από τη Γεωργία, να μη εγκατασταθούν στην περιοχή δυνάμεις τρίτων χωρών³³.

2) Γεωργία: Είναι μία χώρα η οποία εμπόδιζε κατά πολύ την πρόσβαση της Ρωσικής Ομοσπονδίας στη θάλασσα, γεγονός που άλλαξε κατά την προσάρτηση της Κριμαίας. Η χώρα δεν ήταν προετοιμασμένη για να ξεφύγει από τη Ρωσική Ομοσπονδία και αυτό φαίνεται από τις πολλές συγκρούσεις της, με αποκορύφωμα το 2008 τον Πόλεμο των Πέντε Ημερών και την κάμψη της αντίστασης της χώρας. Αποτέλεσμα της η αυτονομία των περιοχών της Αμπχαζίας και της Νότιας Οσσετίας³⁴.

Η προθυμία της χώρας για την ένταξή της στο Ν.Α.Τ.Ο. ήταν μεγάλη, διότι η χώρα «φοβάται» την Ρωσική Ομοσπονδία και την ηγεμονική της συμπεριφορά και ψάχνει μία «ασπίδα» σωτηρίας στις Δυτικές δυνάμεις. Παρόλα αυτά, με τις δύο αποσχισθείσες περιοχές ισχύουν τα εξής:

A) Η Αμπχαζία δεν επιδιώκει καθόλου την επανένωσή της με τη Γεωργία ενώ,
B) η Ν. Οσσετία διατηρεί δίαυλους επικοινωνίας με τη Τιφλίδα, γεγονός που δίνει ελπίδες επανένωσης με, βέβαια, ορισμένες προϋποθέσεις. Οι Ρωσικές δυνάμεις βρίσκονται σε πόλεις των αποσχισθείσων περιοχών και σαφέστατα υπάρχουν συμφωνίες αμυντικής συνεργασίας, ενώ η Γεωργία δεν αναγνωρίζει αυτές τις περιοχές και αναζητά βοήθεια από τη δύση. Τέλος, η αξία της Γεωργίας ανεβαίνει, λόγω της διέλευσης των αγωγών παραγωγής ενέργειας διαμέσου αυτής.

1.2.2 Εμπλοκή Εξωτερικών Δρώντων

1) Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής: Είναι μία χώρα που ενσαρκώνει το ρόλο του παγκόσμιου ηγέτη και επομένως, έχει την πρωτοβουλία για την άσκηση μίας παγκόσμιας εξωτερικής πολιτικής. Με αυτό το σκεπτικό και με την ικανότητα των υπηρεσιών της μπορεί και βλέπει την έλλειψη ισχύος στην περιοχή του Καυκάσου. Με επικεφαλή το Ν.Α.Τ.Ο. , προσπαθεί να προσεγγίσει την περιοχή πρώτα το 2008 μέσω της Γεωργίας αλλά και την Ουκρανία το 2014 και το 2022 γεγονός που σε όλες αυτές τις περιπτώσεις προκάλεσε τη ρωσική αντίδραση και την εισβολή της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Ο Καύκασος αποτελεί, λοιπόν, περιοχή ανταγωνισμού.

2) Ευρωπαϊκή Ένωση: Η Ε.Ε. δεν επιδιώκει την «επέμβαση» της στις χώρες του Ν. Καυκάσου. Όμως, η προσπάθεια της για την μείωση της Ρωσικής

³¹Στις εκλογές του Οκτωβρίου 2004, η Ρωσική Ομοσπονδία υποστήριξε τον Rau Khajimba και όχι τον Sergei Bagarsh που εξέφραζε ανεξάρτητη προς το Κρεμλίνο συνιστώσα. Μετά τη νίκη του Bagarsh, η Ρωσική Ομοσπονδία απαίτησε την είσοδο του Khajimba στην Κυβέρνηση, μη διστάζοντας να προβεί σε κλείσιμο συνόρων με την Αμπχαζία και σε αναστολή σιδηροδρομικής και οδικής κυκλοφορίας.

³³Molly Corso, (2007), «Georgia-Russia Ties: Despite Progress, Bitterness Lingers On.» Refworld, ανάκτηση από: <https://www.refworld.org/docid/46a484cb1e.html> (πρόσβαση στις 02 Δεκ 23)

³⁴Οι αυτόνομες περιοχές της Αμπχαζία και της Νότιας Οσσετίας αναγνωρίζονται μόνον από τη Ρωσική Ομοσπονδία, την Βενεζουέλα, την Νικαράγουα και την μικροσκοπική νήσο-κράτος του Ειρηνικού Ναουρού.

επιθετικότητας και την σταθεροποίηση της περιοχής, της επιβάλουν τη δημιουργία πολιτικών σχέσεων και συνεργασιών με τις υπόψη χώρες, για την αντιμετώπιση λανθασμένων πολιτικών του παρελθόντος. Επιπρόσθετα, η Ε.Ε. προσπαθεί να έχει εναλλακτικές διόδους μεταφοράς της ενέργειας από τις ρωσικές, για να απεξαρτηθεί από αυτές και να ενισχύσουν την ενεργειακή της ασφάλεια.

3) Ιράν: Η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν είναι ένα δεσπόζον κράτος στην Μέση και Κεντρική Ασία, της οποίας η διεθνής πολιτική έχει δύο σημαντικά προβλήματα προς επίλυση. Το πρώτο πρόβλημα αποτελεί η μη επίλυση του καθεστώτος εξερεύνησης της Κασπίας³⁵, που λόγω των περιορισμένων κοιτασμάτων πετρελαίου στο χερσαίο της έδαφος, του παρέχει ορισμένες δυνατότητες. Έχει υπογράψει συμφωνίες που καθορίζουν τομείς που θα εκμεταλλεύονται τα υποθαλάσσια κοιτάσματα οι χώρες της Ρωσικής Ομοσπονδίας, Αζερμπαϊτζάν και Καζακστάν ενώ σε αυτές τις συμφωνίες δεν έχουν υπογραφή από τα παράκτια κράτη.

Το δεύτερο πρόβλημα είναι η επιθετική στάση των Η.Π.Α. που έχει αποκλείσει κάθε επενδυτική δραστηριότητα στην ιρανική οικονομία. Παρόλα αυτά, φαίνεται να υπάρχει διάλογος και συμφωνία για τον έλεγχο των πυρηνικών³⁶. Η σταδιακή επανάκαμψη στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα θα ενισχύσει τη θέση της, οικονομικά και πολιτικά, δίνοντάς του τη δυνατότητα να θεωρηθεί αυτόνομος δρώντας και στρατηγικός σύμμαχος τρίτων κρατών.

4) Τουρκία: Η εξωτερική πολιτική της χώρα στην περιοχή του Καυκάσου, χαρακτηρίστηκε από πολλούς αποτυχημένη. Επιπρόσθετα, στο ζήτημα του Ναγκόρνο - Καραμπάχ, η Τουρκία υποστήριξε το Αζερμπαϊτζάν και σε ρητορικό αλλά και σε υλικό επίπεδο, με την προμήθεια όλων στο Αζερμπαϊτζάν. Με αυτό τον τρόπο, υπονομεύτηκε κατά πολύ η αξιοπιστία της, τόσο στον Καύκασο όσο και στην Κεντρική Ασία, εκείνη την περίοδο. Παρά την ανάληψη της εξουσίας από το κόμμα του Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, οι επιδιώξεις της χώρας στα επίπεδα της εξωτερικής πολιτικής στον Καύκασο παρέμειναν οι ίδιες. Η πολιτική των «μηδενικών προβλημάτων», που ήθελε να διαδραματίσει ο Αχμέτ Νταβούτογλου, ιεραρχώντας ψηλά τη συγκεκριμένη περιοχή στις επιδιώξεις της³⁷.

5) Αζερμπαϊτζάν: Η χώρα του Αζερμπαϊτζάν έχει παρόμοιους στόχους με την εξωτερική πολιτική της Τουρκίας, δηλαδή να είναι ένας σημαντικός σύμμαχος με επιρροή και να μην επιτρέπει στην Αρμενία να έχει καλές σχέσεις με τη Ρωσική Ομοσπονδία. Από την άλλη μεριά, ωστόσο, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι το Αζερμπαϊτζάν βρίσκει εμπόδια στην ανάπτυξη του από το Ιράν και αυτό φαίνεται από το μπλόκο που του ασκεί στην ανάπτυξη – εκμετάλλευση πόρων ενέργειας από την Κασπία Θάλασσα³⁸.

1.3 Οικονομική Σπουδαιότητα Καυκάσου

Η σπουδαιότητα του Καυκάσου αναφέρεται αρκετούς αιώνες πριν, με τον περίφημο «μεταξιού». Ήταν ο εμπορικός διάδρομος που χρησιμοποιούνταν για τη μεταφορά μπαχαρικών και μεταξιού από την Ανατολή και τη Δύση, γεγονός που έδινε στους εμπόρους μεγάλη οικονομική δύναμη, όπως και στις εμπορικές αυτές περιοχές. Όμως, με την παρουσία του πετρελαίου στην περιοχή του Καυκάσου και της Κασπίας έπαιξε σημαντικό γεωστρατηγικό ρόλο στον ανταγωνισμό της

³⁵Ryan Bradley,(2011),«The Caucasus Region, Economic and Political Developments», Nova Science Publishers, σελ. 61

³⁶Το Κοινό Συνεκτικό Σχέδιο Δράσης είναι η ιστορική συμφωνία που υπογράφηκε στη Βιέννη από το Ιράν και τις μεγάλες δυνάμεις (Η.Π.Α., Ρωσική Ομοσπονδία, Κίνα, Γαλλία, Βρετανία, Κίνα και Γερμανία) για τον περιορισμό του πυρηνικού προγράμματος της Τεχεράνης

³⁷Αχμέτ Νταβούτογλου, (2011), « Το Στρατηγικό Βάθος, η Διεθνής Θέση της Τουρκίας», Εκδόσεις Ποιότητα, σελ. 69-73

³⁸Ryan Bradley,(2011),«The Caucasus Region, Economic and Political Developments», Nova Science Publishers, σελ.62

Ρωσικής Ομοσπονδίας με τη Βρετανία τον 19^ο αιώνα μ.Χ.. Η τεχνολογία και η βιομηχανία επηρέασαν τον τρόπο που βλέπουν οι επιχειρηματίες και ο επιχειρηματικός κόσμος τους πόρους που υπάρχουν σε αυτές τις περιοχές, βλέποντας όχι μόνο τις χώρες παραγωγής των κοιτασμάτων αλλά και τις χώρες που περνούν οι αγωγοί τους προς τη δυτική Ευρώπη και τη Μεσόγειο.

Ο Καύκασος με τις χώρες που περιλαμβάνει (Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν και Γεωργία) αποτελεί μια γέφυρα μεταξύ Μαύρης και Κασπίας Θάλασσας. Είναι ένα ενεργειακό σταυροδρόμι της περιοχής και όποιος το ελέγχει έχει τη δυνατότητα να είναι ο ρυθμιστής της ενέργειας στην υπόψη περιοχή. Η Ρωσική Ομοσπονδία, όντως ένας από τους μεγαλύτερους παραγωγούς ενέργειας παγκοσμίως είτε με φυσικό αέριο είτε με πετρέλαιο, είναι ο μεγαλύτερος ενεργειακός δρών στην περιοχή³⁹. Η Γεωργία δεν έχει μεγάλα αποθέματα ενέργειας όμως είναι ένας κόμβος μεταφοράς ενέργειας από εκεί προς την Ευρώπη. Επιπρόσθετα, οι αγωγοί που διέρχονται από τη χώρα και γενικά από την περιοχή του Καυκάσου είναι τέσσερις οι οποίοι είναι⁴⁰:

Α) Μπακού-Τιφλίδα- Τσεϊχάν: Ο οποίος είναι Αμερικάνικων Συμφερόντων

Β) Μπακού Σούπσα: Αμερικάνικων Συμφερόντων

Γ) Μπακού Νοβοροσίσκ: Ρωσικών Συμφερόντων

Δ) Μπακού-Τιφλίδα- Ερζερούμ: Αμερικάνικων Συμφερόντων

Όπως φαίνεται από τους αγωγούς και ποιος τους διαχειρίζεται μπορούμε να πούμε ότι βασικό ρόλο παίζουν οι χώρες της Ρωσικής Ομοσπονδίας και των Η.Π.Α., και στο παιχνίδι μπαίνει δυναμικά και η Τουρκία. Οι δύο πρώτες χώρες επιδιώκουν την ενεργειακή κυριαρχία στην περιοχή, ενώ η Τουρκία προσπαθεί με εναλλακτικές προτάσεις να μπει στο ενεργειακό παιχνίδι ως μεταφορέας και διανεμητής της ενέργειας^{41,42}.

---

³⁹ Central Intelligence Agency, World Factbook (Energy: RUSSIA), ανάκτηση από: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rs.html> (πρόσβαση 03 Δεκ 23)

⁴⁰ Κωνσταντίνος Γρίβας,(1999), «Τα πετρέλαια του Καυκάσου, η γεωστρατηγική τους σημασία, ο ρόλος της Τουρκίας και της Ελλάδας.», Περιοδικό Στρατηγική

⁴¹Κυρίαρχο ρόλο σε ότι αφορά την ασφάλεια των αγωγών, διαδραματίζουν η Ρωσική Ομοσπονδία, οι ΗΠΑ, η Γεωργία και η Τουρκία (και θετικό αλλά και αρνητικό ρόλο, κυρίως λόγω της δράσης του ΡΚΚ).

⁴²Bradley Ryan,(2011),«The Caucasus Region, Economic and Political Developments», Nova Science Publishers, σελ. 193-209

Κεφάλαιο 2

Το ζήτημα της Γεωργίας

2.1 Η χώρα της Γεωργίας: Η Γεωργία είναι μία χώρα που βρίσκεται στην περιοχή του Νότιου Καυκάσου, αλλά θεωρείται ένα Ευρωπαϊκό Κράτος εξαιτίας της ιστορίας, του πολιτισμού και της πολιτικής της. Έχει πρωτεύουσα την πόλη της Τιφλίδας⁴³ και το πολίτευμα της είναι Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία. Σήμερα, αποτελεί κράτος μέλος διάφορων οργανισμών σε θέματα ασφαλείας και οικονομικών στην Ευρώπη και στον Εύξεινο Πόντο. Όμως, επιθυμεί και την ένταξη της στο Ν.Α.Τ.Ο..

Η έκταση της είναι περίπου 70.000Km², και ακόμα περιλαμβάνει στο έδαφος της δύο Αυτόνομες δημοκρατίες της Αμπχαζίας και της Ατζαρίας, καθώς και την αυτόνομη περιοχή της Νότιας Οσσετίας. Στα δυτικά της, η χώρα βρέχεται από τη Μαύρη Θάλασσα και στα βόρεια και ανατολικά της συνορεύει με τη Ρωσική Ομοσπονδία, με το Αζερμπαϊτζάν και νοτίως με τις χώρες της Τουρκίας και της Αρμενίας. Επιπλέον, η χώρα χωρίζεται σε 9 περιφέρειες, 1 πόλη και 2 αυτόνομες δημοκρατίες. Ο πληθυσμός της σήμερα ανέρχεται στα 3.736.400⁴⁴ κάτοικοι και οι κάτοικοι στο θρήσκευμα τους, κατά το μεγαλύτερο ποσοστό της χώρας, είναι χριστιανοί ορθόδοξοι, ενώ η δεύτερη θρησκεία της χώρας σε πολύ μικρότερο ποσοστό είναι ο μουσουλμανισμός⁴⁵. Επιπρόσθετα, σύμφωνα πάλι με την στατιστική υπηρεσία της Γεωργίας μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι ο πληθυσμός της χώρας από το 2022 μειώθηκε κατά περίπου 40.000, ενώ ακόμα βλέπουμε τα τελευταία είκοσι χρόνια ο πληθυσμός έχει υποστεί σημαντική μείωση της τάξεως του 20%. Ακόμα, ο μέσος όρος ζωής, σύμφωνα πάντα με τις εκτιμήσεις της στατιστικής υπηρεσίας της Γεωργίας, ανέρχεται στα 76 έτη.

Οι κάτοικοι της Γεωργίας είναι σε ποσοστό κοντά στο 85% της Γεωργιανοί και οι υπόλοιποι είναι κυρίως Ατζέροι, Αρμένιοι και Ρώσοι, καθώς και ένα μικρό ποσοστό Ελλήνων που ζουν εκεί σύμφωνα με την απογραφή του 2014⁴⁶. Η επίσημη γλώσσα της χώρας είναι τα Γεωργιανά, τα οποία ομιλούνται από το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού. Άλλες γλώσσες που ομιλούνται στη χώρα είναι τα αρμένικα, τα αζέρικα και τα ρώσικα.

Η Γεωργία είναι μία χώρα με αρκετές εθνικές μειονότητες. Κατά τη περίοδο που ήταν τμήμα της Σοβιετικής Ένωσης, στη χώρα υπάγονταν και ανεξάρτητες και αυτόνομες περιοχές του σήμερα, δηλαδή η Αμπχαζία, η Ατζαρία και η Νότια Οσσετία. Οι αιτίες των συγκρούσεων αυτών των περιοχών με τα μεγάλα εθνικά κράτη που δημιουργήθηκαν από τη διάλυση της Ε.Σ.Σ.Δ. ήταν γιατί έγινε προσπάθεια επιβολής ενός ενιαίου καθεστώτος. Πάρα πολλά παραδείγματα συγκρούσεων έχουμε στην

---

⁴³ Στη γεωργιανή γλώσσα η Τιφλίδα λέγεται Τμπιλίσι, που σημαίνει «ζεστή πηγή», ονομασία την οποία έδωσε ο Βασιλιάς Βαχτάνγκ

⁴⁴ Στοιχεία που λήφθηκαν υπόψη από την Geostat (National Statistics Office Of Georgia) ανάκτηση από <https://www.geostat.ge/en> (πρόσβαση στις 06/12/2023)

⁴⁵ Στοιχεία που λήφθηκαν από «Immigrants by previous country of residence and usual place of residence» ανάκτηση από https://web.archive.org/web/20160809001940/http://census.ge/files/results/english/22_Population%20by%20regions%20and%20religion.xls (πρόσβαση στις 06/12/2023).

⁴⁶ Στοιχεία που λήφθηκαν υπόψη από την Geostat (National Statistics Office Of Georgia) ανάκτηση από <https://www.geostat.ge/en/modules/categories/735/population-census> (πρόσβαση στις 06/12/2023).

περιοχή όπως οι συγκρούσεις στην Υπερδνειστερία, την Κριμαία, την Τσετσενία και άλλες περιοχές.

Σε αυτό το σημείο κρίνεται σκόπιμο να αναφέρουμε κάποια ιστορικά στοιχεία της Γεωργίας. Η χώρα λοιπόν, κατοικείται από την περίοδο της παλαιολιθικής εποχής. Οι πρώτες φυλές έκαναν την εμφάνισή τους περίπου το 12 αιώνα π.Χ., ενώ αρκετά ευρήματα στην περιοχή μας δίνουν να κατανοήσουμε ότι είχαν ως επαγγέλματα τη χρυσοχοΐα και τη μεταλλουργία. Υπάρχει σύνδεση με τον ελληνικό πολιτισμό εξαιτίας των δράσεων στην περιοχή των Ελλήνων, όπου οι Μιλήσιοι ίδρυσαν αρκετές αποικίες. Έπειτα, ένα σημαντικό γεγονός για την ιστορία της χώρας, είναι η καθιέρωση του Χριστιανισμού ως επίσημη θρησκεία το 337 μ.Χ. από το βασιλιά Μίριαν Γ', γεγονός που οδήγησε στην ανάπτυξη δεσμών με τη γειτονική βυζαντινή Αυτοκρατορία, φέρνοντας με αυτό τον τρόπο άνθηση σε πάρα πολλούς τομείς της χώρας⁴⁷.

Ακόμα, η περιοχή αυτή ανέκαθεν αποτελούσε περιοχή μαχών ή ακόμα και μια ουδέτερη ζώνη μεταξύ των Βυζαντινών και Περσών, που άλλαζαν συνεχώς τον έλεγχο της εξουσίας. Σημείο σταθμό, αποτελεί η μάχη του Μαντζικέρτ το 1071, όπου άρχισαν να μπαίνουν και στο προσκήνιο οι Σελτζούκοι οι οποίοι επεκτάθηκαν πέρα από τη Μικρά Ασία. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, και σε συνδυασμό με την Άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1453, τις διαρκείς μάχες του Γεωργιανού Βασιλείου όπου κατέληξε στο διαμοιρασμό της χώρας στους Οθωμανούς και τους Πέρσες το 1724 με τη συνθήκη της Κων/πολης. Στις αρχές του 19 αιώνα προσαρτήθηκε στην Ρωσικής Αυτοκρατορία, η οποία έγινε επίσημη στις 12 Σεπτεμβρίου του 1801, όπου και έμεινε μέχρι το 1917. Από εκεί και έπειτα, με τη διάλυση της Ρωσικής Αυτοκρατορίας, οι χώρες του Νότιου Καυκάσου (Γεωργία, Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν) ίδρυσαν την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Υπερκαυκασίας στην Τιφλίδα, αλλά μέσα σε λίγους μήνες διαλύθηκε. Επιπλέον, αξίζει να αναφερθεί ότι το 1921 μία τουρκική εισβολή στη χώρα, έδωσε αφορμή στους Ρώσους να εισβάλλουν ξανά στη χώρα την οποία την ενέταξαν στη γνωστή σε όλους μας Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (Ε.Σ.Σ.Δ.), από το 1922 έως και το 1991. Από το 1991 και έπειτα η χώρα ανεξαρτητοποιείται από τη Ρωσική Ομοσπονδία και περνά σε μία περίοδο με διαρκείς εντάσεις και με τις αποσχισθείσες περιοχές αλλά και με τη Ρωσική Ομοσπονδία. Αυτά τα στοιχεία θα αναλυθούν σε επόμενο μέρος της παρούσης εργασίας.

2.2 Οι Εσωτερικές Διαμάχες της Γεωργίας

2.2.1 Νότια Οσσετία:

Η Νότια Οσσετία βρίσκεται στα Βόρεια της Γεωργίας και συνορεύει με την Αυτόνομη Δημοκρατία της Βόρειας Οσσετίας που ανήκει στη Ρωσικής Ομοσπονδία. Πρόκειται για μία μικρή ορεινή έκταση, όσο περίπου το νησί της Ρόδου, με αρκετούς κατοίκους, περίπου 40.000⁴⁸. Η γλώσσα που ομιλείται στην περιοχή είναι από το Ιρανικό γκρουπ των Ινδο-Ευρωπαϊκών γλωσσών και είναι εθνικά κοντά με τη Β. Οσσετία, όπως είναι φυσικό. Όλα αυτά τα χρόνια ζουν και συνορεύουν με τη χώρα

---

⁴⁷Ronald Grigor Suny, (1994), "The Making of the Georgian Nation", Bloomington/Indianapolis, ανάκτηση από: <https://it.scribd.com/doc/205662908/R-G-Suny-The-Making-of-the-Georgian-Nation-Studies-of-Nationalities> (πρόσβαση στις 06/12/2023)

⁴⁸ Stephen F. Jones, (2014), "South Ossetia's unwanted independence", ανάκτηση από: <https://www.opendemocracy.net/en/odr/south-ossetias-unwanted-independence/> (πρόσβαση στις 07/12/2023)

της Γεωργίας με την οποία βρίσκονταν και βρίσκονται σε μία διαρκή διαμάχη. Μία από τις πρώτες έντονες περιόδους διαμάχης ήταν το 1918 -1921 όταν η Γεωργία προσπαθούσε να ανεξαρτητοποιηθεί και να εντάξει στα εδάφη και την υπόψη περιοχή, γεγονός που εν τέλει δε συνέβη λόγω της παρέμβασης των Ρώσων. Κατά την περίοδο της Σοβιετικής Ένωσης, η Γεωργία και η Ν. Οσσετία συνυπήρχαν μαζί, βρισκόμενη η Οσσετία στα εδάφη της Γεωργίας, επιζητώντας καθεστώς Αυτόνομης Δημοκρατίας, παρά τα οφέλη που απολάμβανε.

Πριν την άνοιξη του 1989, περίπου 2 χρόνια πριν την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, φαινόταν ότι οι δύο αυτές περιοχές δεν θα είχαν κάποια πολεμική διαμάχη. Όμως, η διαμάχη τους ξεκίνησε σε συνδυασμό με την έναρξη της πτώσης της Σοβιετικής Ένωσης και την άνθηση του Εθνικισμού της Γεωργίας. Αυτό συνέβη γιατί, από τις εκλογές του 1990, η νέα κυβέρνηση της Γεωργίας ακύρωσε τα αποτελέσματα της επαρχίας και της απαγόρευσε την αυτονομία της. Με τη πτώση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991, η Γεωργία απέστειλε στρατεύματα στην περιοχή της Ν. Οσσετίας, όντας μία κίνηση επίδειξης δύναμης. Αυτή η ενέργεια αποτελούσε την έναρξη μίας νέας ένοπλης σύγκρουσης Ν. Οσσετίας – Γεωργίας και σταμάτησε τον Ιούνιο του 1992 με την Συμφωνία του Σότσι, ιδρύοντας το Joint Control Commission και τη δημιουργία μίας νέας ειρηνευτικής δύναμης (Joint Peacekeeping Force) που αποτελούνταν από δυνάμεις της Ρωσικής Ομοσπονδίας, της Γεωργίας και τη Ν. Οσσετίας. Η δύναμη αυτή ήταν υπεύθυνη για τη διατήρηση της τάξης⁴⁹.

Η Συμφωνία αυτή αλλά και η ειρηνευτική αυτή δύναμη κατάφεραν να ανταπεξέλθουν στην αποστολή τους μέχρι και το 2004, όπου και συνέβησαν δύο σημαντικά γεγονότα και προκάλεσαν όξυνση των μεταξύ τους σχέσεων. Το πρώτο γεγονός που οδήγησε στην όξυνση των σχέσεων ήταν το λαθρεμπόριο που έκαναν οι Οσσετοί. Και δεύτερον ήταν οι υπόνοιες ότι η Ρωσική Ομοσπονδία προμήθευε όπλα την Ν. Οσσετία. Αυτά τα γεγονότα οδήγησαν σε μικρές συγκρούσεις.

Τα επόμενα τέσσερα χρόνια, οι σχέσεις μεταξύ αυτών των περιοχών είχαν επιδεινωθεί. Κατά την άποψη πολλών ερευνητών, ένας από τους κύριους λόγους της σύγκρουσης ήταν τα κινήματα διαχωρισμού που υπήρχαν μετά την πτώση της Ε.Σ.Σ.Δ., εκφράζοντας με αυτό τον τρόπο πολλές αποσχιστικές τάσεις. Η Ρωσική Ομοσπονδία με την στάση την οποία ακολούθησε εκείνη την περίοδο, έδινε την αίσθηση ότι υποστήριζε την απόσχιση της Ν. Οσσετίας⁵⁰.

2.2.2 Αμπχαζία: Η Αμπχαζία⁵¹ είναι μία περιοχή που βρίσκεται στα βόρεια και δυτικά της Γεωργίας, συνορεύοντας στα βόρεια με τη Ρωσική Ομοσπονδία, έχοντας παράλληλα και πρόσβαση στη Μαύρη Θάλασσα αποκτώντας έτσι μία μεγάλη γεωστρατηγική αλλά και οικονομική αξία. Η ανεξαρτησία που έχει διακηρύξει, έχει μόνο αναγνωριστεί μόνο από τη Ρωσική Ομοσπονδία και από μικρό αριθμό κρατών, ενώ για τον Ο.Η.Ε. και άλλους οργανισμούς είναι μία αυτόνομη περιοχή της Γεωργίας⁵². Σε πρόσφατη δήλωση τοπικών αξιωματούχων, είπαν ότι παρόλο που η

⁴⁹Cory Welt, (2005), «Balancing the Balancer: Russia, the West and Conflict Resolution in Georgia», Global Dialogue, σελ.1, ανάκτηση από:

https://home.gwu.edu/~cwelt/welt_globaldialogue.pdf (πρόσβαση στις 08/12/23)

⁵⁰Greg Jentzsch, (2009), «What are the main causes of conflict in South Ossetia and how can they best be addressed to promote lasting peace?», The BSIS Journal of International Studies, Vol 6,σελ. 3-4

⁵¹ Στη Γλώσσα της Αμπχαζίας η λέξη Αμπχαζία σημαίνει «η χώρα της ψυχής»

⁵²Έχει αναγνωριστεί επίσης από τη Νικαράγουα, τη Βενεζουέλα, το Ναουρού, τη Συρία

Ρωσική Ομοσπονδία είναι ένας σημαντικός σύμμαχος σε αυτούς δεν σκοπεύουν να ενταχθούν σε αυτή⁵³.

Παρά τις ιδιαίτερες σχέσεις που είχε και εξακολουθεί να έχει με τη Ρωσική Ομοσπονδία, αποτελεί ένα τροχοπέδη στις σχέσεις Ρωσικής Ομοσπονδίας - Γεωργίας. Σύμφωνα με αναλυτές, οι κάτοικοι της Αμπχαζίας καταπιέζονταν από τους Γεωργιανούς σε πολλούς τομείς, όπως η οικονομία, η πολιτική ακόμα και η παιδεία. Από τη διάλυση της Ε.Σ.Σ.Δ. το 1991, η Αμπχαζία απαίτησε τη ανεξαρτητοποίηση της από τη Γεωργία, γεγονός που οι Γεωργιανοί δεν αποδέχτηκαν. Αυτό είχε ως συνέπεια, τον πόλεμο στην Αμπχαζία το 1992-1993 αναφέρεται στη σύγκρουση μεταξύ των γεωργιανών ενόπλων δυνάμεων και των αμπχαζικών αυτονομιστών που είχαν κηρύξει ανεξαρτησία από τη Γεωργία. Οι αμπχαζικοί αυτονομιστές, υποστηριζόμενοι από τη Ρωσική Ομοσπονδία, προσπάθησαν να αντισταθούν στις γεωργιανές ένοπλες δυνάμεις. Ο πόλεμος κλιμάκωθηκε το 1992 και συνεχίστηκε μέχρι το 1993, με καταστροφικές συνέπειες για τον πληθυσμό και τις υποδομές της περιοχής. Η σύγκρουση οδήγησε σε ανθρώπινες απώλειες, εκτοπισμούς πληθυσμού, και καταστροφή υποδομών⁵⁴. Στο τέλος του πολέμου, η Αμπχαζία κήρυξε ανεξαρτησία, αλλά αυτή η ανεξαρτησία δεν έχει αναγνωριστεί ευρέως σε διεθνές επίπεδο. Η σύγκρουση αποτέλεσε έναν από τους πρώτους μετα-σοβιετικούς πολέμους και έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της πολιτικής κατάστασης στην περιοχή. Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί και η «Επιχείρηση Χρυσόμαλλων Δέρας» από την Ελλάδα για τον απεγκλωβισμό άμαχων Ελλήνων της περιοχής⁵⁵.

Η κατάπαυση του πυρός έγινε το 1994, αλλά ταυτόχρονα με μία εύθραυστη εκεχειρία, με αρκετές εντάσεις. Η Γεωργία το 2006 επανέκτησε τον έλεγχο ενός μικρού κομματιού της Αμπχαζίας, γεγονός που προκάλεσε την αντίδραση της Ρωσικής Ομοσπονδίας, η οποία δήλωσε ότι υποστηρίζει την ανεξαρτησία των συγκεκριμένων περιοχών. Η Γεωργία, μετά από αυτή τη δήλωση, υποστήριξε ότι η Μόσχα είναι πίσω από αρκετές επιθέσεις στη χώρα. Τέλος, μεγαλύτερη όξυνση στη σχέση Αμπχαζίας – Γεωργίας αποτελεί το γεγονός ότι, κατά την εισβολή των ρωσικών στρατευμάτων το 2008 στη Γεωργία, μαχητές από την Αμπχαζία ενεπλάκησαν και αυτοί εναντίον της Γεωργίας. Για τη Γεωργία, η Αμπχαζία είναι μια αυτόνομη περιοχή της που βρίσκεται υπό την κατοχή των ρωσικών δυνάμεων.

2.3 Οι σχέσεις μεταξύ Ρωσικής Ομοσπονδίας – Γεωργία μέχρι και σήμερα

Οι σχέσεις των δύο αυτών χωρών από το 1991 και έπειτα βρίσκονται σε διαρκή σκαμπανεβάσματα, τα οποία άλλοτε έχουν καλές προοπτικές και άλλοτε τις χειρότερες. Αναλυτικότερα, όπως ανέφερα και προηγουμένως, η Γεωργία με την Ν. Οσσετία είχαν μία πολεμική σύγκρουση η οποία διήρκησε από το 1991 έως το 1992

---

⁵³Capital.gr, (2023), «Γεωργία: Η αποσχισθείσα επαρχία Αμπχαζία δεν σκοπεύει να ενταχθεί στη Ρωσική Ομοσπονδία», ανάκτηση από: <https://www.capital.gr/diethni/3624858/georgia-i-aposxistheisa-eparxia-ampchazia-den-skopeuei-na-entaxthei-sti-rosia/> (πρόσβαση στις 09/12/2023)

⁵⁴Σύμφωνα με εκτιμήσεις, περίπου 8.000-10.000 εκτελέστηκαν και 200.000 εκδιώχθηκαν από τα σπίτια τους στην Αμπχαζία

⁵⁵Kathimerini.gr, (2008), «Η «Επιχείρηση Χρυσόμαλλων Δέρας» στο Σοχούμι της Αμπχαζίας», ανάκτηση από: <https://www.kathimerini.gr/world/331556/i-epicheirisi-chrysomallon-deras-sto-sochoymi-tis-ampchazias/> (πρόσβαση στις 09/12/2023)

και έληξε με τη Συμφωνία του Σότσι, που ουσιαστικά η Ρωσική Ομοσπονδία είναι μέρος αυτής της Συμφωνίας.

Από εκεί και έπειτα, το Νοέμβριο του 1995 πρόεδρος της Γεωργίας εξελέγη ο Eduard Shevardnadze. Ο ίδιος προσπάθησε να ισχυροποιήσει τους δημοκρατικούς θεσμούς της χώρας του και να δημιουργήσει ένα κράτος με έμφαση στην αστυνόμευση του για να περιορίσει την αναρχία που επικρατούσε και να έχει καλές σχέσεις με τη Ρωσική Ομοσπονδία, όσον αφορά την εξωτερική πολιτική. Μία απόδειξη ήταν η υπογραφή του μνημονίου ειρήνης και τερματισμού της διένεξης με Ν. Οσσετία⁵⁶. Όσον αφορά τα οικονομικά, η χώρα δεν προέβη σε σημαντικές αλλαγές παρά την κακή οικονομική της κατάσταση. Ένα πολύ σημαντικό γεγονός στον ενεργειακό τομέα ήταν η διέλευση από τα εδάφη της του πετρελαϊκού αγωγού από την Κασπία λόγω της έκρυθμης κατάστασης Ρωσικής Ομοσπονδίας – Τσετσενίας.

Με την έλευση του 2000, συνέβησαν δύο σημαντικά γεγονότα που σηματοδότησαν την αλλαγή του σκηνικού ευημερίας στην υπόψη περιοχή. Το πρώτο γεγονός ήταν η απόσυρση των Ρωσικών Δυνάμεων από τη Γεωργία. Η κίνηση αυτή αποσκοπούσε στη νέα στρατηγική περιφερειακής ασφάλειας που χάραξαν οι Ρώσοι. Ήταν απόφαση που πάρθηκε από τον Οργανισμό για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη τον Νοέμβριο του 1999. Το δεύτερο γεγονός, ήταν η ανάδειξη του Βλάντιμιρ Πούτιν στην ηγεσία της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Ο ίδιος δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στον έλεγχο της περιοχής και σε ένα νέο ηγετικό ρόλο της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Για παράδειγμα, οι διενέξεις με τις περιοχές που έχουν αποσχισθεί, η εμπλοκή της Δύσης, προκάλεσαν τη Ροζ Επανάσταση το 2003 και κατ' επέκταση την απομάκρυνση του Γεωργιανού Προέδρου Eduard Shevardnadze. Κατά τη διάρκεια της Ροζ Επανάστασης ο μέχρι πρότινος Πρόεδρος Μιχαήλ Σαακασβίλι κατάφερε να ανατρέψει τον προηγούμενο πρόεδρο και να αναλάβει αυτός την ηγεσία. Αυτό που οδήγησε στη Ροζ Επανάσταση, ήταν το γεγονός ότι κατά τις εκλογές του 2003, παρατηρήθηκαν πολλές αλλοιώσεις στα αποτελέσματα, πράγμα που εξαγρίωσε τους πολίτες της χώρας. Στην ομιλία του προέδρου Eduard Shevardnadze στη Βουλή, διαδηλωτές κατά του προέδρου εισέβαλαν μέσα και με αυτό τον τρόπο, ο ίδιος ο Πρόεδρος αλλά και ο πρόεδρος της Βουλής την επόμενη μέρα παραιτήθηκαν⁵⁷. Πάρα πολλοί ερευνητές θεωρούν ότι αυτό το γεγονός, έφερε προς τα πίσω τη χώρα ενώ υπήρχαν σημείο ανάκαμψής της. Είχε παρατηρηθεί ότι ο Eduard Shevardnadze κατάφερε να πάρει μια χώρα που μαστιζόταν από πολέμους και από πολέμιους και να φέρει μία οικονομική ανάπτυξη αλλά κυρίως ευημερία στη χώρα. Η διαφθορά και η αδράνεια λίγο πριν την ανατροπή του κυριαρχούσε στη χώρα⁵⁸. Η ευρωπαϊκή ταυτότητα της χώρας, η εθνική της ταυτότητα και η κοινωνία της είναι συνδεδεμένα με την εξωτερική πολιτική αλλά και με τα εθνικά της συμφέροντα. Ακόμα, η φιλοδυτική της προσέγγιση προήλθε από τις ανώτερες τάξεις της χώρας, διότι προσπαθούσαν να μείνουν μακριά από τη Ρωσική Ομοσπονδία.

---

⁵⁶ Μέτρα για την παροχή ασφάλειας και αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ Γεωργίας- Ν. Οσσετίας

⁵⁷Svante E. Cornell & S. Frederick Starr, (2009), « The Guns of August 2008, Russia's War in Georgia», M.E.Sharpe, σελ. 86-88

⁵⁸Thomas de Waal, (2012), «Έχει δρόμο ακόμα η Γεωργία: Η ψεύτικη υπόσχεση για εκδυτικοποίηση στον Καύκασο», Foreign Affairs, The Hellenic Edition ανάκτηση από: <https://foreignaffairs.gr/articles/69103/thomas-de-waal/exei-dromo-akoma-i-georgia> (πρόσβαση στις 13/12/2023).

Σημείο ορόσημο αποτελεί η ομιλία του Προέδρου της Ρωσικής Ομοσπονδίας, Βλαντίμιρ Πούτιν, στο Μόναχο που έλαβε χώρα στις 10 Φεβρουαρίου 2007, στο πλαίσιο της Διάσκεψης για την Ασφάλεια στο Μόναχο (Munich Security Conference). Σε αυτήν την ομιλία, ο Πούτιν εκφράστηκε ανοιχτά για την αντίληψή του για τον ρόλο της Ρωσικής Ομοσπονδίας στον κόσμο, καθώς και για τις σχέσεις της με τη Δύση, ειδικά με τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και το Ν.Α.Τ.Ο.

Στην ομιλία του, ο Πούτιν έκρινε ότι η διεθνής ασφάλεια ήταν υπό απειλή λόγω των διμερών και πολυμερών σχέσεων, των επιθέσεων σε κυριαρχικά δικαιώματα και των αμφισβητήσεων των υφιστάμενων κανόνων του διεθνούς δικαίου. Εξέφρασε επίσης την ανησυχία του για την επέκταση του Ν.Α.Τ.Ο. και την επικράτηση μονομερών αποφάσεων από τις Η.Π.Α. σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς δεν είναι πρόθυμος να υπομένει τη διαρκή υποβάθμιση και την περικύκλωση της χώρας του από τις Η.Π.Α. Θεωρούσε ότι το μοντέλο που εφαρμόζαν οι Η.Π.Α. δεν έχει καμία βάση και κανένα θεμέλιο στον σύγχρονο κόσμο. Δήλωσε επίσης, ότι το οικονομικό μοντέλο θα έχει πολιτικές επιρροές και θα ενισχύσει την πολυπλοκότητα της κοινωνίας. Πολλοί θεώρησαν ότι οδηγούμασταν σε ένα νέα Ψυχρό Πόλεμο⁵⁹ και αποτέλεσε μια ένδειξη της αλλαγής της στάσης της Ρωσίας στον διεθνή χώρο και προκάλεσε ευρεία συζήτηση και αντίδραση από πολλούς διεθνείς παράγοντες.

Η Ρωσική Ομοσπονδία, από την άλλη μεριά ωστόσο είχε πάντα στρατιωτική βάση στη Γεωργία. Επιπρόσθετα, με τις διενέξεις της Γεωργίας και Ν. Οσσετίας – Αμπχαζία, έβαλε τη Ρωσική Ομοσπονδία να μετακινήσει και άλλες μονάδες. Οι βάσεις έκλεισαν μέχρι και το 2007 σε όλες της περιοχές της χώρας αλλά και των αποσχισθείσων περιοχών⁶⁰. Παράλληλα, στην Αμπχαζία παρέμειναν οι βάσεις και ενισχύθηκαν κατά το 2008. Στο ναυτικό αλλά και στην αεροπορία, ενίσχυσαν κατά πολύ το έμπυχο και το άψυχο δυναμικό της⁶¹. Στην διεξαγωγή των πολεμικών επιχειρήσεων, την οποία θα αναλύσω σε επόμενο κεφάλαιο, έχουμε την ουσιαστική ήττα των φιλόδοξων Γεωργιανών δυνάμεων από τις αντίστοιχες ρώσικες. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, και την αναγνώριση των περιοχών που έχουν αποσχισθεί από τη Ρωσική Ομοσπονδία.

Έκτοτε, η Γεωργία και η Ρωσική Ομοσπονδία δεν έχουν επίσημους διπλωματικούς δεσμούς. Οι σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών για τα επόμενα 14 χρόνια παραμένουν ψυχρές με τη Γεωργία να προσπαθεί να διεκδικήσει τα χαμένα της εδάφη και τη Ρωσική Ομοσπονδία να διατηρεί το statusquo της περιοχής προς όφελος της. Αξίζει να σημειωθεί ότι μετά τις πολεμικές επιχειρήσεις του 2008 η Ρωσική Ομοσπονδία έχει εγκαταστήσει στις αποσχισθείσες περιοχές βάσεις της. Από το 2022 μέχρι και σήμερα παρατηρούμε μία αναθέρμανση στις σχέσεις, στο παρασκήνιο του πολέμου Ρωσικής Ομοσπονδίας – Ουκρανίας. Αυτό αποτυπώνεται από τις εξής κινήσεις.

---

⁵⁹ iEidiseis.gr, (2023), «Διάσκεψη Μονάχου: Όταν ο Πούτιν από το 2007 είχε προειδοποιήσει ΗΠΑ και ΝΑΤΟ για την Ουκρανία», ανάκτηση από:

<https://www.ieidiseis.gr/kosmos/185615/diaskepsi-monaxou-otan-o-poytin-apo-to-2007-eixe-proeidopoiisei-ipa-kai-nato-gia-tin-oukrania> (πρόσβαση στις 19/02/24)

⁶⁰ Margarita Antidze, (2007), "Russia Closes Last Military Base in Georgia." Reuters, ανάκτηση από <https://www.reuters.com/article/us-georgia-russia-bases/russia-closes-last-military-base-in-georgiaidUSL1387605220071113> (πρόσβαση στις 13/12/2023)

⁶¹ Ariel.Cohen, (2009), "Georgia: Russia Plans Three Military Bases in Abkhazia.", ανάκτηση από: <https://eurasianet.org/georgia-russia-plans-three-military-bases-in-abkhazia> (πρόσβαση στις 13/12/2023)

A) Η Ρωσική Ομοσπονδία προχώρησε στην άρση των προϋποθέσεων για τις θεωρήσεις των διαβατηρίων που έβαζε στους πολίτες της Γεωργίας, ενώ παράλληλα οι γεωργιανές αερογραμμές μπορούν πλέον να χρησιμοποιούν το ρωσικό εναέριο χώρο αλλά και έγινε η έναρξη πτήσεων που συνδέουν τις δύο χώρες. Αυτό έδωσε μεγάλη ικανοποίηση στους πολίτες που έχουν σχέσεις και με τις δύο χώρες⁶².

B) Οι εμπορικές σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών αναπτύχθηκαν και αυτό αποτυπώνεται με την αύξηση των εξαγωγών της Γεωργίας στη Ρωσική Ομοσπονδία κατά 6,8% και οι εισαγωγές από τη Ρωσική Ομοσπονδία εκτοξεύτηκαν κατά 79%, το περισσότερο που έχει γίνει τα τελευταία 16 χρόνια⁶³.

Γ) Η Γεωργία έχει ανοίξει εμπορικές σχέσεις με την Κίνα. Η ιδέα είναι να γίνει η Γεωργία ζώνη συναίνεσης μεταξύ Πεκίνου και Βρυξελλών και έτσι να εδραιωθεί η εξουσία του Ιβανισβίλι με εξωτερικά στοιχεία δημοκρατίας. Εξαιτίας αυτού του γεγονότος, η Ρωσική Ομοσπονδία προσπαθεί να κρατήσει και να διευρύνει τις σχέσεις της με τη Γεωργία και ουσιαστικά να μην επιτρέψει σε άλλους δρώντες να επέμβουν στην περιοχή αυτή. Επιπλέον της προσφέρει και τα εξής για να τη διατηρήσει πλήρως στη σφαίρα επιρροής της.

1) Προσφορά φθηνών προμηθειών πρώτων υλών και προνομιακής μεταχείρισης στις συναλλαγές με τη Ρωσική Ομοσπονδία για εταιρείες που συνδέονται άμεσα με τις αρχές.

2) Συμμετοχή σε υπερκερδοφόρα προγράμματα για την παράκαμψη των κυρώσεων με επακόλουθη έκθεση και αναπόφευκτη ένταξη στον κατάλογο κυρώσεων.

3) Ενεργοποίηση παραγόντων επιρροής σε κυβερνητικές, πολιτικές, ΜΜΕ και δημόσιες δομές.

4) Άνοιγμα σιδηροδρόμου μέσω της Αμπχαζίας και χρήση του λιμανιού της Ανακλίας, εάν κατασκευάζεται από τους Κινέζους, ως αντικατάσταση των κυρώσεων Nonorossiysk.

5) Να της προσφέρει το δικαίωμα της διευθέτησης των σχέσεων με τους Αμπχαζίους και τους Οσσετούς⁶⁴.

---

⁶²Cyprustimes.com, (2023), «Ο Πούτιν θα ήθελε επαναπροσέγγιση με τη Γεωργία», ανάκτηση από: <https://cyprustimes.com/kosmos/o-poutin-tha-ithele-epanaprosengisi-me-ti-georgia/> (πρόσβαση στις 17/12/2023)

⁶³ Emil Avdaliani, (2023), «Playing With Fire: Georgia's Cautious Rapprochement With Russia», Carnegie Endowment for International Peace, ανάκτηση από: <https://carnegieendowment.org/politika/90246> (πρόσβαση στις 17/12/2023)

⁶⁴Gela Vasadze, (2023), «Very Close Enemies: Russian-Georgian Relations», The Begin – Sadat Center for Strategic Studies, ανάκτηση από: <https://besacenter.org/very-close-enemies-russian-georgian-relations/> (πρόσβαση στις 17/12/2023)

Κεφάλαιο 3

Ο πόλεμος των Πέντε Ημερών

3.1 Οι ενέργειες των χωρών πριν τις Πολεμικές Επιχειρήσεις

Από τις αρχές του έτους του 2008 η ένταση μεταξύ των δύο χωρών ήταν αυξανόμενη και κορυφώθηκε λίγο πριν την έναρξη των πολεμικών επιχειρήσεων. Σε αυτό το σημείο κρίνεται να σκόπιμο να εξετάσουμε ξεχωριστά τις χώρες της Γεωργίας και της Ρωσικής Ομοσπονδίας.

α) **Γεωργία:** Ο πρόεδρος Σαακασβίλι, είχε σε θέσεις ευθύνης και διακυβέρνησης άτομα του δικού του περιβάλλοντος με ακραίες πολιτικές απόψεις και του ασκούσαν μία διαρκή πίεση προκειμένου να προβεί στην επανάκτηση των χαμένων εδαφών, με τη χρήση στρατιωτικών μέσων. Οι Γεωργιανοί διαρκώς διαπίστωναν ότι δεν είχαν πολλές πιθανότητες να επιλύσουν ειρηνικά τα ζητήματα με τις αποσχισθείσες περιοχές και υπήρχε πάντα στο πίσω μέρος του μυαλού τους η επίλυση των ζητημάτων με ένοπλη σύγκρουση για να ανακτήσουν τις περιοχές αυτές. Η πράξη αυτή όμως προϋποθέτει και την ουδετερότητα των Ρώσων, γεγονός που δεν έγινε πράξη.

Αρκετοί λένε, ότι υπήρχαν αρκετές διαπραγματεύσεις μεταξύ των δύο αυτών χωρών και συμφωνίες, με τις οποίες οι Γεωργιανοί θα παρείχαν στους Ρώσους ελεύθερη πρόσβαση στο λιμάνι της Ochamchira, στο σιδηροδρομικό δίκτυο της χώρας, και θα έδιναν τον έλεγχο του ενεργειακού τους τομέα αλλά και τον μονάδων διανομής⁶⁵. Εάν επιτυγχανόταν αυτή η συμφωνία, οι γεωργιανές δυνάμεις δεν θα συναντούσαν κάποια ιδιαίτερη αντίσταση όταν θα εισέβαλαν στις αποσχισθείσες περιοχές.

Παρόλα αυτά, οι Γεωργιανοί προτίμησαν την ένοπλη πολεμική σύγκρουση. Στις αρχές Μαρτίου ο Γεωργιανός Στρατός ήταν έτοιμος να περάσει στις αποσχισθείσες περιοχές και να τις καταλάβει αλλά η επιχείρηση αυτή δεν έγινε ποτέ. Κατά την επιχείρηση αυτή, οι Γεωργιανοί στόχευαν στην καταστροφή των δυνάμεων της Ν. Οσσετίας και στη συνέχεια να έκαναν τις τακτικές τις προέλασης και της επίθεσης με αρκετές δυνάμεις εφεδρείας, που εκείνη την περίοδο είχαν τελειώσει την εκπαίδευσή τους. Εκτιμούσαν ότι σε σύντομο χρονικό διάστημα θα καταλάμβαναν τη Ν. Οσσετία⁶⁶.

Οι στρατιωτικές δυνάμεις της χώρας είχαν αναπτυχθεί στις πολεμικές τους θέσεις. Οι εφεδρείες είχαν εκπαιδευτεί και προετοιμαστεί κατάλληλα για αυτήν την επιχείρηση, για την οποία δεν ήξεραν μόνο την ημερομηνία διεξαγωγής της. Αντί αυτής και εξαιτίας της ακύρωσής της, αλλά και να δικαιολογήσει η κυβέρνηση την ματαίωση της επιχείρησης, έκανε μία μικρής κλίμακας άσκηση, αλλά και για να ανυψώσει εκ νέου το ηθικό των στρατιωτών της. Εξαιτίας, αυτού η Γεωργία απέτυχε να εκπληρώσει τα πολεμικά της σχέδια, τα οποία καταστράφηκαν, διότι οι Ρώσοι κατάφεραν να τα καταλάβουν και να τα αντιμετωπίσουν χωρίς καν να πολεμήσουν. Πλέον, η χώρα πέρασε στη φάση του αυτοσχεδιασμού και όχι του σχεδιασμού και συντονισμού των μελλοντικών επιχειρήσεων.

β) **Ρωσική Ομοσπονδία:** Η χώρα φαίνεται να είχε προβλέψει τις κινήσεις των Γεωργιανών και να είχε προετοιμαστεί κατάλληλα, τόσο πολιτικά όσο και

⁶⁵ Γεώργιος Κοτσάνης, (2019), «Ο Πόλεμος Ρωσικής Ομοσπονδίας - Γεωργίας (2008): Πολιτική και στρατηγική ανάλυση», Αθήνα, Πάντειο Πανεπιστήμιο, σελ. 47-48

⁶⁶Ruslan Punkhov, (2010), «Tanks of August», Centre of Analysis of Strategies and Technologies Moscow, Russia, σελ.37-38

στρατιωτικά, για την αποτελεσματική αντιμετώπιση τους. Το μόνο που δεν ήξερε ήταν την ημερομηνία εκδήλωσης της γεωργιανής επίθεσης⁶⁷.

Το προεδρικό διάταγμα το οποίο υπογράφηκε, τον Απρίλιο του 2008, από τον Βλαντίμιρ Πούτιν έδινε την εντολή στη Ρωσική Ομοσπονδία να ανοίξει δίαυλους επικοινωνίας με τις Γεωργιανές αποσχισθείσες περιοχές. Οι τρόποι επαφών καθορίζονται από οικονομικές και εμπορικές συναλλαγές, ακόμα και κοινωνικές σχέσεις. Η Γεωργία αντέδρασε με αυτό το γεγονός και θεώρησε αυτή τη κίνηση ως κίνηση νομιμοποίησης και αναγνώρισης αυτών των περιοχών. Όμως, κατά την πρώτη εβδομάδα του Μαΐου, οι ρωσικές δυνάμεις αλλά και αυτές της Αμπχαζίας κατέρριψαν αρκετά μη επανδρωμένα αεροχήματα των γεωργιανών. Η κίνηση αυτή θεωρήθηκε ως επιθετική στρατιωτική ενέργεια.

Επιπλέον, οι διαρκείς παραβιάσεις των συνθηκών ειρήνης από τη Γεωργία ώθησαν τους Ρώσους να προωθήσουν δυνάμεις στους στην Αμπχαζία, όπως για παράδειγμα το Στόλο της Μαύρης Θάλασσας. Ακόμα, με την έλευση αυτών δυνάμεων στην Αμπχαζία, έγινε και επισκευή του σιδηροδρομικού δικτύου της περιοχής που εξυπηρέτησε την μεταφορά των ρωσικών δυνάμεων⁶⁸. Ακόμα, στρατιωτική βάση έγινε το χωριό Agubedia, κοντά στο λιμάνι της Ochamchira, Ανέπτυξαν βαρύ εξοπλισμό και ακόμα και αντιαεροπορικά όπλα. Επίσης, ο διοικητής της μονάδος του Β. Καυκάσου, ότι οι δυνάμεις που βρίσκονται υπό την διοίκηση του είναι έτοιμα να προσφέρουν τις υπηρεσίες του στις αποσχισθείσες περιοχές, όταν το απαιτήσει η κατάσταση. Η στρατιωτική παρουσία της Ρωσικής Ομοσπονδίας στις συγκεκριμένες περιοχές ήταν πλέον εμφανής και έντονη.

Από τα μέσα Ιουλίου μέχρι και τις αρχές του Αυγούστου διεξήχθη η στρατιωτική άσκηση «Καύκασος 2008». Αρκετές ρωσικές δυνάμεις συμμετείχαν, από όλα τα όπλα και σώματα του στρατού τους, δοκιμάζοντας σχέδια και τρόπους διεξαγωγής των επιχειρήσεων. Ακόμα, δοκίμασαν και τρόπους αμύνης των σχεδίων επίθεσης της Γεωργίας, εφόσον αυτά ήταν ήδη γνωστά. Η συγκεκριμένη άσκηση αποτελούσε μία προάσκηση για τη διεξαγωγή του πολέμου τις επόμενες μέρες. Ακόμα, δήλωσαν ότι η αεροπορία βρίσκεται σε υψηλή ετοιμότητα με σκοπό την αντιμετώπιση οποιασδήποτε απειλής.

Με το πέρασ των ημερών, η ένταση κορυφωνόταν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η απομάκρυνση γυναικών και παιδιών από τη Ν. Οσσετία με σκοπό να γίνει μία μυστική μετακίνηση Ρώσων στρατιωτών. Η Μόσχα κατηγορεί διαρκώς τη Τιφλίδα για δημιουργία εντάσεων στην περιοχή, ενώ η Τιφλίδα δηλώνει ότι η Μόσχα δημιουργεί ψευδαισθήσεις πολέμου για να παραπλανήσει το ειρηνευτικό της έργο στις αποσχισθείσες περιοχές⁶⁹. Τέλος, ο πρόεδρος της Αμπχαζίας, δήλωσε ότι πλέον αρνείται να συμμετέχει σε συζητήσεις με τη Γεωργία εάν δεν σταματήσουν τις εντάσεις στην Ν. Οσσετία⁷⁰. Το ποτήρι πλέον είχε ξεχειλίσει.

3.2 Η χρονική διάρκεια των πολεμικών συγκρούσεων

01-06 Αυγούστου 2008

Εκείνη τη χρονική περίοδο ουσιαστικά, μας δείχνει ότι έχει ξεκινήσει η αντίστροφη μέτρηση για τη σύγκρουση. Την 1^η Αυγούστου ένα περιπολικό της Γεωργιανής Αστυνομίας ανατινάχτηκε τραυματίζοντας 5 αστυνομικούς. Οι Γεωργιανοί θεωρούν ότι οι τρομοκράτες από τη Ν. Οσσετία κρύβονται πίσω από αυτή την

⁶⁷Pavel Felgenhauer,(2008), «THE RUSSIAN-GEORGIAN WAR WAS PREPLANNED IN MOSCOW», ανάκτηση από <https://jamestown.org/program/the-russian-georgian-war-was-preplanned-in-moscow/> (πρόσβαση στις 19/12/2023)

⁶⁸Ruslan Punkhov, (2010), «Tanks of August», Centre of Analysis of Strategies and Technologies Moscow, Russia, σελ. 41 - 43

⁶⁹Svante E. Cornell & S. Frederick Starr, (2009), « The Guns of August 2008, Russia's War in Georgia», M.E.Sharpe, σελ. 74

⁷⁰George Khutsishvili and Tina Gogueliani, (2010), « Russia and Georgia, The Ways Out of the Crisis», Tsiblisi, International Center on Conflict and Negotiation, σελ.80-81

επίθεση. Στις 2 Αυγούστου με το πέρας της Ασκήσεως «Καύκασος 2008» έγινε η προώθηση ρωσικών δυνάμεων στα σύνορα με τη Β. Οσσετία, ενώ κάποιες άλλες επέστρεψαν στις βάσεις τους για ανεφοδιασμό, ανασύνταξη και εκπόνηση νέων σχεδίων επιχειρήσεων. Μέχρι τις 5 Αυγούστου παρέμενε κρίσιμη αλλά σταθερή χωρίς κάποια δύναμη να κάνει την οποιαδήποτε κίνηση. Στις 6 Αυγούστου, οι ανταλλαγές πυρών άρχισαν να γίνονται εντονότερες και αυτόματα ο Γεωργιανός Στρατός τέθηκε σε μέγιστη ετοιμότητα.

07 Αυγούστου 2008

Τη Ν. 6-7 Αυγούστου έγινε προώθηση των δυνάμεων της Γεωργίας στα σύνορα με τη Ν. Οσσετία και παράλληλα ξεκίνησε και η διαδικασία της επιστράτευσης. Στις 07 Αυγούστου η κυβέρνηση της Γεωργίας διέταξε την εκκένωση των χωριών που βρίσκονται πλησίον με τη Ν. Οσσετία, ενώ παράλληλα συνεχίστηκαν οι ανταλλαγές πυρών στα σύνορα. Ο Πρωθυπουργός της χώρας, το μεσημέρι τις 07 Αυγούστου, ανακοίνωσε ότι οι δυνάμεις του είναι καλά προετοιμασμένες και έτοιμες για επίθεση στη Ν. Οσσετία. Οι δυνάμεις της ανέρχονταν περίπου στις 12.000 στρατιώτες. Περίπου τα μεσάνυχτα η Γεωργιανή κυβέρνηση έδωσε τη διαταγή για να έχουν οι δυνάμεις τη δυνατότητα να ανοίξουν πυρ ελεύθερα. Πράγματι, το πυροβολικό ξεκίνησε να προσβάλει στρατηγικούς στόχους και εγκαταστάσεις στη Πρωτεύουσα της Ν. Οσσετίας. Οι εκπρόσωποι των ειρηνευτικών δυνάμεων συνομίλησαν μεταξύ τους, όπου ο επικεφαλής της Γεωργίας ενημέρωσε το Ρώσο ομόλογο του για την έναρξη των επιχειρήσεων⁷¹.

08 Αυγούστου 2008

Τα πυρά πυροβολικού ήταν πολλά και με μειωμένη ευστοχία, γεγονός που προκάλεσε την απώλεια αρκετών αμάχων. Ο Εκπρόσωπος της Ειρηνευτικής Δύναμης της Γεωργίας δήλωσε ότι η Ν. Οσσετία βάλει εναντίον των γεωργιανών χωριών και με αυτό τον τρόπο σταματά τη συμφωνία ειρήνης. Περί τις 01:00, ο Υπουργός Άμυνας της Ρωσικής Ομοσπονδίας ενημερώνει τον Πρόεδρο του ότι ξεκίνησαν οι πολεμικές επιχειρήσεις στη Γεωργία. Παράλληλα, δόθηκε η διαταγή μετακίνησης των Ρωσικών δυνάμεων από τα σύνορα της Β. Οσσετίας στη Ν. Οσσετία. Πράγματι, μέχρι το πρωί είχαν ήδη φτάσει στη Ν. Οσσετία, ενώ ταυτόχρονα πολλές δυνάμεις της χώρας στο τμήμα του Β. Βόρειου Καυκάσου τέθηκαν σε μέγιστη ετοιμότητα⁷².

Η κύρια επίθεση των Γεωργιανών έγινε με το πρώτο φως, προσβάλλοντας Ρώσους στρατιώτες της ειρηνευτικής αποστολής προκαλώντας τους πολλές απώλειες. Επιπρόσθετα, η πολεμική αεροπορία της Γεωργίας έχασε την μάχη από την αντίστοιχη της ρωσικής, και η τελευταία προσέβαλε αποτελεσματικά τις προελαύνουσες δυνάμεις της Γεωργίας. Κατανοώντας το λάθος τους, η κυβέρνηση της Γεωργίας προέβη σε κατάπαυση του πυρός, για την απομάκρυνση των αμάχων από το Τσхинβάλι από τις 15:00 έως τις 18:00. Οι επιθέσεις από αέρος από τη ρωσική πολεμική αεροπορία, προκάλεσαν απώλειες στις δυνάμεις της Γεωργίας, διότι είχαν μεγάλη αποτελεσματικότητα και ακρίβεια στην εύρεση στόχου. Οι εφεδρείες της Γεωργίας χτυπήθηκαν και αυτές από αεροπορικά πυρά.

Κατανοώντας ότι, από τη μία πλευρά απέτυχε η επίθεση στο Τσхинβάλι και από την άλλη ότι οι Ρωσικές δυνάμεις έχουν εμπλακεί στον πόλεμο, ο Γεωργιανός Στρατός συμπύχθηκε στα χωριά πλησίον της Πρωτεύουσας της Ν. Οσσετίας. Μέχρι το βράδυ δεν υπήρχαν Γεωργιανοί στρατιώτες στην Πρωτεύουσα. Επιπρόσθετα υπολογίζεται ότι οι Ρωσικές δυνάμεις ήταν περίπου 3500 στρατιώτες, οι οποίες είχαν εμπλακεί μέχρι εκείνη τη στιγμή. Παράλληλα, το Γεωργιανό Επιτελείο Στρατού ετοίμαζε επίθεση για την επόμενη μέρα.

⁷¹Ruslan Punkhov, (2010), «Tanks of August», Centre of Analysis of Strategies and Technologies Moscow, Russia, σελ. 47

⁷²Svante E. Cornell & S. Frederick Starr, (2009), « The Guns of August 2008, Russia's War in Georgia», M.E.Sharpe, σελ.170

09 Αυγούστου 2008

Οι επιθέσεις από πυρά πυροβολικού ξεκίνησαν εκ νέου από τις 01:30 μέχρι και τα ξημερώματα στις 06:00 προσβάλλοντας στρατηγικούς στόχους, άλλοτε με μεγάλη και άλλοτε με μικρή ένταση. Από εκεί και έπειτα, έγινε η αντεπίθεση των Ρωσικών δυνάμεων που είχε ως αποτέλεσμα την εκ νέου υποχώρηση των Γεωργιανών δυνάμεων από το Τσхинβάλι. Από τη δεύτερη επίθεση των γεωργιανών παρατηρήσαμε ότι κατέλαβε μόνο ένα μικρό κομμάτι της πόλης και αυτό το έχασε μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα, λόγω της πολλή καλής αμυντικής οργάνωσης των Ρώσων, αλλά και των αεροπορικών επιθέσεων που δεν έπαψαν.

Μέχρι να πέσει η νύχτα, ο Γεωργιανός Στρατός είχε χάσει ότι είχε κερδίσει στα εδάφη της Ν. Οσσετίας και είχε πλέον υποχωρήσει στα σύνορα των δύο περιοχών.

10 Αυγούστου 2008

Τα πυρά πυροβολικού συνεχίστηκαν και από τις 2 μαχόμενες πλευρές, με τα ρωσικά πυρά να προσβάλλουν στόχους στρατηγικής σημασίας των Γεωργιανών, όπως λιμάνια, αεροδρόμια, σταθμούς ραντάρ. Παράλληλα, έγινε προώθηση δυνάμεων των Ρώσων μέσω του σιδηροδρόμου της Ν. Οσσετίας τον οποίο είχαν κατασκευάσει.

Επιπλέον, έστησαν νοσοκομείο εκστρατείας δίπλα στο ελικοδρόμιο της Ντζάβα. Ακόμα, διέκοψαν τις επικοινωνίες της Γεωργίας προκαλώντας τους πανικό, κερδίζοντας έτσι και άλλο έδαφος εντός της Γεωργίας, γιατί οι αντίπαλοι τους ήταν ανήμποροι να διοικήσουν τα στρατεύματά τους. Επιπρόσθετα, ο Ρωσικός στόλος βύθισε Γεωργιανή Πυραυλάκατο στα παράλια της Αμπχαζίας. Ακόμα, η Αμπχαζία απέστειλε 1000 άνδρες για να εκδιώξουν τις Γεωργιανές δυνάμεις στην κοιλάδα του Κοντόρι. Η σύμπυξη των Γεωργιανών δυνάμεων συνεχιζόταν προς την πρωτεύουσα της χώρας⁷³. Οι βομβαρδισμοί ήταν συνεχής προς το εσωτερικό της χώρας.

11 Αυγούστου 2008

Οι μάχες συνεχίστηκαν με αμείωτη ένταση στο έδαφος πλέον της Γεωργίας. Οι πόλεις του Γκόρι και του Πότι επλήγησαν περισσότερο από τους βομβαρδισμούς και οι Ρωσικές δυνάμεις κατάφεραν να τις ελέγξουν χωρίς να εισβάλουν σε αυτές. Παράλληλα, στην Αμπχαζία η ένταση είχε αυξηθεί γιατί κατέφθασαν εκεί Ρωσικές δυνάμεις και κατάφεραν να αποκλείσουν τις Γεωργιανές στην κοιλάδα του Κοντόρι. Ακόμα, τα γεωργιανά στρατεύματα αποχώρησαν και από την πόλη Σενάκι που βρίσκεται περίπου 40 χλμ από την Αμπχαζία περνώντας και αυτή υπό τον έλεγχο των Ρωσικών δυνάμεων.

12 Αυγούστου 2008

Το πρωί τις 12^{ης} Αυγούστου οι Ρωσικές δυνάμεις είχαν καταλάβει αρκετά εδάφη μέσα στη Γεωργία. Με αυτό τον τρόπο και χωρίς κάποια ιδιαίτερη αντίσταση, είχε ταχθεί και είχε καταλάβει σημαντικά σημεία στο έδαφος, όπως για παράδειγμα ο αυτοκινητόδρομος της Τυφλίδας. Το γεωργιανό πυροβολικό είχε ταχθεί πλησίον της πρωτεύουσας και υπόλοιπες δυνάμεις είχαν συμπυκωθεί στα περίχωρά της. Οι Ρώσοι εκτόξευσαν 2 βαλλιστικούς πυραύλους Ισκαντέρ. Ο ένας χτύπησε την αεροπορική βάση στο Μαρνεούλι και ο άλλος την κεντρική πλατεία του Γκόρι. Η Γεωργιανή Κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι ο ένας από τους δύο πυραύλους είχε στόχο τον αγωγό πετρελαίου Μπακού – Σούπσα, που είναι αμερικάνικων συμφερόντων⁷⁴.

Κατά την υποχώρηση του, ο Γεωργιανός Στρατός άφηνε πίσω του όπλα πυρομαχικά και άλλα στρατιωτικά υλικά, γεγονός που δείχνει την πλήρη αποδιοργάνωση του. Κατά την τελευταία Ρωσική Επίθεση με πυραύλους από MLRS, έπεσε και το γεωργιανό πυροβολικό. Αργά το βράδυ, ο Υπουργός Άμυνας της Αμπχαζίας ανακοίνωσε ότι αποχώρησαν από τα εδάφη οι δυνάμεις της Γεωργίας.

⁷³Christopher J. Chivers. & Ellen Barry , (2008), « Georgia Claims on Russia War Called Into Question», The New York times, ανάκτηση από: <https://abkhazworld.com/aw/current-affairs/436-georgia-claims-on-russia-war-called-into-question> (πρόσβαση στις 23 Δεκ 23)

⁷⁴Ruslan Punkhov, (2010), «Tanks of August», Centre of Analysis of Strategies and Technologies Moscow, Russia, σελ.

Μετά το πέρας της επίθεσης, ο Ρώσος Πρόεδρος διέταξε την αναστολή των επιχειρήσεων μέχρι και την άφιξη του Γάλλου Προέδρου, Νικολά Σαρκοζί. Κατά τη συνάντηση των δύο ανδρών, συμφωνήθηκαν τα εξής:

A) Ο τερματισμός των Ρωσικών Στρατιωτικών Επιχειρήσεων.

B) Η επιστροφή των στρατιωτικών δυνάμεων και των δύο πλευρών στις μόνιμες βάσεις τους.

Γ) Την εξασφάλιση και από τις δύο πλευρές της ελεύθερης πρόσβασης ανθρωπιστικών δυνάμεων στις περιοχές που επλήγησαν.

13 Αυγούστου 2008

Ξεκίνησε η αποχώρηση των Ρωσικών δυνάμεων προς τις μόνιμες βάσεις τους στη Ρωσική Ομοσπονδία. Παράλληλα, έγινε αποδεκτό και από τον Πρόεδρο της Γεωργίας η συμφωνία για ειρήνευση στην περιοχή, έπειτα από την επίσκεψη του Γάλλου Προέδρου.

3.3 Ανθρώπινες και Υλικές Επιπτώσεις

Σύμφωνα με αναφορές, οι ανθρώπινες απώλειες ήταν μικρές παρά την βιαιότητα των πολεμικών συγκρούσεων. Οι Οσσετοί κάνουν λόγο για περίπου 2000 άτομα γεγονός που αποδεικνύεται υπερβολικό. Οι επίσημες αναφορές της Γεωργιανής Κυβέρνησης κάνουν λόγο για 330 νεκρούς πολίτες, που ήταν και άμαχοι και στρατιωτικοί, και για περίπου 2000 τραυματίες. Ακόμα, η μικρή αναλογία νεκρών με τραυματίες έγκειται στο γεγονός ότι, η νοσοκομειακή περίθαλψη ήταν αποτελεσματική, αλλά και ο εξοπλισμός των γεωργιανών στρατιωτών τους βοήθησε να επιβιώσουν είτε από τα θραύσματα των πυρών του πυροβολικού είτε από τις βολές ευθυτενούς τροχιάς. Συνολικά, τα άτομα που έχασαν τη ζωή της ανέρχονται στα 850 και ακόμα συνολικά έφυγαν από τα σπίτια τους περίπου 100.000 άτομα⁷⁵, ενώ υπάρχουν αρκετοί ακόμα που δεν έχουν γυρίσει στα σπίτια τους ακόμα και σήμερα. Επιπρόσθετα, όπως έχουμε αναφέρει προηγουμένως, πάρα πολλά άτομα από τη Ν. Οσσετία είχαν φύγει προς τη Β. Οσσετία και ακόμα και σήμερα δεν έχουν επιστρέψει στα σπίτια τους.

Για τις υλικές επιπτώσεις έχουμε μία πιο σαφή εικόνα. Από ότι έχει καταγραφεί, οι δυνάμεις της Ρωσικής Ομοσπονδίας έχουν πολύ λίγες απώλειες σε στρατιωτικό υλικό και αυτές κυρίως ήταν οι ελάχιστες καταρρίψεις πολεμικών αεροσκαφών, αλλά και οι απώλειες σε υλικά εξαιτίας φίλιων πυρών. Αντιθέτως, οι δυνάμεις της Γεωργίας είχαν τεράστιες απώλειες σε στρατιωτικό υλικό. Αρχικά, μεγάλο ποσοστό του αμυντικού εξοπλισμού καταστράφηκε από τους βομβαρδισμούς των πολεμικών αεροσκαφών και τα πυρά πυροβολικού. Επιπρόσθετα, κατά τη διάρκεια των συμπύξεων τους, άφηναν πίσω αρκετό αμυντικό υλικό, δηλαδή αρκετά άρματα μάχης, όλμους, πυροβόλα όπλα. Ακόμα, εκτιμάται ότι μεγάλο ποσοστό του Γεωργιανού Ναυτικού καταστράφηκε κατά τη πολεμική σύγκρουση⁷⁶.

Αρκετές ήταν και οι επιπτώσεις σε υλικά και στην κοινωνία των δύο περιοχών. Πάρα πολλά σπίτια καταστράφηκαν, κρατικές υποδομές, νοσοκομεία και κεντρικοί δρόμοι χτυπήθηκαν με μεγάλη σφοδρότητα κατά τους βομβαρδισμούς.

3.4 Οικονομικές και Πολιτικές Επιπτώσεις

Όσον αφορά τις οικονομικές επιπτώσεις, η Γεωργία είχε τις μεγαλύτερες επιπτώσεις ενώ η Ρωσική Ομοσπονδία είχε μηδαμινές. Ο πόλεμος προκάλεσε σημαντική οικονομική ζημία και καταστροφή στη Γεωργία. Υποδομές όπως γέφυρες, δρόμοι και σιδηρόδρομοι καταστράφηκαν, επηρεάζοντας σοβαρά την οικονομική

---

⁷⁵Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia, (2009), European Union, ανάκτηση από https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/HUDOC_38263_08_Annexes_ENG (πρόσβαση στις 24/12/2023)

⁷⁶Ruslan Punkhov, (2010), «Tanks of August», Centre of Analysis of Strategies and Technologies Moscow, Russia, σελ. 64-66

λειτουργία της χώρας. Η Γεωργία είχε ήδη εξαρτηθεί οικονομικά από τη Ρωσία πριν τον πόλεμο, και οι συγκρούσεις ενίσχυσαν αυτήν την εξάρτηση. Οι κυρώσεις που επέβαλε η Ρωσική Ομοσπονδία στη Γεωργία είχαν σοβαρές επιπτώσεις στον γεωργιανό εξαγωγικό τομέα και σε άλλους τομείς της οικονομίας. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα και την εξέγερση εναντίον του Σαακασβίλι το 2009⁷⁷.

Οι πολιτικές επιπτώσεις του πολέμου, και πάλι βρίσκουν χαμένο τη χώρα της Γεωργίας. Η Ρωσική Ομοσπονδία κατέφερε σε μικρό χρονικό διάστημα και με ελάχιστες απώλειες να αποκτήσει εντελώς τον έλεγχο του Νοτίου Καυκάσου. Ακόμα, κατάφερε να έχει μία συνεχή παρουσία με στρατιωτικές δυνάμεις στην περιοχή, την αναγνώριση και των δύο αποσχισθείσων περιοχών, δηλαδή τη Ν. Οσσετία και την Αμπχαζία, και τέλος τη μη εμπιστοσύνη στον Πρόεδρο των Γεωργιανών. Απέδειξε ότι είναι πλέον μία πανίσχυρη δύναμη δίνοντας την εικόνα ότι οποιοσδήποτε επιθυμεί να παρέμβει στην περιοχή ενδιαφέροντός της, θα βρει μπροστά της την αντίσταση των Ρώσων. Ακόμα, έδωσε το στίγμα ότι οι γειτονικές της χώρες θα πρέπει και, κατά την άποψή τους, οφείλουν να σέβονται τις απαιτήσεις των Ρωσικών πληθυσμών που ζουν στα εδάφη τους⁷⁸.

Από την άλλη μεριά, ωστόσο, η Γεωργία και πάλι ήταν ο ηττημένος της υπόθεσης. Αρχικά, δεν έλαβε καμία υποστήριξη από τις χώρες της Δύσης και από τους Διεθνείς Οργανισμούς, που προωθούσαν τα συμφέροντα τους μέσα από τη Γεωργία. Επιπρόσθετα, της καταλογίζουν και την έναρξη της σύγκρουσης. Το Ν.Α.Τ.Ο. και η Η.Π.Α. μετά από αυτή τη σύγκρουση, την θεωρούν αποδυναμωμένη χώρα και οι διπλωμάτες αυτών των οργανισμών και χωρών, δεν πιστεύουν ότι οι δύο αυτές αποσχισθείσες περιοχές θα εισέλθουν υπό την κυριαρχία της Γεωργίας. Επιπλέον, ο λαός της Γεωργίας έχασε την πίστη του στον Πρόεδρό τους και επιζητούσαν άμεσα την απομάκρυνση του από την ηγεσία της χώρας, διότι τον θεωρούσαν ακόμα και Ρώσο πράκτορα ή άτομο που πήγαινε με τα ρωσικά συμφέροντα⁷⁹. Τέλος, να μην ξεχνάμε ότι ο πόλεμος επιφύλαξε την κατάρρευση των διπλωματικών σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών, με συνέπεια την κατάρρευση των διπλωματικών σχέσεων.

---

⁷⁷Svante E. Cornell & S. Frederick Starr, (2009), « The Guns of August 2008, Russia's War in Georgia», M.E.Sharpe, σελ.183 -192

⁷⁸Mamuka Tsereteli, (2009), «The Impact of the Russia - Georgia War on the South Caucasus Transportation Corridor», Jamestown Foundation, σελ. 11

⁷⁹Euronews.gr, (2018), «Πώς φτάσαμε στον πενθήμερο πόλεμο Γεωργίας-Ρωσίας στις 7 Αυγούστου 2008», ανάκτηση από <https://gr.euronews.com/2018/08/08/polemos-rosias-georgias-deka-xronia-xroniko> (πρόσβαση στις 26/12/2023)

Κεφάλαιο 4

Πολιτική και Στρατηγική Ανάλυση

4.1 Πολιτική και Στρατηγική Ανάλυση της Ρωσικής Ομοσπονδίας

Η νίκη των Ρωσικών Στρατευμάτων απέναντι στις δυνάμεις της Γεωργίας ήταν πάρα πολύ σημαντική και ταυτόχρονα της έδωσε το δικαίωμα να πετύχει τους στόχους που είχε θέσει πριν την έναρξη των πολεμικών επιχειρήσεων. Οι στόχοι που είχαν τεθεί ήταν οι εξής:

Α) Η απομάκρυνση της παρουσίας της Γεωργίας, των ατόμων που ζουν εκεί και των ένοπλων δυνάμεών της, από τις αποσχισθείσες περιοχές της Ν. Οσσετίας και της Αμπχαζίας, διότι έχει ταχθεί υπέρ της προστασίας αυτών των συνοριακών θυλάκων που βρίσκονται εντός της Γεωργιανής δημοκρατίας.

Β) Η εμπόδιση της ένταξης της Γεωργίας στο Ν.Α.Τ.Ο. αλλά και να στείλει ένα μήνυμα στην Ουκρανία που και εκείνη επιθυμούσε να ενταχθεί σε αυτή τη συμμαχία. Με αυτή την επιθετική κίνηση σε μία χώρα που επιθυμούσε να ενταχθεί στο Ν.Α.Τ.Ο. έδειξε, επίσης, στην Ουκρανία ότι τέτοιες ενέργειες οδηγούν σε πόλεμο, γεγονός που έγινε και το 2014 και το 2022 και συνεχίζεται ακόμα και σήμερα. Επιπλέον, δείχνει ότι τέτοιες επιθυμίες τιμωρούνται με βία.

Γ) Ένας ακόμα στόχος ήταν η αποδυνάμωση του Γεωργιανού Προέδρου, που έδειχνε διαρκώς τις φιλοδυτικές του προτιμήσεις, όπως και ο Ουκρανός Πρόεδρος.

Δ) Τέλος, μπορούμε να πούμε ότι ήταν μία εκδίκηση για την αναγνώριση του Κοσσυφοπεδίου από τη Δύση, στην οποία ήταν αντίθετη η Ρωσική Ομοσπονδία.

Με την επίτευξη των παραπάνω στόχων, η Ρωσική Ομοσπονδία κατάφερε, μέσα από μία σειρά πολιτικών και στρατιωτικών δράσεων στην περιοχή, να καταστήσει σαφές ότι για την υπεράσπιση των αποσχισθείσων περιοχών ήταν η μόνη ικανή δύναμη από πλευράς στρατιωτικής επέμβασης, σε περίπτωση που η Γεωργία επιθυμήσει να εντάξει με τη βία τις υπόψη περιοχές⁸⁰. Από πολιτικής πλευράς, η Ομοσπονδία κατάφερε να εκμεταλλευτεί το κενό στις σχέσεις της Γεωργίας με τη Δύση σε σχέση με τις αποσχισθείσες περιοχές της Αμπχαζίας και της Νότιας Οσσετίας.

Από στρατηγικής πλευράς, η Ρωσική Ομοσπονδία πέτυχε με την κίνηση της στρατιωτικής επέμβασης στη Γεωργία να δείξει διεθνώς ότι δεν είναι πρόθυμη να φέρει τους αντιπάλους της σε απόσταση αναπνοής από τα σύνορά της και είναι ικανή να προστατεύσει τις γείτονες χώρες που εξυπηρετούν τα συμφέροντά της. Ακόμα, και η Γεωργία και άλλα κράτη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης που έχουν ρωσικούς μειονοτικούς πληθυσμούς κατάλαβαν ότι η Ρωσική Ομοσπονδία δεν αστειεύεται σε αυτά τα θέματα⁸¹. Επιπρόσθετα, με το πέρας των επιχειρήσεων εκούσια και ακούσια

⁸⁰Ruslan Punkhov, (2010), «Tanks of August», Centre of Analysis of Strategies and Technologies Moscow, Russia, σελ. 89-91

⁸¹Svante E. Cornell, (2008), «War in Georgia, Jitters All Around», Current History ανάκτηση από: https://www.jstor.org/stable/45318273?read-now=1#page_scan_tab_contents (πρόσβαση στις 30/12/2023)

πήρε τον έλεγχο της Αμπχαζίας και της Νότιας Οσσετίας, που αποτελεί ακόμα μία στρατηγική νίκη⁸².

Επιπλέον, κατάφερε και την πλήρη ταπείνωση της Γεωργίας, γιατί δείχνει με τις κινήσεις αυτές ότι είναι ικανή και πρόθυμη να την τιμωρήσει και να την εμποδίσει σε οποιαδήποτε συμπεριφορά της, η οποία θα θεωρηθεί παραβατική, κυρίως με τις φιλοδυτικές της προτιμήσεις⁸³. Ακόμα, μακροπρόθεσμα επιθυμεί να ελέγξει την υπόψη περιοχή και στον ενεργειακό τομέα. Σε περίπτωση που αγωγοί μεταφοράς πετρελαίου περάσουν υπό ρωσικό καθεστώς, θα γίνει ο ελεγκτής των ενεργειακών αγωγών μεταφοράς ενέργειας προς την Κεντρική Ασία και προς τη Δύση.

Ένας ακόμα, μακροπρόθεσμος στόχος της Ρωσικής Ομοσπονδίας είναι και η ικανοποίηση της ιμπεριαλιστικής πολιτικής της. Το όραμα του Πούτιν είναι και η εκ νέου δημιουργία της Σοβιετικής Ένωσης, γεγονός που περιλαμβάνει όλες τις χώρες του Καυκάσου αλλά και τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, όπως την Ουκρανία, η οποία σήμερα βρίσκεται σε πόλεμο με τη Ρωσία, και η Λευκορωσία.

Τέλος, στο στρατιωτικό τομέα, είδαμε ότι οι δυνάμεις των Ρώσων, συγκεντρώθηκαν σε πάρα πολύ μικρό χρονικό διάστημα όταν αποφασίσθηκε η εμπλοκή τους στον πόλεμο, εκτέλεσαν αποτελεσματικά την αποστολή τους κατά τη διάρκεια του πολέμου, αλλά ένα από τα πιο σημαντικά επιτεύγματα τους ήταν ότι έβαλαν μυαλό στις επιχειρήσεις στους κατοικημένους τόπους και δεν είχαν απώλειες, όπως στους πολέμους με την Τσετσενία⁸⁴.

4.2 Πολιτική και Στρατηγική Ανάλυση της Γεωργίας

Το 2003, ο Γεωργιανός Πρόεδρος Σακασβίλι, με το που ανέλαβε την ηγεσία της χώρας, μετά την επιτυχημένη Ροζ Επανάσταση, έδειξε απευθείας το ενδιαφέρον του για τη δύση και τις δυνάμεις της, προκειμένου να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τους Ρώσους. Από την αρχή της θητείας του, έθεσε ως κύριο μέλημα του την ασφάλεια της χώρας, τη δημιουργία δογμάτων με προτεραιότητα την εδαφική ακεραιότητα, τη σταθερότητα στην ευρύτερη περιοχή αλλά και τη διασφάλιση του σημαντικού ρόλου της χώρας στον ενεργειακό τομέα. Ακόμα, έθεσε τις βάσεις για τη δημιουργία μίας ισχυρής εφεδρείας πάνω στην οποία έπρεπε να βασιστεί για την αντιμετώπιση οποιασδήποτε εξωτερικής απειλής από τρίτους.

Ένα πολύ σημαντικό στρατηγικό λάθος της αμυντικής πολιτικής της χώρας, ήταν ότι όλος αυτός ο σχεδιασμός βασίσθηκε στην ένταξη της στη Βορειοαντλαντική Συμμαχία, γιατί οι υπεύθυνοι του αμυντικού σχεδιασμού θεωρούσαν ότι η ένταξη στη συμμαχία θα είναι εύκολη και θα την κάνουν μία ισχυρή δύναμη στην περιοχή. Ως

---

⁸²Pavel Felgenhauer,(2008), «THE RUSSIAN-GEORGIAN WAR WAS PREPLANNED IN MOSCOW», ανάκτηση από <https://jamestown.org/program/the-russian-georgian-war-was-preplanned-in-moscow/> (πρόσβαση στις 19/12/2023)

⁸³Col.George T. Donovan,(2009), «Russian Operational Art in the Russo-Georgian War of 2008», U.S.Army War College, σελ. 7

⁸⁴Armando Marques Guedes, (2009), «The 'Five Day War'The Invasion of Georgia by the Russian Federation», New University of Lisbon ανάκτηση από: https://www.academia.edu/34091965/2009_Armando_Marques_Guedes_The_Five_Day_War_The_2008_Invasion_of_Georgia_by_the_Russian_Federation_translation_into_English_of_the_book_I_wrote_for_the_Portuguese_Joint_Command_and_Staff_College_Instituto_Univ_ersit%C3%A1rio_Militar_.doc (πρόσβαση στις 03/01/2024)

ένδειξη καλού προσώπου στο Ν.Α.Τ.Ο., η Γεωργία είχε στείλει στρατιωτικές δυνάμεις στο Ιράκ στο πλευρό της συμμαχίας. Το Ν.Α.Τ.Ο. ακόμα είχε δηλώσει ότι οι Σύμμαχοι συμφώνησαν στη Σύνοδο Κορυφής του Ν.Α.Τ.Ο. στο Βουκουρέστι τον Απρίλιο του 2008 ότι η Γεωργία θα γίνει μέλος της συμμαχίας, υπό την προϋπόθεση ότι πληροί όλες τις απαραίτητες προϋποθέσεις. Η απόφαση αυτή επιβεβαιώθηκε έκτοτε σε διαδοχικές συνόδους κορυφής του Ν.Α.Τ.Ο.. Η Συμμαχία υποστηρίζει σταθερά το δικαίωμα της Γεωργίας να αποφασίζει για το μέλλον και την εξωτερική της πολιτική, χωρίς εξωτερική παρέμβαση⁸⁵.

Όμως, από την άλλη πλευρά, η μη ορθή προετοιμασία του στρατού και η μη ικανότητα του αντιμετώπισης οποιασδήποτε απειλής, από ξηρά, αέρα και θάλασσα, είχε ως αποτέλεσμα την ανησυχία και το διαρκές άγχος του Προέδρου της χώρας, που αποσκοπούσε διακαώς να ενταχθεί στο Ν.Α.Τ.Ο. . Επιπρόσθετα, ο Πρόεδρος της χώρας έψαχνε χώρες με τις οποίες είχαν κοινή πεποίθηση και φιλοδυτικό προσανατολισμό, καταλήγοντας στην Ουκρανία. Αυτό όμως δεν θα γίνονταν ανεκτό από τη Ρωσική Ομοσπονδία, όπως αποδείχθηκε με μεγάλη έμφαση στον πόλεμο των χωρών αυτών.

Ο Πρόεδρος τιμωρήθηκε και στρατηγικά και πολιτικά από τους Ρώσους χάνοντας το κύρος και τη δύναμη που είχε αποκτήσει με το πέρασμα των ετών. Βασίσθηκε σε μία συμμαχία της οποίας δεν ήταν μέλος και έμεινε ξεκρέμαστος την πιο κρίσιμη στιγμή. Η στρατηγική και η πολιτική αξία της χώρας μειώθηκε και η Ρωσική Ομοσπονδία έδειξε ότι μπορεί να υπερασπιστεί τις χώρες που ασκεί επιρροή. Το μόνο που έγινε ανάμεσα στη Γεωργία και στο Ν.Α.Τ.Ο. ήταν η Επιτροπή Ν.Α.Τ.Ο.-Γεωργίας (NGC) που ιδρύθηκε τον Σεπτέμβριο του 2008 για να χρησιμεύσει ως φόρουμ τόσο για πολιτικές διαβουλεύσεις όσο και για πρακτική συνεργασία για να βοηθήσει τη Γεωργία να επιτύχει τον στόχο της για ένταξη στο Ν.Α.Τ.Ο.⁸⁶.

4.3 Πολιτική και Στρατηγική Ανάλυση του Ν.Α.Τ.Ο. και των Η.Π.Α

Η πολιτική και η στρατηγική της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας είχε ως απώτερο σκοπό την επέκταση της στην ευρύτερη περιοχή του Καυκάσου. Σε περίπτωση που η Γεωργία κατάφερνε να ενταχθεί στο Ν.Α.Τ.Ο., τα οφέλη της Συμμαχίας θα ήταν τεράστια απέναντι στον αντίπαλο της, τη Ρωσική Ομοσπονδία. Αυτά θα ήταν τα εξής:

A) Περιορισμός των δράσεων σε όλους τους τομείς της Ρωσικής Ομοσπονδίας στην ευρύτερη περιοχή του Καυκάσου και καλύτερος έλεγχός της,

B) Επιτυχής έλεγχος μιας περιοχής που θεωρείται υψηλής προτεραιότητας γιατί θα έλεγε και τις πολιτικές του γειτονικού Ιράν. Σαφέστατα, η αδυναμία που έδειξε η Γεωργία απέναντι στην Ρωσική Επέλαση τον Αύγουστο του 2008 ανέβαλε οριστικά όλα της σχέδια. Το μόνο που έγινε ήταν η δημιουργία της Επιτροπής Ν.Α.Τ.Ο. – Γεωργίας.

Όσον αφορά τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, αποσκοπούσε και πολιτικά και στρατηγικά, να έχει συμφέροντα στην περιοχή γιατί θα εξυπηρετούσε πολλούς από τους στόχους της. Αυτοί είναι οι εξής:

---

⁸⁵Nato.int, (2023), « Relations with Georgia», ανάκτηση από: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_38988.htm, (πρόσβαση στις 03/01/2023)

⁸⁶Nato.int, (2022), « N.A.T.O. – Georgia Commission», ανάκτηση από: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52131.htm, (πρόσβαση στις 03/01/2023)

Α) Ο περιορισμός και του Ιράν και της Ρωσικής Ομοσπονδίας στον στρατιωτικό αλλά και στον ενεργειακό τομέα γιατί δεν θα μπορούσαν να εκμεταλλευτούν τα ενεργειακά κοιτάσματα της περιοχής.

Β) Η διατήρηση της ανεξαρτησίας των πρώην Σοβιετικών κρατών και ο έλεγχος τους μέσα από την παρουσία δυνάμεων των Η.Π.Α.. Τα νέα αυτά κράτη θα μπορούσαν να λειτουργούν και ως κράτη – δορυφόροι προκειμένου να παρακολουθούν και να ελέγχουν τις στρατηγικές και πολιτικές κινήσεις σε όλους τους τομείς δράσης του Ιράν και της Ρωσικής Ομοσπονδίας.

Γ) Την εξασφάλιση της ακεραιότητας των επιχειρήσεων που έχουν αμερικάνικα συμφέροντα και τη δημιουργία εναλλακτικών πηγών για τη προμήθεια φυσικού αερίου και πετρελαίου για την απεξάρτηση από τα αντίστοιχα κοιτάσματα ρωσικών και ιρανικών συμφερόντων. Η ενεργειακή ανεξαρτησία από τα κοιτάσματα θα επιτυγχανόταν από την πρόσβαση στα ενεργειακά κοιτάσματα της Κασπίας μέσα από τις ενεργειακές συμφωνίες που θα πετύχαινε με τη Γεωργία και το Αζερμπαϊτζάν⁸⁷.

Δ) Ένας ακόμα στόχος που θα είχε εκπληρωθεί, θα ήταν ο περιορισμός της τρομοκρατίας. Όπως είναι γνωστό σε όλους μας, η χώρα του Ιράν αποτελεί τη γενέτειρα χώρα αλλά και το ορμητήριο για πάρα πολλές τρομοκρατικές οργανώσεις, οι οποίες βασίζονται κυρίως στο θρησκευτικό φανατισμό.

Οι παραπάνω στόχοι θα είχαν εκπληρωθεί σε περίπτωση που η έκβαση του πολέμου ήταν εντελώς διαφορετική, με νικητή τη Γεωργία.

4.4 Πολιτική και Στρατηγική Ανάλυση της Ε.Ε

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει επιδείξει ενδιαφέρον και εμπλοκή στην περιοχή του Καυκάσου με στόχο την προώθηση της σταθερότητας, της ασφάλειας, της οικονομικής ανάπτυξης και της διασφάλισης των δικαιωμάτων των πολιτών. Οι βασικές πολιτικές και στρατηγικές της ΕΕ στην περιοχή αυτή περιλαμβάνουν τα εξής:

Α) Ανάπτυξη Σχέσεων σε επίπεδα κυβερνήσεων, οι οποίες θα γίνουν πραγματικότητα μέσα από τις διμερείς συμφωνίες συνεργασίας με τις χώρες της ευρύτερης περιοχής.

Β) Οικονομικής συνεργασίας, μέσα από την ανάπτυξη και την παροχή οικονομικής βοήθειας με τη συμμετοχή σε έργα, προγράμματα και επενδύσεις προς όφελος και των δύο.

Γ) Προώθηση δημοκρατικής διακυβέρνησης της περιοχής και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Δ) Η Ευρωπαϊκή Ένωση προωθεί την πολιτική της ασφάλειας και της σταθερότητας στην υπόψη περιοχή μέσα από τη συνεργασία σε θέματα ασφαλείας και ειρηνευτικών διαδικασιών⁸⁸.

Ε) Επιδιώκει τις στρατηγικές συνεργασίες στον τομέα της ενέργειας, με απώτερο σκοπό την απεξάρτηση από το ρωσικό πετρέλαιο και αέριο, το οποίο ακόμα και

---

⁸⁷Svante E. Cornell & S. Frederick Starr, (2009), « The Guns of August 2008, Russia's War in Georgia», M.E.Sharpe, σελ.113

⁸⁸Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2011), « Στρατηγική στο Νότιο Καύκασο», ανάκτηση από: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:161E:0136:0147:EL:PDF> (πρόσβαση στις 04/01/2024)

σήμερα δεν έχει επιτευχθεί εξαιτίας της έλλειψης LNG, το υψηλό κόστος και στην έλλειψη υποδομών για τη μεταφορά LNG⁸⁹.

ΣΤ) Τέλος, αυτό που επιδιώκει πολιτικά η Ε.Ε., μέσα από την εξωτερική της πολιτική, είναι να έχει στενές σχέσεις και συνεργασίες με τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και της περιοχής του Καυκάσου.

Από το πέρασ τις ένοπλης πολεμικής σύγκρουσης, η ΕΕ από το 2009 διαδραματίζει επίσης ενεργό ρόλο σε διαδικασίες όπως η Διαδικασία της Βαρσοβίας (Eastern Partnership) που στοχεύει στη βελτίωση των σχέσεων μεταξύ της ΕΕ και έξι χωρών της Ανατολικής Ευρώπης και του Καυκάσου (Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Γεωργία, Μολδαβία, Ουκρανία, Λευκορωσία)⁹⁰.

4.5 Πολιτική και Στρατηγική Ανάλυση του Ιράν

Η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν, όντας απομονωμένη από τη Δύση, έχει αναπτύξει σημαντικές πολιτικές και στρατηγικές σχέσεις με ένα μικρό αριθμό συμμάχων. Ένας από τους σημαντικότερους σύμμαχους στην ευρύτερη περιοχή του Καυκάσου, είναι η χώρα της Αρμενίας. Η συμμαχία δεν περνά απαρατήρητη από τη Ρωσική Ομοσπονδία, η οποία την παρακολουθεί στενά, καθώς αποτελεί πρώην Σοβιετική Χώρα. Επιπλέον, ένας ακόμα δρώντας με τον οποίο έχει ανταγωνιστικές σχέσεις είναι η Τουρκία, που έχει αναπτύξει σημαντικές σχέσεις συνεργασίας σε πολλούς τομείς με το Αζερμπαϊτζάν, την αντίπαλο της Αρμενίας⁹¹.

Οι στενές σχέσεις μεταξύ Ιράν και Αρμενίας υπάρχουν από το 1991 και την ανεξαρτητοποίηση της. Το Ιράν υποστηρίζει έμμεσα και άμεσα διαρκώς την Αρμενία. Δεν επιδιώκει να συνάψει σχέσεις με το Αζερμπαϊτζάν για τους εξής λόγους:

Α) Υπάρχει ανταγωνιστικές σχέσεις μεταξύ των δύο, για την εκμετάλλευση των ενεργειακών αποθεμάτων στην Κασπία Θάλασσα

Β) Η Αζέρικη μειονότητα που υπάρχει στα Βόρεια της χώρας του Ιράν δημιουργεί διαρκώς εντάσεις⁹².

Γ) Το Αζερμπαϊτζάν έχει συνάψει σημαντικές σχέσεις με τις Η.Π.Α. και το Ισραήλ, δύο σημαντικές αντιπάλους της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν.

Το Ιράν προτιμά να ενισχύσει την Αρμενία σε όλους τους τομείς της, ακόμα και σε στρατιωτικό υλικό. Στη σύγκρουση που έγινε στο Ναγκόρνο – Καραμπάχ η στήριξη του Ιράν στην Αρμενία ήταν προφανής, όπως και τη Τουρκίας στο Αζερμπαϊτζάν. Με αυτό τον τρόπο, λοιπόν, αποδεικνύεται ότι η Τουρκία αποτελεί ένα πολύ σημαντικό ανταγωνιστή του Ιράν στην ευρύτερη περιοχή.

---

⁸⁹Kathimerini.gr, (2022), « Η δύσκολη απεξάρτησης από το ρωσικό πετρέλαιο», ανάκτηση από: <https://www.kathimerini.gr/economy/international/561938293/i-dyskoli-apexartisi-apo-to-rosiko-aerio-k/> (πρόσβαση στις 04/01/2024)

⁹⁰European Union, (2022), «Eastern Partnership», ανάκτηση από: https://www.eeas.europa.eu/eeas/eastern-partnership_en (πρόσβαση στις 05/01/2024)

⁹¹Τζώρτζ Μενεσιάν, (2019), « Η Στρατηγική Σχέση Αρμενίας και Ιράν», ανάκτηση από: <https://kedisa.gr/%CE%B7-%CF%83%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%83%CF%87%CE%AD%CF%83%CE%B7-%CE%B9%CF%81%CE%AC%CE%BD-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B1%CF%81%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%AF%CE%B1%CF%82/> (πρόσβαση στις 06/01/2024)

⁹²Ali M. Koknar, (2006), « Iranian Azeris: A Giant Minority», The Washington institute for Near East policy, ανάκτηση από: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/iranian-azeris-giant-minority> (πρόσβαση στις 06/01/2024)

Επιπρόσθετα, μπορούμε να πούμε ότι οι σχέσεις με τις υπόλοιπες χώρες του Καυκάσου είναι σχετικά ουδέτερες και αποσκοπεί κυρίως στο αποκόψει τη Τουρκία μέσω της συμμαχίας που έχει με την Αρμενία. Η εγγύτητα που έχει στην περιοχή το κάνει να δραστηριοποιείται εδώ και πάρα πολλά χρόνια, επιθυμώντας ένα πρωταγωνιστικό ρόλο. Οι γεωπολιτικές αντιθέσεις, οι εθνοτικές και θρησκευτικές διαφορές καθώς και οι επιρροές από άλλα κράτη μπορούν να δημιουργήσουν περίπλοκες συνθήκες. Συνολικά, η πολιτική και στρατηγική του Ιράν στον Καύκασο είναι μια σύνθεση πολλών παραγόντων και συνεπάγεται προκλήσεις και ευκαιρίες για την περιοχή και το ίδιο το Ιράν.

4.6 Πολιτική και Στρατηγική Ανάλυση της Τουρκίας και του Αζερμπαϊτζάν

Η ιδιαίτερη εξωτερική πολιτική που η Τουρκία ασκεί προς όλες τις κατευθύνσεις, την κάνουν να βρίσκεται διαρκώς σε ετοιμότητα, εξαιτίας των διαρκών τριβών και των εξελίξεων, με τους αντιπάλους τους. Η πολιτική και η στρατηγική της Τουρκίας στην περιοχή του Καυκάσου είναι ένα πολύπλοκο και δυναμικό θέμα, το οποίο επηρεάζεται από πάρα πολλούς παράγοντες, όπως εθνοτικούς, οικονομικούς, γεωπολιτικούς. Με την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και κυρίως μετά το 1992 ασκούσε μία φιλόδοξη και παρεμβατική πολιτική στον Καύκασο και εξαιτίας της αδυναμίας της Ρωσικής Ομοσπονδίας θεωρούταν τότε, μία πολύ ισχυρή περιφερειακή δύναμη⁹³. Η βοήθεια που έδωσαν οι Τούρκοι στα τουρκόφωνα κράτη ήταν ζωτικής σημασίας εκείνη την περίοδο.

Παρόλο που, η Τουρκία με το Αζερμπαϊτζάν είναι σύμμαχοι, από το 1992 έως το 1995 οι σχέσεις μεταξύ των δύο είχαν ψυχρανθεί εξαιτίας της φιλορωσικής προσέγγισης που έδειχνε το Αζερμπαϊτζάν. Από το 1995 και έπειτα η Τουρκία προσπάθησε να έχει κοινές οικονομικές επιδιώξεις τόσο με τη Γεωργία όσο και με το Αζερμπαϊτζάν. Η κατασκευή του αγωγού Μπακού – Τιφλίδα- Τσεύχάν αποδεικνύει και επικυρώνει την οικονομική αλλά και την ενεργειακή σύνδεση μεταξύ αυτών των χωρών, το 2001. Σημαντικό ρόλο έπαιξαν και οι Η.Π.Α. στην κατασκευή και υποστήριξη του αγωγού, γεγονός που εξυπηρέτούσε την Τουρκία για να είναι ένας σημαντικός σύμμαχος τους στην ευρύτερη περιοχή του Νοτίου Καυκάσου.

Το 2002, η εξωτερική πολιτική της Τουρκίας άλλαξε την περίοδο που ανέβηκε ο Ρετζέπ Ταγίπ Έρντογαν στην εξουσία της χώρας. Αποσκοπούσε στη βελτίωση των σχέσεων μεταξύ των αραβό – μουσουλμανικών χωρών, γεγονός που ανησυχούσε τη Ρωσική Ομοσπονδία. Το πετρέλαιο που υπήρχε στην περιοχή του Καυκάσου ήταν ένα φλέγον ζήτημα των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών. Παρά τον ανταγωνισμό που υπήρχε, τα τελευταία χρόνια οι σχέσεις τους έχουν βελτιωθεί πάρα πολύ γιατί πλέον η Ρωσική Ομοσπονδία βλέπει πλέον ένα σύμμαχο στο πρόσωπο της

---

⁹³ Τζένη Ντεμιράι, (2020), «Η Τουρκική εξωτερική πολιτική στη περιοχή του Καυκάσου και οι αντιδράσεις της Ρωσίας», Όμιλος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Θεμάτων, ανάκτηση από: <https://odeth.eu/%CE%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%BA%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B5%CE%BE%CF%89%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%83%CF%84%CE%B7-%CF%80%CE%B5%CF%81/> (πρόσβαση στις 06/01/2024)

Τουρκίας⁹⁴. Η πώληση ρωσικών στρατιωτικών συστημάτων ενισχύει τις σχέσεις τους, γεγονός που προκαλεί αντίδραση στη δύση, καθώς η Τουρκία είναι κράτος-μέλος του Ν.Α.Τ.Ο.. Επιπρόσθετα, ο μεγαλύτερος προμηθευτής της Τουρκίας σε φυσικό αέριο είναι η Ρωσία.

Από την άλλη μεριά, τα πλεονεκτήματα που μπορεί να αποκομίσει στην περιοχή από τις Η.Π.Α. είναι πάρα πολλά. Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής χρειάζονται τη βοήθεια από έναν στρατιωτικό και στρατηγικό σύμμαχο στην περιοχή, προκειμένου να ελέγχουν τους ρώσους. Η Τουρκία, αν παραμείνει ενεργειακά εξαρτημένη από το ρωσικό φυσικό αέριο, θα χάσει όλα τα οφέλη που προσφέρουν οι Η.Π.Α., δηλαδή το να γίνει ένας δρών που θα επηρεάσει μία ολόκληρη περιοχή.

Όσον αφορά το Αζερμπαϊτζάν, προσπαθεί να παίζει ενεργό ρόλο ως σύμμαχος τη Τουρκίας, επωφελούμενο από τις καλές σχέσεις που έχει η Ρωσία με τη Τουρκία. Η υποστήριξη αυτή φάνηκε και στον πόλεμο με την Αρμενία στο Ναγκόρνο – Καραμπάχ, καθώς η Τουρκία το υποστήριξε ξεκάθαρα, ενώ παράλληλα είχε και την έμμεση υποστήριξη της Ρωσίας. Επιπλέον, το Αζερμπαϊτζάν έχει διακόψει τις σχέσεις της με τη Δύση κατά τη διάρκεια της Σοβιετικής Ένωσης, ενώ μετά την πτώση της προσπαθεί να συμμετέχει σε δραστηριότητες της αλλά αυτό γίνεται με φειδώ. Η πολιτισμική και πολιτιστική κληρονομιά που έχει εκλάβει από τους Ρώσους δεν μπορεί εύκολα να φύγει και για αυτό οι δύο χώρες έχουν στενές και καλές σχέσεις. Ακόμα, σε σχέση με τη Γεωργία δεν έχει κάποια ιδιαίτερη σχέση και μόνο οφέλη μπορεί να έχει με συνεργασίες με τη Τουρκία και τη Ρωσική Ομοσπονδία.

---

⁹⁴Trt.net.gr, (2019), «Ρώσος πρέσβης: Κοντά στο αποκορύφωμα οι σχέσεις Τουρκίας-Ρωσίας», ανάκτηση από: <https://www.trt.net.tr/greek/tourkia/2019/02/25/rosos-presbes-konta-sto-apokoruphoma-oi-skheseis-tourkias-rosias-1151952> (πρόσβαση στις 06/01/2024)

Συμπεράσματα – Επίλογος

Ο πόλεμος των Πέντε ημερών αποτελεί μία σύγκρουση, που μας έδειξε μία πολύπλοκη κατάσταση που διαδραματίζεται στην περιοχή του Καυκάσου. Ο έλεγχος της περιοχής αποτελεί ένα παράγοντα εξουσίας, γεγονός που και οι δύο χώρες επιζητούσαν στον Καύκασο και η καθεμία το επιζητούσε για διαφορετικούς λόγους, όπως αναλύσαμε παραπάνω στην εργασία.

Η Γεωργία αποτελεί ένα πάρα πολύ σημαντικό κράτος στην περιοχή και έχει βασικό ρόλο στον Καύκασο, δίνοντάς της το δικαίωμα να ασκεί αποφασιστική επιρροή σε γεωστρατηγικά, οικονομικά αλλά και ενεργειακά θέματα στην περιοχή. Αποτελεί ένα γεωστρατηγικό και γεωπολιτικό σύμμαχο που πάρα πολλές χώρες επιθυμούν να έχουν. Από την άλλη μεριά, η Ρωσική Ομοσπονδία αποτελεί την ισχυρή δύναμη της περιοχής και πλέον μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης και τους αποτυχημένους πολέμους με την Τσετσενία επιθυμούσε την εδραίωση της ως μία ισχυρή παγκόσμια δύναμη, που δεν επιθυμεί άλλους δρώντες στην περιοχή αυτή και κυρίως τους αντιπάλους της, δηλαδή το Ν.Α.Τ.Ο. και τις Η.Π.Α.

Όσον αφορά την ένοπλη σύγκρουση, παρατηρήσαμε ότι οι ρωσικές δυνάμεις είχαν από την εμπλοκή τους και έπειτα τον κύριο λόγο στην αναμέτρηση, εκμεταλλευόμενη τα στρατιωτικά λάθη των αντιπάλων της και οι ίδιες οι δυνάμεις να μην κάνουν τα ίδια λάθη που έκαναν στους πολέμους με την Τσετσενία, και πιο συγκεκριμένα στις επιχειρήσεις στους κατοικημένους τόπους. Το συντριπτικό αυτό αποτέλεσμα υπέρ των Ρωσικών Ένοπλων Δυνάμεων, που σε ελάχιστο χρονικό διάστημα έφτασαν λίγα χιλιόμετρα έξω από τη Γεωργιανή πρωτεύουσα απέδειξαν και επιβεβαίωσαν τον ηγεμονικό ρόλο τους στον Καύκασο. Είναι πολύ σημαντικό το γεγονός ότι οι γεωργιανές δυνάμεις υποεκτίμησαν τις αντίστοιχες ρωσικές και αυτό φάνηκε από τον τρόπο που έκαναν τις επιχειρήσεις τους αλλά και από τον αιφνιδιασμό τους από την εξέλιξη των πολεμικών συγκρούσεων. Η άτακτη οπισθοχώρηση τους, αφήνοντας πίσω στρατιωτικό υλικό και οπλικά συστήματα, μας μαρτυρούν τη μη ορθή προετοιμασία των γεωργιανών δυνάμεων για τέτοιου είδους επιχειρήσεις και τη μη ικανότητα της ηγεσίας τους να δώσει σωστές διαταγές για την αντιμετώπιση της Ρωσικής αυτής στρατιωτικής επέλασης.

Αυτός ο πόλεμος αποτελεί μία απάντηση και μία προειδοποίηση για τις κύριες αντιπάλους της Ρωσικής Ομοσπονδίας, για τις ενέργειες που έκαναν όπως την ανεξαρτησία του Κοσσυφοπεδίου χωρίς την Ρωσική συγκατάθεση, την επέκταση του Ν.Α.Τ.Ο. στη Γεωργία και στην Ουκρανία. Από τον πόλεμο και ύστερα το Ν.Α.Τ.Ο., οι Η.Π.Α. και η Ευρωπαϊκή Ένωση, έχουν αλλάξει τον τρόπο προσέγγισης αλλά και αντιμετώπισης της Ρωσικής Ομοσπονδίας διεθνώς. Η πολεμική αυτή σύγκρουση ακόμα άλλαξε και στο στρατηγικό δόγμα του Ν.Α.Τ.Ο. το 2010, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην επιθετική πολιτική και στάση της Ρωσικής Ομοσπονδίας⁹⁵. Στην αναθεώρηση του δόγματος του Ν.Α.Τ.Ο. το 2022, αναφέρεται ότι η Γεωργία και η

---

⁹⁵Nato.int, (2010), «Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization», ανάκτηση από: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf (πρόσβαση στις 08/01/2024)

Ουκρανία κάποια στιγμή θα γίνουν μέλη της Συμμαχίας, γεγονός που αυξάνει την ένταση με τη Ρωσία⁹⁶.

Η αξία, λοιπόν, της Γεωργίας έχει αυξηθεί στον ενεργειακό τομέα, όπως είδαμε στη ροή της εργασίας, καθώς μέσα από τα εδάφη της γίνεται η διέλευση τεσσάρων αγωγών μεταφοράς ενέργειας και για αυτό αρκετοί έτεροι εξωτερικοί επιθυμούν να έχουν καλές σχέσεις μαζί της. Οι εξωτερικοί δρώντες δημιουργούν μία κατάσταση ευμετάβλητη, όπως αναλύθηκε, και λίγοι είναι αυτοί που έχουν ουσιαστικά καλές σχέσεις με την χώρα που ασκεί τον πραγματικό έλεγχο της περιοχής, δηλαδή τη Ρωσική Ομοσπονδία.

Πράγματι, η Ρωσική επέμβαση στη Ν. Οσσετία και τη Γεωργία, αποτελούσε ένα πρόλογο για τις ένοπλες συγκρούσεις στη Κριμαία το 2014 και στην Ουκρανία το 2022. Όσον αφορά τον πόλεμο που διεξάγεται αυτή τη χρονική περίοδο στην Ουκρανία, μπορούμε πολύ εύκολα να παρατηρήσουμε αρκετά κοινά με τον πόλεμο στη Γεωργία. Αρχικά, το πρώτο κοινό που παρατηρούμε ότι ο Πρόεδρος της Ουκρανίας, Βολοντιμίρ Ζελένσκι, έχει φιλοδυτικές προτιμήσεις, προσεγγίζοντας με μεγάλο ενδιαφέρον τη Δύση και κατ' επέκταση τη Βόρεια Ατλαντική Συμμαχία, γεγονός που εκνεύριζε το Ρώσο Πρόεδρο.

Δεύτερον, σύμφωνα με τη θεωρία του Ιμπεριαλισμού, που διδάσκει την πολιτική της επέκτασης του ελέγχου ή της εξουσίας σε ξένες οντότητες για την απόκτηση ή/ και τη διατήρηση μιας χώρας – οργανισμού⁹⁷, παρατηρούμε ότι το Ν.Α.Τ.Ο. έρχεται και πάλι έξω από τα σύνορα της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Το ίδιο το Ν.Α.Τ.Ο. προσπαθεί να ελέγξει και να περιορίσει τον κύριο αντίπαλό της, χωρίς ουσιαστικά να τον αφήνει να ασκήσει τις ηγεμονικές του επιδιώξεις και τα συμφέροντα στις χώρες της Πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Σε αυτή την ιμπεριαλιστική πολιτική, πάλι ο Πρόεδρος Πούτιν στέλνει μήνυμα αποτροπής προς του αντιπάλους.

Τρίτον, η οικονομική ανάπτυξη της Ουκρανίας από το 2020 έως και το 2022, παρομοιάζει την οικονομική και ενεργειακή ανάπτυξη της Γεωργίας από το 2003 έως και το 2008. Η Ρωσική Ομοσπονδία, από την στιγμή που εδραιώθηκε ως μία ισχυρή παγκόσμια δύναμη, επιδιώκει να ελέγχει και αυτή τις αναπτυσσόμενες οικονομίες από τις γειτονικές της χώρες. Παράλληλα, με τον πόλεμο στην Ουκρανία και για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων αλλά και την άσκηση πίεσης προς την Ευρώπη και την Ευρωπαϊκή Ένωση, ο Ρώσος Πρόεδρος απειλεί να κλείσει τους αγωγούς παροχής φυσικού αερίου NordStream. Πράγματι, τον Αύγουστο του 2022, ο αγωγός NordStream 1 είχε κλείσει για συντήρηση και μάλιστα οι Ρώσοι κατηγορούν την Ευρώπη για αυτό εξαιτίας των επιβληθειών από τον πόλεμο κυρώσεων⁹⁸. Το μπαλάκι των ευθυνών για την ενέργεια πάει και έρχεται μεταξύ Ευρώπης και Ρωσίας.

Οι δύο αυτοί πόλεμοι, με κύριο πρωταγωνιστή τη Ρωσική Ομοσπονδία, μας δείχνουν ότι πλέον είναι μία νέα τάξη δυνάμεων στην Ευρασιατική Ήπειρο, με τους Αμερικάνους να χάνουν την κυριαρχία τους εξαιτίας της ανάλωσης τους στις συγκρούσεις στη Λιβύη και στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας. Πλέον στο

---

⁹⁶ Nato.int, (2022), «NATO 2022 STRATEGIC CONCEPT», ανάκτηση από: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf (πρόσβαση στις 08/01/2024)

⁹⁷ Ηλίας Κουσκουβέλης, (2005), Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, Εκδόσεις Ποιότητα, σελ. 341

⁹⁸ Kathimerini.gr, (2022), «Η Ρωσία επιμένει ότι φταίνε οι δυτικές κυρώσεις για το κλείσιμο του NordStream 1», ανάκτηση από: <https://www.kathimerini.gr/society/562020823/i-rosia-epimenei-oti-ftaine-oi-dytikes-kyroseis-gia-to-kleisimo-toy-nord-stream-1/> (πρόσβαση στις 09/12/2024)

γεωστρατηγικό παιχνίδι της Μέσης Ανατολής και προς την Κίνα, ενεργό ρόλων παίζουν και οι Ρώσοι και αυτό φαίνεται με τις συμφωνίες με την Κινέζικη κυβέρνηση.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

Βατακίδου Χ, 2022, «Η αντιμετώπιση του φαινομένου των ξένων τρομοκρατών μαχητών: Μια αποτίμηση του διεθνούς κανονιστικού και ρυθμιστικού πλαισίου», Θεσ/κη, ΠΑΜΑΚ

Γκόφας, Α. (1998, Νοέμβριος). «Επαναπροσδιορίζοντας τις σχέσεις Ρωσίας-Ευρώπης στον μετα- ψυχροπολεμικό κόσμο: Προς μια νέα σύγκρουση ή προς την ανάδυση μιας συνεργασίας ;». Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης (12).

Έκθεση με τίτλο «Ένας ασφαλέστερος κόσμος: Η κοινή μας ευθύνη», της επιτροπής υψηλού επιπέδου του Γ.Γ του ΟΗΕ, για τις, Απειλές, Προκλήσεις και Αλλαγές, που εκδόθηκε το 2004

Ζαφειρόπουλος Κ., 2015, « Πως γίνεται μια επιστημονική εργασία;», Αθήνα , Εκδόσεις Κριτική

Κ. Γρίβας, "Τα πετρέλαια του Καυκάσου, η γεωστρατηγική τους σημασία, ο ρόλος της Τουρκίας και της Ελλάδας". Περιοδικό Στρατηγική, Ιανουάριος 1999

Κουσκουβέλης Η., (2005), Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα

Κοτσάνης Γ., (2019), «Ο Πόλεμος Ρωσίας - Γεωργίας (2008): Πολιτική και στρατηγική ανάλυση», Αθήνα, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Νταβούτογλου Α., (2011), « Το Στρατηγικό Βάθος, η Διεθνής Θέση της Τουρκίας, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα

Ιστοσελίδες

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2011), « Στρατηγική στο Νότιο Καύκασο», ανάκτηση από: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:161E:0136:0147:EL:PDF> (πρόσβαση στις 04/01/2024).

Στοιχεία που λήφθηκαν υπόψη από την Geostat (National Statistics Office Of Georgia) ανάκτηση από: <https://www.geostat.ge/en> (πρόσβαση στις 06/12/2023)

Στοιχεία που λήφθηκαν από «Immigrants by previous country of residence and usual place of residence» ανάκτηση από: https://web.archive.org/web/20160809001940/http://census.ge/files/results/english/22_Population%20by%20regions%20and%20religion.xls (πρόσβαση στις 06/12/2023).

Τζένη Ντεμιράι, (2020), «Η Τουρκική εξωτερική πολιτική στη περιοχή του Καυκάσου και οι αντιδράσεις της Ρωσίας», Όμιλος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Θεμάτων, ανάκτηση από: <https://odeth.eu/%CE%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%BA%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B5%CE%BE%CF%89%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE->

%CF%83%CF%84%CE%B7-%CF%80%CE%B5%CF%81/ (πρόσβαση στις 06/01/2024)

Τζώρτζ Μενεσιάν, (2019), « Η Στρατηγική Σχέση Αρμενίας και Ιράν», ανάκτηση από: <https://kedisa.gr/%CE%B7-%CF%83%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%83%CF%87%CE%AD%CF%83%CE%B7-%CE%B9%CF%81%CE%AC%CE%BD-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B1%CF%81%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%AF%CE%B1%CF%82/> (πρόσβαση στις 06/12/2024)

Capital.gr, (2023), «Γεωργία: Η αποσχισθείσα επαρχία Αμπχαζία δεν σκοπεύει να ενταχθεί στη Ρωσία», ανάκτηση από: <https://www.capital.gr/diethni/3624858/georgia-i-apoxistheisa-eparxia-ampxazia-den-skopeuei-na-entaxthei-sti-rosia/> (πρόσβαση στις 09/12/2023)

Cyprustimes.com, (2023), «Ο Πούτιν θα ήθελε επαναπροσέγγιση με τη Γεωργία», ανάκτηση από: <https://cyprustimes.com/kosmos/o-poutin-tha-ithele-epanaprosengisi-me-ti-georgia/> (πρόσβαση στις 17/12/2023)

Euronews.gr, (2018), «Πώς φτάσαμε στον πενθήμερο πόλεμο Γεωργίας-Ρωσίας στις 7 Αυγούστου 2008», ανάκτηση από <https://gr.euronews.com/2018/08/08/polemos-rosias-georgias-deka-xronia-xroniko> (πρόσβαση στις 26/12/2023)

ieidiseis.gr, (2023), «Διάσκεψη Μονάχου: Όταν ο Πούτιν από το 2007 είχε προειδοποιήσει ΗΠΑ και NATO για την Ουκρανία», ανάκτηση από: <https://www.ieidiseis.gr/kosmos/185615/diaskepsi-monaxou-otan-o-poytin-apo-to-2007-eixe-proeidopoiisei-ipa-kai-nato-gia-tin-oukrania> (πρόσβαση στις 19/02/24)

Kathimerini.gr, (2022), « Η δύσκολη απεξάρτησης από το ρωσικό πετρέλαιο», ανάκτηση από: <https://www.kathimerini.gr/economy/international/561938293/i-dyskoli-apexartisi-apo-to-rosiko-aerio-k/> (πρόσβαση στις 04/01/2024)

Kathimerini.gr, (2022), «Η Ρωσία επιμένει ότι φτάνει οι δυτικές κυρώσεις για το κλείσιμο του Nord Stream 1», ανάκτηση από: <https://www.kathimerini.gr/society/562020823/i-rosia-epimenei-oti-ftaine-oi-dytikes-kyroseis-gia-to-kleisimo-toy-nord-stream-1/> (πρόσβαση στις 09/12/2024)

Thomas de Waal, (2012), «Έχει δρόμο ακόμα η Γεωργία: Η ψεύτικη υπόσχεση για εκδυτικοποίηση στον Καύκασο», ForeignAffairs, TheHellenicEdition ανάκτηση από: <https://foreignaffairs.gr/articles/69103/thomas-de-waal/exei-dromo-akoma-i-georgia> (πρόσβαση στις 13/12/2023).

Ξενόγλωσση

Bradley R.,2011, " The Caucasus Region, Economic and Political Developments", Nova Science Publishers, New York

Buzan B. and Weaver O., (2003), «Regions and Powers: The Structure of International Security.», Cambridge University Press

George Khutsishvili and Tina Gogueliani, (2010), « Russia and Georgia, The Ways Out of the Crisis», Tsiblisi, International Center on Conflict and Negotiation\

Col.George T. Donovan,(2009), «Russian Operational Art in the Russo-Georgian War of 2008», U.S. Army War College, USA, Pennsylvania

Gustav Dressel, (2015), «Seven Years on from the Russian –Georgian War», European Union on Foreign Relations, article 6

H.H. Simonian, (2002), «Book Review Essay - Geopolitics of the Caucasus», Department of Political Science, University of Southern California, USA, California

Frederik Coene, 2010, The Caucasus- An Introduction, Routledge Taylor & Francis Group, London and New York

Jentzsch G., (2009), “What are the main causes of conflict in South Ossetia and how can they best be addressed to promote lasting peace?”, The BSIS Journal of International Studies, Vol 6, Brussels

Kavus Abushov, (2009),«Policing the near Abroad: Russian Foreign Policy in the South Caucasus.», Australian Journal of International Affairs, Taylor & Francis Group, Sydney

Kramer Mark, 2005, «The Perils of Counterinsurgency Russia’s War in Chechnya», International Security 29:3

Mamuka Tsereteli, (2009), «The Impact of the Russia - Georgia War on the South Caucasus Transportation Corridor», Jamestown Foundation, USA, Washington

Nicolai N. Petro and Alvin Z. Rubinstein, (1997) , «Russian Foreign Policy From Empire to Nation-State» ,Longman, London

Özkan Behlül ,(2008), «Who Gains from the “No War No Peace” Situation?», A Critical Analysis of the Nagorno-Karabakh Conflict, Geopolitics,

Olga Oliker, (2001), «Russia’s Chechen War 1994 - 2000, Lessons From Urban Combat», RAND, United States, California

Ruslan Punkhov, (2010), «Tanks of August», Centre of Analysis of Strategies and Technologies Moscow, Russia, Moscow

Svante E. Cornell & S. Frederick Starr, (2009), « The Guns of August 2008, Russia’s War in Georgia», M.E.Sharpe, London and New York

Tracey C. German, (2003), « Russia’s Chechen War», Routledge Curzon Taylor & Francis Group , London and New York

Ιστοσελίδες

Ali M.Koknar, (2006), « Iranian Azeris: A Giant Minority», The Washington institute for Near East policy, ανάκτηση από: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/iranian-azeris-giant-minority> (πρόσβαση στις 06/12/2024)

Ariel.Cohen, (2009), "Georgia: Russia Plans Three Military Bases in Abkhazia.", ανάκτηση από: <https://eurasianet.org/georgia-russia-plans-three-military-bases-in-abkhazia> (πρόσβαση στις 13/12/2023)

Armando Marques Guedes, (2009), «The 'Five Day War' The Invasion of Georgia by the Russian Federation», New University of Lisbon ανάκτηση από: https://www.academia.edu/34091965/2009_Armando_Marques_Guedes_The_Five_Day_War_The_2008_Invasion_of_Georgia_by_the_Russian_Federation_translation_into_English_of_the_book_I_wrote_for_the_Portuguese_Joint_Command_and_Staff_College_Instituto_Universitario_Militar_.doc (πρόσβαση στις 03/01/2024)

Central Intelligence Agency, World Factbook (Energy: RUSSIA), ανάκτηση από: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rs.html> (πρόσβαση στις 03 Δεκ 23)

Chivers C.J. & Barry E., (2008), « Georgia Claims on Russia War Called Into Question», The New York times, ανάκτηση από: <https://abkhazworld.com/aw/current-affairs/436-georgia-claims-on-russia-war-called-into-question> (πρόσβαση στις 23 Δεκ 23)

Emil Avdaliani, (2023), «Playing With Fire: Georgia's Cautious Rapprochement With Russia», Carnegie Endowment for International Peace, ανάκτηση από: <https://carnegieendowment.org/politika/90246> (πρόσβαση στις 17/12/2023)

Gela Vasadze, (2023), «Very Close Enemies: Russian-Georgian Relations», The Begin – Sadat Center for Strategic Studies, ανάκτηση από: <https://besacenter.org/very-close-enemies-russian-georgian-relations/> (πρόσβαση στις 17/12/2023)

European Union, (2022), «Eastern Partnership», ανάκτηση από: https://www.eeas.europa.eu/eeas/eastern-partnership_en (πρόσβαση στις 05/01/2024)

Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia, (2009), European Union, ανάκτηση από: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/HUDOC_38263_08_Annexes_ENG (πρόσβαση στις 24/12/2023)

Molly Corso, (2007), «Georgia-Russia Ties: Despite Progress, Bitterness Lingers On.» Refworld, ανάκτηση από: <https://www.refworld.org/docid/46a484cb1e.html> (πρόσβαση στις 02/12/23)

Nato.int, (2022), « N.A.TO. – Georgia Commission», ανάκτηση από: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52131.htm , (πρόσβαση στις 03/01/2023)

Nato.int, (2022), «NATO 2022 STRATEGIC CONCEPT», ανάκτηση από: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf (πρόσβαση στις 08/01/2024)

Nato.int, (2023), « Relations with Georgia», ανάκτηση από: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_38988.htm, (πρόσβαση στις 03/01/2023)

Nato.int, (2010), «Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization», ανάκτηση από: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf (πρόσβαση στις 08/01/2024)

Pavel Felgenhauer,(2008), «THE RUSSIAN-GEORGIAN WAR WAS PREPLANNED IN MOSCOW», ανάκτηση από: <https://jamestown.org/program/the-russian-georgian-war-was-preplanned-in-moscow/> (πρόσβαση στις 19/12/2023)

Ronald GrigorSuny, (1994), “The Making of the Georgian Nation”, Bloomington/Indianapolis, ανάκτηση από: <https://it.scribd.com/doc/205662908/R-G-Suny-The-Making-of-the-Georgian-Nation-Studies-of-Nationalities> (πρόσβαση στις 06/12/2023)

Stephen F. Jones, (2014), “South Ossetia’s unwanted independence”, ανάκτηση από: <https://www.opendemocracy.net/en/odr/south-ossetias-unwanted-independence/> (πρόσβαση στις 07/12/2023)

Svante E.Cornell, (2008), «War in Georgia, Jitters All Around», Current History ανάκτηση από: https://www.jstor.org/stable/45318273?read-now=1#page_scan_tab_contents (πρόσβαση στις 30/12/2023)

Welt C., (2005), «Balancing the Balancer: Russia, the West and Conflict Resolution in Georgia», Global Dialogue,ανάκτηση από: https://home.gwu.edu/~cwelt/welt_globaldialogue.pdf (πρόσβαση στις 08/12/23)